

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

TIDSKRIFT FÖR HEMMET,

TILLEGNAD

DEN SVENSKA QVINNAN.

ANDRA ÅRGÅNGEN.

Första häftet.

Innehåll:

ORIGINALOMSLAG SAKNAS

TIDSKRIFT FÖR HEMMET,

TILLEGNAD DEN SVENSKA QVINNAN.

ANDRA ÄRGÅNGEN.

STOCKHOLM,
TRYCKT HOS E. WESTRELL, 1860.

TIDSKRIFT FÖR HEMMET.

TILFÖRAD DEN SVENSKT ÖFVANDAN

ANDRA ÅRGÅNGEN

STOCKHOLM

OM QVINNANS RELIGIÖSA UPPFOSTRAN.

Vi hafva i några föregående artiklar vidrört frågan om kvinnans intellektuella uppfostran, en vigtig samhällsfråga, som mer och mer tager i anspråk så väl tänkande kvinnors som mäns uppmärksamhet och som, vi våga hoppas det, äfven i vårt kära fädernesland förr eller senare skall erhålla en nöjaktig lösning. Det är med en känsla af sann tillfredsställelse, som vi hört flere af de åsigter, vi deri framställt, gillas och behjertas, och uppmuntrade häraf samt uppmanade ej allenast af flere bland våra läsare, utan äfven af mäktiga röster inom våra egna hjertan, våga vi oss än ett steg längre, då vi fatta pennan för att yttra några ord om en fråga af än djupare, mer genomgripande betydelse. Om vi förut hufvudsakligen sysselsatt oss med frågan om kvinnans intellektuella uppfostran har sådant ej skett af det skäl, att vi förbisett den långt högre vikt, som ligger på hennes religiösa uppfostran, utan fastmer, emedan vi betvislat vår förmåga att rätt kunna behandla detta vigtiga ämne, emedan vi fruktat att intränga på ett område, der vi mer än någonsin måste känna våra egna krafters otillräcklighet. Men vid den tanken, att några hjertliga ord, i tid uttalade, om äfven af en svag och bäfvande stämman, dock möjligen kunna verka något godt, ja, måhända med Guds välsignelse förmå att väcka till lif och medvetande de känslor af det högsta och vigtigaste, hvilka ligga slumrande i månet hjerta, hafva likväl alla andra betänkligheter måst vika. Och om vi ej lyckas så, som vi skulle önskat, anse vi oss dock hafva vunnit mycket, om vi endast riktat våra läsares uppmärksamhet på detta ämne och än mer, om någon skickligare hand ville upptaga pennan och fullständigare utveckla, hvad vi endast mäktat antyda.

I afseende på frågan om vigten och nödvändigheten af kvinnans religiösa uppfostran stå vi på en helt annan grund, än den vi måste intaga, då det gällde att bevisa nyttan af hennes intellektuella uppfostran. Vi hafva här inga motståndare att bekämpa, inga fördomar att öfvervinna. Hvert vi än vände oss med frågan:

Är religiös uppfostran nödvändig för qvinnan? mötas vi af jakande svar. Ja, äfven de, som mest frukta, att den unga flickans religiösa åsichter skola erhålla en sekterisk riktning, hvarken våga eller vilja bestrida nödvändigheten af en uppfostran i religiös anda och rysa säkerligen vid tanken på en kvinna utan religion. Så till vida synes allt vara godt och allt ordande i detta ämne öfverflödigt. Men vi måste gå frågan närmare på lifvet och undersöka huruvida de många vackra ord, som talas i detta ämne, äfven äro förestafvade af en uppriktig öfvertygelse, en lefvande tro, en sådan tro, som visar sig verksam i goda gerningar, ty vi vete att »bokstafven dödar, men anden gör lefvande.» Ack, vi finna då, tyvärr, mångt gyllne skal, som döljer en murken kärna, många fagra ord, hvilka tjena till täckmantel, ej allenast för liknöjdhet och kall-sinnighet, utan äfven stundom för religionsförakt och verldskärlek. Vi påträffa mångt hem, hvars medlemmar väl kalla sig christna och till det yttre någorlunda iakttaga religionens föreskrifter, och hvilkas vandel i människors ögon är oklanderlig, men der den religiösa känslan dock är mindre än ljum, ja, der temperaturen i detta fall är så låg, att en sann, troende, varm christen känner sitt hjerta förfrysa dervid. Vi finna fäder och mödrar, som, ehuru omhuldande sina barn med den ömmaste kärlek, hvad uppfyllandet af de jordiska behofven beträffar, och äfven med omsorg sökande utveckla deras intellektuella förmögenheter, likväl aldrig tala ett ord med dem om deras hjertans högsta och viktigaste angelägenhet, om detta enda nödvändiga. Den religiösa känsla, som Skaparen nedlagt i hvarje människobröst, får sålunda föga näring och man kan nästan säga, att föräldrarne öfverlemna åt slumpen att gifva den en bestämd riktning, såvida nemligen den blir mer än en dunkel aning om, att vi äro skapade för annat än ett kort jordiskt lifs hastigt försvinnande lust och ve. Och hvarföre denna oförklarliga tystnad i ett ämne af så djup betydelse för hela vår tillvaro? Härrör den från motvilja, liknöjdhet eller känsla af egen oförmåga att bibringa barnet ett klart begrepp derom? — Må föräldrarne sjelfva besvara denna fråga.

Låtom oss vända våra blickar på andra håll, för att undersöka, om vi ej kunna upptäcka hem, der man ej blyges vid Guds ord, der ej religionen utgör ett snart sagdt bannlyst samtalsämne. Och vi finna äfven sådana. Der möta oss biblar af alla möjliga upplagor, och vi se med tillfredsställelse, att de ej endast äro der för syns skull, utan äfven flitigt begagnas; den lilla boksamlingen består förnämligast af uppbyggelse-böcker; familjen samlas morgon och afton till gemensam andakt; ingen gudstjenst

försummas, ingen verldslig sysselsättning eller förströelse tillåtes på söndagen; samtalen vända sig ofta kring religiösa ämnen och bibelspråk föras på läpparne. Likväl känna vi oss äfven här ej rätt väl till mods, ty det förefaller oss som ginge en qväfvande ökenvind öfver dessa åkerfält och förtorkade mången herrlig planta, hvilken Skaparen der låtit uppväxa. Vi vilja dock ej förhasta oss i vårt omdöme, utan att först hafva undersökt, huruvida dessa hem äfven äro hemvist för christliga dygder. Men då vi, vid en sådan undersökning, märka hur det andliga högmodet förhäfver sig öfver de olika troende, hur klandersjukan uppsöker och häcklar nästans svagheter och bryter stafven öfver den felande, hur egoismen endast ser på egen fördel och trampar andras rätt under fötterna, hur passionen styrer dem, som dock anse sig stå så högt öfver mängden, kunna vi ej annat än vända oss bort med grämlse, ty vi finna ej här den typ för ett religiöst hem, som vi söka.

Det saknas dock icke sådana, om de äfven ej stå öppna för allmänhetens blickar, det gifves dock hem, der man lika litet blyges öfver sin gudsfruktan, som man önskar skryta dermed, der bibeln är den dyrbaraste, den käraste boken, ehuru man ej i tid och otid anför citater derur, der man gerna i trossaker uttalar sin öfvertygelse och inhemtar andras, utan att fördömma dem, som tänka olika, der man anser sabbathen som en Gudi helgad dag, på hvilken man med vördnad och andakt hörer och läser det heliga ordet, utan att dock med namn af synd brännmärka ett oskyldigt tidsfördrif, en oskadlig förströelse — oskyldiga, oskadliga kalla vi dem, när de ej borttaga någon tid för, lägga något hinder i vägen för högre åligganden. Och vi våga kalla dessa hem sannt christliga, emedan vi der se tron uppenbara sig i gerningar, emedan vi der känna en fläkt af den kärlekens anda, som Paulus så skönt beskriver i 13:de kapitlet af sin första epistel till Corinthierna, emedan vi der märka, att under det hvar och en beslitat sig om ett samvetsgrannt uppfyllande af sina pligter, om ett ständigt sträfvanande efter fullkomlighet, dock sådant sker med ett ödmjukt barnasinne, som inser sin egen ringhet, som erkänner »att om ej Herren bygger huset så arbeta de fåfängt som derpå bygga.»

Hur innerligt önska vi ej att lära känna rätt många dylika hem, der husfadren och husmodren för barn och tjänstfolk utgöra en föresyn i fromhet, människokärlek och arbetsamhet, der barnen med kärlek, lydnad och vördnad blicka upp till föräldrarna, lyssnande till deras ömma förmaningar, deras visa råd, der husfolket, flitigt och förnöjdt, ej blott af tvång, men äfven af tillgifvenhet för husbondfolket, uppfyller sina åligganden och befrämjar husets

bästa. Och hvad är det som i sådana hem utgör så att säga sjelfva lifsprincipen? Jo, det är den religiösa känsla, som genomgår desamma, som ligger på djupet af hvarje hjerta och utgör den mäktiga driffjedern för hvarje handling. Och för att så intränga i vårt lif, för att så kunna besjåla våra gerningar måste religionen för oss vara mer än en blott högtidsdrägt, hvilken vi endast påtaga hvarje söndagsmorgon och bortlägga sabbathsaftonen. Den måste vara sjelfva kärnan af vårt väsende, den medelpunkt kring hvilken alla våra tankar och handlingar röra sig, den måttstock, hvarest vi bedömma oss sjelfva, vår nästa, den oss omgifvande verden. Derföre böra föräldrar och lärare, åt hvilka Gud anförtrött själar att uppfostra för evigheten, vara betänkta på att i tid utså goda frön i de späda barnahjertan, hvilka de skola vårda, derföre böra de bemöda sig om att från början rätt rikta den religiösa känslan, som en gång skall blifva den säkraste ledningen, den trognaste rådgifvaren för de unga, då de utträda i en verld, rik på frestelser, på försåt, på kärlekslöshet. Må man ej frukta att barnets begrepp ej förmår fatta dessa höga ämnen. Ack! barnasinnets fattar ofta instinktmässigt mer än den vises förstånd. Och religionen är dessutom ej ett ämne, som förnuftet allena löser, ty, du vise forskare, Herren talar sjelf till dig i dessa ord: »härintill skall du gå, men icke vidare; här skola dina stolta böljor sätta sig.» Må vi derföre låta barnet börja med att tro, fromt, ödmjukt, förtröstansfullt, äfven hvad det ej förmår begripa, att älska, varmt och hängifvet, den Gud, som skapat det, som vårdar det, som sjelf sade »låter barnen komma till mig och förmener dem icke, ty sådana hörer himmelriket till;» att hoppas på Hans nåd, på Hans löften, på Hans beskydd. Vi hafva då gifvit barnet den dyrbaraste skatt, som det kan medföra under vandringen genom lifvet, en skatt, som ej beröfvas det af tjuvar, ej förstöres af mal, en skatt, som det med hvarje år förkofrar och som, olik alla jordiska egodelar, följer det bortom grafven. Eller hvad är det väl som utgör höjden af visdom för den lärde, hvilken under långa arbetsamma år forskat i, grubblat öfver religionens mysterier? Jo, att återvinna denna fromma barnatro, att åter förvärfva detta ödmjuka barnasinne, så att han efter långa år af tvifvel, oro, misströstan en gång med Thomas jublande kan utropa: »min Herre och min Gud!»

Det är väl egentligen om *qvinnans* uppfostran vi ville tala, *qvinnans* religiösa bildning, som vi ville förorda, men detta icke endast för hennes egen skuld, utan äfven med hänseende till det mäktiga inflytande, hon såsom mor utöfvar på det uppväxande släktet och såsom syster, maka, ja, äfven vän, på mannen. Ty i hem-

met är det kanske qvinnan, som förnämligast framstår såsom vårdarinna af den religiösa känslan, hvilken hos mannen mången gång bortjagas af verldsbullret, bortglömmes under det praktiska lifvets mångfaldiga bestyr. Såsom mor är dock hennes kall på en gång skönast och ansvarsfullast; ty af obeskriflig vigt är den riktning hon ifrån början af barnets vaknande till medvetande gifver åt dess karakter och själsutveckling. Hon får aldrig glömma att barnens själar måste riktas och utvecklas, att i hvarje barnahjerta, finnes ogräs att upprycka och ädel säd att vårda, att ansvaret blir hennes om ogräset tager öfverhanden och hvetet förqväfvets. Hon får ej åt slumpen öfverlemna detta sitt viktiga åliggande, ej hoppas att i en gynnsam jordmån endast de nyttiga, herrliga plantorna skola frodas och den giftiga ört, som uppväxer bredvid dem, oskadlig bortvissna. Hon måste vaka, bedja och arbeta utan att förtröttas, och hennes angelägnaste bön vare, att hon en gång måtte kunna framträda inför den Allsmäktiges thron med de orden: »Herre, här är jag med dem Du mig gifvit hafver.»

Om qvinnan sålunda i någon mån skall förmå uppfylla de pligter henne åligga, måste man först och främst vara betänkt på att hos henne sjelf väcka och underhålla den religiösa känslan. Hos den unga flickan är den vanligen vakande och liflig, och måtte derföre hennes mor, hennes lärare allvarligt vinnlägga sig om att rätt rikta den, så att den allt framgent blir hennes ledning, hennes varning, hennes tröst. Jungfruligt ren och blygsam utträder hon ur hemmet i en verld, den hon föga eller intet känner, och den hon föreställer sig långt skönare och bättre än den sedermera visar sig i verkligheten. Hennes lifliga fantasi pryder den med tusen inbillade behag; hon tror, att allt det guld, som bländar hennes ögon, är gedieget, att alla människor, som omgifva henne, småle mot henne eller tala vänliga, vackra ord till henne, också äro hennes vänner, äro lika goda, lika rena, lika varmhjertade och uppriktiga som hon sjelf. Man upplåter för henne nöjets salar, man smyckar henne på det skönaste, man säger: »njut af lifvet medan du är ung, kranza dig med glädjens rosor innan de vissna, din vår är kort och återkommer aldrig mer!» Och den unga, oerfarna, glada flickan hängifver sig utan fruktan åt njutningen af lifvets fröjder, hon dricker utan tvekan den nektar man bjuder henne, ty hon vet ej att fåfången, flärden, afunden, egoismen kredensat henne bågaren och att det gift, som de blandat deri, omärkligt, men säkert intränger i hennes hjerta. Hon märker vanligen ej detta, förrän det är för sent, förrän hennes sinne förlorat sin ursprungliga renhet, utan hon ilar fjärlslikt från nöje till nöje, hon

dricker djupare och djupare ur njutningens bågare, hon prisar lifvet såsom långt skönare än hon kunnat föreställa sig det, hon smickras, beundras, afundas och »hon är så lycklig», »hon har så roligt!» När hon först utträdde i verlden, försagd, blygsam, anspråkslös, tjusade hon genom sin enkelhet, sin oskuld, sitt omedvetna behag, och när smickrarens giftiga ord nådde hennes öra öfverdrogs hennes skära kind af en hög purpurrodnad. Sedan dess har en ej så lång tidrymd förgått, men den verldsvana unga damen gör sig ej mer skyldig till dylika barnsligheter. Hon dansar nu ej mer för det hon är glad, utan för att förströ sig, för att döda tiden, och för att känna sig nöjd måste hon väcka uppseende, fjäsas, smickras, för att vara »lycklig» måste hon vara omgifven af beundrare och afundad af sina medsystrar, och för att vinna detta mål uppoffrar hon småningom sina ädlaste krafter, förstör hon sin helsa, och slutligen äfven sin inre frid. Men åren ila framåt, rosorna vissna, hon har hunnit till glädjebägarernas drägg, hon tröttnar vid nöjena, hon börjar inse tomheten af det lefnadssätt hon fört, hon är ej mera ung, ej mera »ny», hon ser den lysande svärmen af unga kavaljerer öfvergifva henne för en yngre skönhet, hon får ofta sitta ouppbjuden på balerna — ack, lifvet, som förut var så skönt, blir nu så bittert! Hon ser sig om efter ljus, efter ledning, efter tröst. I hennes eget hjerta är mörkt och kallt; trons lampa, som fordom brann der lysande och värmande, har slocknat. Hon glömde Gud, hon hade ingen tid öfrig att egna åt religionen, under dessa dagar, som hon kallade lifvets solskensdagar, och när nu de dagar komma, om hvilka hon säger »de behaga mig icke,» känner hon sig fremmande för Gud, har religionen ingen tröst att erbjuda henne. Arma, olyckliga, beklagansvärda! och likväl hade Skaparen i ditt hjerta nedlagt så många goda anlag, likväl gaf dig lifvet så rika löften. Och den mor, som i denna skildring måhända igenkänner sin dotter, månne hon rätt uppfyllt sin pligt såsom uppfostrarinna, ledarinna?

Men vi vilja gå vidare för att betrakta utvecklingen af det öde, som väntar den unga qvinna, hvilken vi framställt såsom ett exempel bland de många af hennes medsystrar ur de bildade samhällsklasserna, hvilka ej uppfostras utan endast *växa upp*, hos hvilka den religiösa känslan knappt blifvit väckt och aldrig riktad och utvecklad. Vi vilja följa sakernas vanliga gång och antaga, att den unga flickan inträder i äktenskap. Men månne vi lika visst kunna antaga att detta heliga band knytes makarne emellan till följd af den tillgifvenhet, den högaktning de ömsesidigt hysa för hvarandra? Månne inga orena bevekelsegrunder leda deras steg till det altare,

der de gå att afgifva det heliga löftet att älska hvarandra i nöd och lust? Hur ofta är det ej fåfånga, egennyttia, ärelystnad, som bidraga till att avsluta det förbund emellan man och kvinna, hvilket är af så genomgripande vikt för bådas, ej allenast timliga, men eviga välfärd, och hvilken lycka kan man under sådana förhållanden vänta sig af denna förening? Ty, om makan, fortsättande det lefnadssätt, hvarvid hon som flicka blifvit van, försummar sina pligter och blott tänker på att roa och förströ sig, om mannen å sin sida vantrifves i hemmet och vårdslösar sin hustru för att endast sköta sina nöjen, hvart tager då den husliga sällheten vägen? Och barn, som uppväxa under sådana förhållanden, hurudan skall väl deras uppfostran, deras själsutveckling blifva? Förvista till barnkammaren, anförtrödda åt lejda händer, få de endast stundom tillträde till sin mor, hvilken upptagen af flärdfulla och onyttiga sysselsättningar, ej åt dem kan egna den uppmärksamhet, som är så nödvändig vid barns handledning. Hvad som kanske mest tyckes ligga denna moder om hjertat är barnens klädsel, hvilken på det noggrannaste vårdas och när de, på bästa sätt utstyrda, presenteras för fremmande, sväller hennes hjerta af stolthet vid orden »att de små englarne äro alltför söta». Och »englarne», *jordens* englar, gömma dessa ord i sina späda hjertan, der fåfångans, sjelfviskhets, egenkärlekens, afundens och vredens ogräs sålunda får frodas och omhuldats, men *himlens* englar gråta öfver ett sådant förvändt uppfostringssätt. Ty om, när denna uppfostran blifvit fulländad, flickorna finnas fåfånga, nyckfulla, tank- att ej säga hjertlösa, ynglingarne sjelfviska, lättsinniga, njutningslystna, hvem vågar väl bryta stafven öfver dem, hvem, som rätt betänker vanans, tillfällets, omgifningens makt, känner sig ej förr böjd att gråta öfver dessa olyckliga, vilseförda varelser, öfver dessa själar som gått förloerade för himmelen?

Men du, moder, som läser dessa rader och som, om du äfven är svag, fåfång, älskande »de ting som i verlden äro», dock af hjertat önskar dina barns sanna väl, betänk din pligt att gifva dem en religiös uppfostran och att tidigt lära dem hvad som är »det enda nödvändiga», betänk att ej allenast deras egen välfärd, men kanske äfven kommande generationers beror på det sätt, hvarpå du uppfyller ditt ansvarsfulla kall, betänk att du måhända en gång af efterkommande skall välsignas såsom den, hvilken genom sina råd, sina lärdomar, sina dygder grundlagt och beredt deras lycka eller anklagas såsom den, hvilken genom exempel, liknöjdhet och försumlighet vållat deras ofärd. Och om du allvarligt betänker detta, betänker hur »långa år få gälda hvad stunden brutit», skall

du då ej känna dig på det varmaste uppmanad att göra allt hvad du förmår för att rätt vårda och uppfostra dem, som af Gud blifvit dig anförtrodda, om du ock nogsammt inser, att du »endast kan så och plantera, men Herren är den som växten gifver».

Kanske frågar man, om vi då alls icke vilja unna de unga någon förströelse, om vi åt sjelfva glädjens ålder ej vilja medgifva några nöjen? Sådan är dock ej vår mening, ty Skriften sjelf säger: »var glad, dock med gudsfruktan», och vi vete nogsammt, att människorna i allmänhet och de unga isynnerhet behöfva ej allenast hvila, utan till och med stundom lifvande och muntrande förströelser på det de ej må förlora den själens spänstighet, som är så nödvändig, ej blott för ett rätt välbefinnande, men äfven på det de måtte kunna uppfylla sina pligter, också då de synas tunga, »med fröjd, men icke med suckan, ty sådant är eder icke nyttigt.» Om vi således också gerna medgifva uppfyllandet af detta behof af vederqvickelse och förströelse i form af nöjen, måste vi dock på det allvarligaste protestera emot nöjets görande till hufvudsak, emot detta oupphörliga jägtande efter förströelser, hvilket, tyvärr, bland de bättre lottade samhällsklasserna framstår temligen ofta i vår tid, såsom rent af ett mål för hela lifvet. Vi skola kanske en annan gång återkomma till detta ämne, som vi nu endast i förbigående antydt i afseende på dess beröringspunkter med qvinnans uppfostran, emedan det just är på bristerna i denna uppfostran, som vi förnämligast önska göra våra läsare uppmärksamma.

Ja, måtte hvarje qvinna, åt hvilken Gud anförtrott den dyrbara gåfvan af ett barn, ihågkomma att hon med detsamma erhållit det sköna, men också viktiga uppdraget att uppfostra en själ för himmelen. »Hvad betyder väl ett barn för en läromästare? det är en okunnig varelse, som det gäller att undervisa. Hvad betyder ett barn för en mor? det är en själ, som det gäller att bilda»; säger en utmärkt fransysk författare, *) lika skönt som träffande. Och på samma gång som modren uppbjuder sin yttersta förmåga för att rätt uppfostra sina barn, skall hon äfven arbeta på sin egen förädling, ty hon får aldrig lemna ur ögonsigte den nödiga uppmärksamheten på sig sjelf, hon får aldrig glömma att exemplet verkar kraftigare än föreskrifter, och i sin omsorg att bilda barnens hjertan skall hon sålunda småningom äfven ombilda, rena sitt eget. I första rummet må hon dock vårda den religiösa känslan, ty det är på denna grundval hela uppfostringssystemet *måste* hvila, om det skall kunna verka hvad det bör åsyfta, och

*) Aimé-Martin, Familjmödrars uppfostran.

hon skall i detta fall finna sin omsorg rikt belönad, emedan »religionssinnet går som en guldåder genom barndomen och är kanske rikhaltigast der».*)

»Hvad religionskänslan angår, så är den ej föremål för egentlig undervisning; den skall blott väckas, underhållas och ledas; men härföre kunna egentligen inga föreskrifter meddelas och en dylik ledning hör mera till barnens husliga lif än till skolan**).»

Genom att tidigt vänja barnen att bedja, att tänka sig Gud såsom upphofvet till allt det goda de ega, till allt det sköna och underbara de skåda omkring sig i naturen, att vända sig till Honom, »all godhets källa» i deras små bekymmer; genom att hos dem inplanta öfvertygelsen om Hans allestädes närvaro, om Hans oändliga kärlek, som alltid är verksam, äfven der menniskoförståndet ej förmår att fatta den, skall den religiösa känslan så småningom genomtränga deras själar och uppenbara sig i deras handlingar. Gud blir då den medelpunkt, kring hvilken deras tankar ständigt röra sig och vid hvarje frestelse till synd skall samvetet varnande tillhviska dem: »akta dig, Gud ser dig!» vid hvarje redan begånget felsteg skall ångern deröfver stegras genom det smärtsamma medvetandet att hafva förtörnat Gud; vid hvarje mötande bekymmer eller lidande skall det otåliga knotet, ja, äfven den bittra sorgen stäfnas, mildras vid tanken: »Gud vill så och Guds vilja är alltid den bästa». Och barnahjertat, det varma, kärleksrika, skall då med innerlighet hängifva sig till Honom, »som först hafver älskat oss», skall med tacksam beundran sluta sig till den korsfäste Försonaren och af Honom lära sig den undergifna bönen: »Fader, ske icke min vilje utan din».

Och denna fromma, förtröstansfulla barnatro blifve dem den bästa talismanen mot lifvets vexlande vindkast, dess frestelser, faror och sorger. Får den rätt rotfästa och utveckla sig hos ynglingen och jungfrun, så kan du hoppas, o moder, att de skola sin väg ostraffliga gå, om äfven de jordiska stöden bortfalla, de jordiska rådgifvarne borttryckas från deras sida. Och denna tro är ej såsom, besynnerligt nog, många frukta, ett mörkt hotande moln, hvilket kastar sin svarta skugga öfver deras lefnadsstig, utan en mild, vänlig vårsol, som lyser och värmer utan att förbränna, och framkallar de skönaste plantor jordmånen är mäktig att uppdrifva.

Vi hafva gjort en hastig teckning af den unga qvinna, som utträder i verlden, utan skydd af den lefvande religiösa känsla,

*) Tegnér. Tal på Wexiö gymnasium. Juni 1827.

***) ib.

hvilken vi anse såsom den säkraste sköld mot de faror, som der möta henne. Vi önskade att äfven kunna teckna bilden af den fromma jungfrun, som öfvertygad om, att ej en gång en sparf faller till jorden utan Guds vilja, anropar Honom om nåd och ledning, då hon nu beträder den nya, för henne okända och ofta till utseendet blomsterströdda vägen. Äfven hon bryter dessa blommor, njuter af deras doft och fägnar sig åt deras skönhet, samt tackar ödmjukt Herran för allt det goda och glada, som fallit på hennes lott. Men hon glömmet aldrig pligten för nöjet och försakar utan klagan, ja, utan svårighet det senare för den förra, ty, hon vet att ingen varelse är fritagen från att lyda pligtens bud, om de äfven framstå strängare, mera fordrande för den ena än för den andra. Då ett nöje, ett tidsfördrif erbjuder sig henne, njuter hon gerna och med gladt hjerta deraf, när hon så kan utan att åsidosätta något viktigare, men hon känner ej denna åtrå, detta begär derefter, som kommer henne att som en olycka begråta en felslagen förhoppning i detta afseende och att genom dåligt lynne förbittra lifvet för sig och andra. Ja, tron mig, J unga flickor, som fröjden eder åt en lysande fest, der J hoppens att blifva bemärkta och beundrade, som fägnen eder åt den vackra toilett, er omtänksamma mor iordningsställer åt eder, men som sucken af harm, då J sen eder förbigångna och förbisedda, och som roden af vrede, emedan sömmerskan ej gjort klädningen så tätt åtsittande, J skullen önskat, eller emedan kammarjungfrun ej nog skickligt ordnat edert hår, tron mig, »att ingen glädje är lik vid hjertats glädje» och att inga fester, inga triumfer, ingen grannlåt förmår hålla eder skadelösa för den hjertats stilla frid, som J så obetänksamt sätten på spel.

Detta är dock i det stora hela endast småsaker, torde någon anmärka, men »life is made up of trifles» *) säger ganska träffande en engelsk författarinna, och det är just dessa småsaker, just dessa hvardagslifvets bestyr och sysselsättningar, som bilda karakteren, och derföre få ej heller deras vikt och inflytande förbises vid barnens uppfostran. Men vi vilja gå vidare i vår skildring och uppdraga en parallell emellan de båda typer vi sökt framställa, i den händelse dessa qvinnor, såsom ofta är fallet, förblifva ogifta. Vi skola då vanligen finna, att den, i hvars hjerta kärleken till verlden är den herrskande, i det längsta bemödar sig om att kvarhålla den flyende ungdomens utseende, och genom en utsökt och utstuderad toilett och väl beräknadt koketteri söker vinna ersättning

*) Lifvet är sammansatt af småsaker.

för de fördelar, hvilka åren beröfva henne. Och då, enligt hennes sätt att se sakerna, som kanske äfven är flertalets, hennes enda, hennes högsta sträfvan bör gå ut på att blifva gift, gör hon allt i verlden för att ernå detta i hennes ögon så önskvärda mål, ty hon har svårt att finna sig i den ringaktning, hvarmed mängden ofta, orättvist nog, behandlar den ogifta qvinnan, liksom qvinnan ej egde något annat värde än det, hvilket den äktenskapliga föreningen med mannen förlänar. Men när alla förhoppningar i detta fall felslå och hon måste underkasta sig sitt öde, hur bär hon då detta? Genom det förvända lefnadsätt hon fört, genom den för vårt klimat och för helsans bibehållande så litet beräknade kläde- dräkten, genom missnöje och häftighet har hon blifvit nervös och sjuklig, samt blir i följd deraf med hvarje år odrägligare för sig och andra och hennes enda tröst är nu att förtala och häckla dem, hvilka hon anser lyckligare än sig sjelf. Flärden, fåfängan, afunden, småsinnet, sjelfviskheten, hvilka hon antog till följeslager- skor, då hon utträdde ur barndomens helgedom, för att på egen hand framgå på livets vädjobana, de följa henne ännu troget, men blifva de Eumenider, som förbittra hennes dagar. Och såvida ej den Allgode uppväcker det i dödsslummer insöfda hjertat och kallar henne ännu i ellofte timman till arbetare i sin vingård, närmar hon sig i detta sällskap det allom förelagda målet utan att betänka att det heter »en gång dö och sedan domen.»

Vi vända nu våra blickar till henne, som har Gud öfver allting kär, som med ödmjuk förtröstan emottager allt hvad Han behagar tillsända henne, ehvad det är glädje eller sorg, och skola der finna oss uppbyggda af en gladare syn. Äfven henne har pröfningsens udd träffat, och hon har känt sitt hjerta blöda dervid, äfven hon har haft sitt kors att bära, och hennes mod, hennes krafter hafva svigtat under den tunga bördan, men hon har bedt, bedt utan återvänder, hon har kämpat en god kamp och slutligen behållit segern samt utgått ur pröfningen stärkt, renad och luttrad. Då Gud ej åt henne bestämt makans och moderns verksamhet, söker hon sig ett annat arbetsfält, der hon kan gagna med de gåfvor, Gud henne förlänat, och den som söker han finner. Och der arbetar hon stilla, troget, försakande, och uträttar i det fördolda mycket godt, som verlden ej anar, med kanske ingen annan lön än den hennes eget hjerta gifver henne. Nöjets glada barn ila henne muntert förbi utan att märka henne, samhället betraktar henne med en förnämt nedlåtande, stundom medlidsam blick, der hon vandrar stilla, med ödmjukt och förnöjdt sinne, utan knot, utan afund, utan missnöje, och när hennes sista timma nalkas,

motser hon den utan fruktan, ty hon hoppas, hon tror, hon vet, att hon har sig en skatt förvarad i himmelen och der hennes skatt var, der var ock hennes hjerta. På henne kan man tillämpa dessa skaldens sköna ord:

»Väl dem som redligt det ädla velat,
 Det rätta sökt och det milda tänkt,
 Som älskat mycket, fastän de felat,
 Dem varder mycket ock efterskänkt.

De här ej blefvo
 Allt hvad de skulle;
 Men englar skrefvo,
 Så kärleksfulle,

Hvad genom dem, uti minsta mån,
 Den verlden glädt, som de kommo från.» *)

Innan vi avsluta det rika ämne, hvilket vi dock endast så ofullständigt förmått behandla, vilja vi ett ögonblick betrakta den fromma, religiöst sinnade makan och modern. Då den unga qvinnan lemnar fädernehemmet, der hon växt upp i skygd för verdens stormar, omhuldad af den ömmaste kärlek, och räcker sin hand åt den man, vid hvilkens sida hon nu går att möta de vexlingsrika öden, som framtiden bär i sitt sköte, ber hon den Allgode om nåd att rätt kunna fylla de pligter, hon ikläder sig, om mod att utan knot uthärda de försakelser och uppoffringar, hvilka ofta nog falla på qvinnans lott, om ett ödmjukt och tacksamt sinne i medgångens tid, om tålmod och förtröstan, då solen gömmer sig i moln. Genom sina dygder, sin ständigt lefvande pligtkänsla bibehåller hon ej allenast, utan stegrar äfven sin makes tillgifvenhet och hennes godhet förmildrar mången gång sträfheter i hans lynne, hennes fromhet uppvärmer ofta hans hjerta, hvilket kanske stundom hårdnat genom den ständiga beröringen med verlden. Och när bekymren komma, bekymren, som äro oskiljaktiga från jordens boningar, ty det finnes väl ingen, som de ej någon gång hemsökt under en eller annan skepnad, då visar sig kanske bäst »huru Gud är mäktig i de svaga.» När den starkare mannen förkrossas af ett hårdt, oväntadt slag, böjer sig qvinnan, men uppreser sig igen, trycker handen mot det blödande hjertat, lyfter den tårdränkta blicken mot Himlen, och genom en ödnjuk och förtröstaustfull bön vinner hon ej allenast kraft att kämpa mot sin egen smärta och att uthärda pröfningen, men hon blir äfven för sin make den tröstande, ledande engeln, som för honom från mörker till ljus, som visar

*) Wallin: Dödens engel.

honom huru solen lyser ännu bakom de mörka molnen, som hviskar till honom att jordens vedermödor dock endast vara »en liten tid.» Den sorg, som träffat dessa makar blifver sålunda en »sorg som verkar bättring till salighet,» och midt under motgångens timma blomstrar deras husliga lycka skön, blifver friden bofast i deras hem. Och om Gud välsignar dem med barn, med hvilken utesäglig kärlek trycker ej modern dem till sitt hjerta, med hvilka brinnande böner anropar hon ej den Högste om bistånd, på det hon måtte kunna uppfostra dem så, att de blifva Honom täckeliga. Vi tro ej heller, att den mor, som sålunda icke blott inser det stora ansvar, hvilket hvilar på henne, utan äfven under bön till Gud efter bästa förmåga söker uppfylla sitt kall, skall behöfva gråta öfver en otacksam, sjelfvisk dotter, öfver en vanartig, lättsinnig son, och vi uppmana derföre på det allvarligaste hvarje mor att så väl hos sina söner som hos sina döttrar tidigt väcka och söka underhålla den religiösa känslan, på det att de må kunna bestå profvet när frestelse påkommer. En redan ifrån barnåren grundlagd gudsfruktan skall lära dem att afsky lasten och ej dölja den under täckmanteln af förlåtlig svaghet, att ega mod till försakelse af den njutning, som ej kan tillfredsställas utan att åsidosätta pligtens bud, med ett ord att alltid hafva Gud för ögonen. Ty hvarthän förer slutligen detta klemmande med andra eller med sig sjelf? Månne till verklig sällhet? Frågen ynglingen, som med rika anlag, full af lefnadslust och glada förhoppningar utträder i verlden, der han kanske var ämnad att uträtta mycket godt, frågen honom, sedan han en följd af år blindvis låtit sig bortföras af nöjets hvirvel, druckit njutningens bågare i botten, tillfredsställt alla sina begär, utan att ega mod att försaka uppfyllandet af något enda, om han vunnit, hvad alla dock eftersträfvat — lyckan? — Det sorgliga svaret finnen J i hans halfslocknade blick, då han med stum förtviflan och tärande samvetsagg ser framför sig en lång sträcka af sjukliga, glädjefattiga dagar eller en öppnad graf, hvilken han sjelf till största delen grävt åt sig. Och den ömma, fast svaga modern, hvars hjerta han krossat, och den ålderstegna fadern, hvars hjessa hvitnat under omsorger och bekymmer för honom, och den älskande system, som så många gånger under tårar sökt förmå honom att vända åter — säg, månne ej det hårdaste hjerta röres vid denna sönderslitande syn? Månne den ej på det kraftigaste talar till hvarje modershjerta, uppmanande henne att under vaksamhet och bön gifva akt på sina barns anlag för att rätt vårda och utveckla de goda samt förqväfva och utrota de onda, och om hon äfven känner sin vanmakt, sina krafters otillräcklighet, får hon

dock ej låta sig deraf afskräckas, utan endast arbeta, bedjande Gud om välsignelse för sitt arbete.

Vi medgifva gerna att ingenstädes framträder dock skillnaden mellan den theoretiska grunden och den praktiska tillämpningen så skarpt och i ögonen fallande, som just i det ämne vi nu sökt behandla, och af alla de systemer, man uppställt för barna-uppföstran, torde väl knappast något finnas användbart för mängden, ja, ens vara utförbart i alla dess delar. Ty om man äfven hos uppfostraren förutsätter den bästa vilja, fromhet, vaksamhet, klokhet, tålmod och ihärdighet, skall han dock möta många oförutsedda hinder, hvilka han ej förmår undanröjja, skola hans planer många gånger öfverkursas af omständigheter, hvilka han ej mäktat beräkna. Fullkomlighet är det mål, dit hvar och en bör och måste sträfva, och, ehuru vi veta att det för oss är oupphinneligt, får likväl ej detta medvetande göra oss modlösa och förtröttade, ty med hvarje trogen kamp vi strida, kunna vi hoppas att åtminstone hafva vunnit *något*. Vi vilja derföre till slut ord af en utmärkt man och skriftställare låna följande yttrande just i afseende på uppfostran:

»Hvar är den man, som är nog oförnuftig att tro sig kunna bestämma sitt barns framtida öde? Hur ofta förfelar ej uppfostran sitt mål! Stundom, oaktadt alla tagna försigtighetsmått, ja, till och med i följd deraf; en annan gång lyckas den deremot, oaktadt dessa försigtighetsmått blifvit åsidosatta, ja, karakteren har just genom denna uraktlåthenhet erhållit en sannare, mer individuel utveckling. Vill det säga att vi böra lemna allt åt slumpen, under förevändning att lemna det i Guds hand? Nej, för ingen del; vi få ej hafva något att förebrå oss; vi måste till och med fördubbla vår omsorg och vaksamhet i tanke att befrämja Guds afsigter; ty, uppfostran är just det fält, der människans förmåga visar sig både i hela sin makt och i hela sin vanmakt, och ingen kan med större öfvertygelse uttala dessa Jeremie ord än den familjefader, som bortgår från de sina, hvilkas framtid ännu ligger insvept i dunkel: 'Jag vet, Herre, att människones väg står icke till henne; och det står i ingen mans makt huru han vandra eller sin gång styra skall' *).»

St—

*) *Ad. Monod: Le Plan de Dieu. Paris 1856.*

Något om de vanligaste felen i det Svenska Skriftspråket.

(Ett fruntimmersbref besvaradt.)

I

Bästa Clara!

Till slut vill jag söka uppfylla din, i P. S. af ditt senaste bref framställda, begäran att rätta några af »de der grammatikaliska bockarna, som äro så vanliga i fruntimmersskrift», på det att du, på detta sätt, må göra en början till det studium af modersmålet, hvartill, — såsom du erinrar, — Red. af »Tidskrift för Hemmet» uppmanat. Jag finner denna önskan så lofvärd, att jag skulle anse det orätt, kanske ännu mera mot saken, än mot dig, att icke försöka att härutinnan verka hvad jag förmår.

Till en början må jag då fästa din uppmärksamhet på de olika arterna af fel, som begås i Svenska språkets talande och skrifvande. Dessa felaktigheter skulle nemligen kunna indelas, dels i oriktigt *bildade* former och oriktigt *begagnade* former och ord, dels i *hörbara* förvexlingar (i talet) och förvexling af *synliga* skiljaktigheter (i skrift,) dels i fel mot *grammatikan* och emot *logiken*, — samt de grammatikaliska åter i *formfel* och *syntaktiska fel*. Jag ämnar ingalunda nu följa någon dylik indelning: jag utgår endast från hvad som i detta afseende förefinnes i ditt bref; jag har emellertid velat förutskicka ofvanstående uppdelningsgrunder, i fall jag här nedan skulle behöfva, till förtydligande, angifva någon dylik distinktion. Nu till saken!

Du skrifver: Jag vill skynda att, innan papperet är *fullskrifvit* etc. — Der ha vi nu ett exempel af denna, så väl i tal som skrift vanliga förvexling af supin på — *it* med passiva participiets neuter på — *et*. Det bör naturligtvis heta: Papperet är *fullskrifvet*, då denna participial-form är neuter af »fullskrifven»; hvilket lätt finnes, om man tänker sig ett annat subjekt, hvilket icke, såsom papper, är neuter (t. ex. Sidan är *fullskrifven*). Detta är en både synlig och hörbar skilnad, som måste iakttagas vid alla verber med supin på — *it*, —

t. ex. Hvar är detta *taget* (icke: tagit)? Tyget är *stulet* (icke: stulit). Deremot är denna skillnad endast för ögat synlig, då den förekommer i verber med supin på — *at* eller på — *tt* med föregående vokal. t. ex. Jag har *öppnat* brevet, men: Brevet har blifvit af mig *öppnadt*; Det har jag längesedan *insett*, men: det är snart *insedt*. Emellertid finner man lätt, att, om icke andra skäl, dock redan konsekvensen fordrar, att äfven härvid formlärans fordringar iakttagas. Emellertid äro dessa fel mot grammatikens regler så vanliga, att jag t. ex. hos en af våra nu för tiden mest lästa romanförfattarinnor härom dagen fann följande uttryck: »Generalen talar om ett *vunnit* fältslag», (i st. f. *vunnet*). »Den man, hon så *obegränsat* älskade», (i st. f. *obegränsadt*)

Ett syntaktiskt fel i användandet af participiet begår du äfven, då du om vädret berättar, att det varit så fult, att du »på flera dagar icke *kunnat gått ut*». Det är lätt insedt, att detta bruk af tvänne participier (supiner) invid hvarandra är felaktigt, och att man i stället bör använda supin och infinitiv (»icke kunnat gå ut»), såsom också sjelfva språkets logik fordrar. Ändock får man höra dylika uttryckssätt dagligen och stundeligen. Det har han aldrig *velat gjort* (göra), om jag bara *fått läst* (läsa) o. s. v. Ja, äfven i tryck får man rätt ofta sålunda se tvänne supiner i st. f. supin med infinitiv. Så har jag läst i en novell (utg. 1855): »Vänner, hvilka jag *ansett* mig *kunnat* (kunna) tjena med råd»; och i Agardhs Svenska Statistik, detta, äfven i afsende på stil, så värdefulla arbete, har på ett ställe en dylik språkblunder insmygt sig: »hade *kunnat rymts*» (rymmas),» — flera andra exempel att förtiga.

Om ett mycket vanligt fel, men kanske det förlåtligaste, påminnes jag af följande uttryck i ditt bref: »Jag talade i går med din vän S., som då hälsade mig från *hans* fästmö.» Du skall lätt finna det oriktiga häri, då du erinrar dig, att vi ha ett särskildt s. k. reflexiv (*sin, sitt, sina*), som enligt sin natur skall nyttjas i st. f. de vanliga possessiverna, då pronominet har afseende på satssubjektet. Det bör således heta: *Han* hälsade mig från *sin* fästmö, — och i följd deraf äfven: *som* (hvilket relativ här är subjekt) hälsade mig från *sin* fästmö. Deremot får man ej nyttja »*Sin*» i t. ex. följande satser: Carl fann henne i *hennes* kammare (»*Sin* kammare» skulle här vara = Carls kammare). Han lät ånyo binda bo-

ken, men med bibehållande af *dess* gamla permar. — o. a., der pronominet har afseende på ett objekt.

Vid denna regel får man dock ej stanna. Jag har be-tecknat de härutinnan begångna felen såsom temligen förlåtliga, af det skäl, att här, mer än eljest, tanken ensamt vid snart sagdt hvarje särskildt fall måste afgöra, hvilketdera, det vanliga possessiva pronominet eller reflexivet, bör användas. Det är ock derföre bäst att vid läran härom utgå ifrån exempel; och jag vill nu uppställa några sådana, der ej tydligen satssubjektet afses med pronominet, men hvarest ändock reflexivet skall användas. Så heter det: Carl bad *honom* säga *sin* tanke; emedan här possessivet syftar på subjektet till verbet säga (= Carl bad, att *han* skulle säga sin tanke). Äfvenså: Herr B hade tillåtit Carl att uppläsa *sitt* (Carls) tal; deremot: Herr B. hade tillåtit Carl att uppläsa *hans* tal, — om dermed afses ett af Herr B författadt eller hållet tal. Vidare heter det: En *tjenares* trohet mot *sin* herre, — der possessivet hän-syftar, icke på det egentliga subjektet, utan på den i satsens subjektsdel ingående genitiven (= den trohet, en *tjenare* visar sin herre).

Slutligen vill jag, till närmare belysning, tillägga ett litet florilegium, hemtadt ur våra tidningsblad, af förvexlingar mellan dessa slags pronominer. »Hans första handling var att visa sin tacksamhet mot *hans* beskyddare» (bör heta: mot *sin* beskyddare); »Midtemot glänser en gata med sina palatslika hus och med *dess* nationalmuseum» (bör heta: med *sitt* nat.); »Hon inbillar sig, att en engel ryckte henne undan menniskohvimlet och förde henne till *sitt* läger») bör heta: till hennes läger); »Regeringen har återställt den allmänna rösträtten i *sitt* oförklarade skick» (bör heta: i *dess* oför. skick); »E. hade uppmanat tvänne poliskonstaplar att prygla en af *sina* drängar» (bör heta: af hans drängar).

Jag avslutar här, beredd att, om du ännu en gång hedrar mig med en skrifvelse, fortsätta listan på de vanligare grammatikaliska felen, — ty de äro legio.

M. S.

VÅR LEKTYR.

Ehuru denna afdelning af Tidskriften ursprungligen varit egnad åt hvad vi kalla den allvarliga litteraturen, hafva vi ej kunnat neka oss nöjet att äfven låta den inrymma nedanstående uppsats om den franska skön-litteraturen af den välkände pseudonymen *Jeremias Munter*, helst som vi under benämningen skön-litteratur icke uteslutande hänföra romaner och noveller. Och ehuru dessa utgöra hufvudämnet för ifrågasvarande uppsats, så hafva vi ju redan längesedan förklaradt, att vi ingalunda företagit oss att afråda från *all*, utan endast från en *omåttlig*, romanläsning, och att vi visst icke klandra *alla* romaner, utan endast de *dåliga*. *Jeremias Munter* vill visa oss det oriktiga i att taga för afgjort, att *alla* fransyska romaner böra räknas till den senare kategorien — ett misstag, som är blott alltför allmänt, och för hvars rättande vi alla böra vara tacksamma, helst som vi våga hoppas att framdeles, af samma värderade penna, erhålla några närmare, direkta hänvisningar till det bästa af den fransyska Romanlitteraturen.

NÅGRA ORD OM DEN FRANSKA SKÖN-LITTERATUREN.

Det är ett stort nöje att ega en boksamling. En bok, som väckt vårt intresse, blir för oss som en god vän, hvilken vi alltid vilja hafva till hands, och en sådan bok blir oss kär äfven om — hvilket vi aldrig skulle tåla af en vän — hon hela året igenom blott vänder ryggen emot oss. Men om det, som sagdt är, utgör ett nöje att ega ett välförsedt bokskåp, så kan det dock understundom vara ganska kinkigt att derifrån låna med sig åt andra.

Min senaste erfarenhet häraf har jag ännu i friskt minne. För några dagar sedan begärde en ung dame af mina bekanta, att jag måtte låna henne någonting att läsa under de tråkiga eftermiddagsstunderna, då mamma och pappa tar sin lilla lur och då det oftast är hennes öde att sitta helt allena i salongen. — Den unga damen är så vacker och hon bad

så vackert. — Det var mig ett stort behag att kunna gå hennes önskan till mötes, och jag lofvade att redan samma dag skicka henne en fransk roman.

Detta mitt löfte var en stor obetänksamhet. — Besinna blott, en *fransk roman!*... I fall jag satt i fråga en engelsk, tysk, italiensk eller kanske till och med en kinesisk bok, det hade varit på sin plats; men att i våra dagar med en ung dame tala om en *fransk roman*, åh, det var att glömma sig alltför långt.

Det dröjde ej heller länge förrän jag fick min välförtjenta tillrättavisning.

Den unga damens fru mamma satt vid tillfället i andra ändan af rummet; men den aktningsvärda frun har särdeles goda öron, en egenskap, som i allmänhet är ganska vanlig hos vaksamma mödrar. Knappt hade jag nu af dottrens leende rosenläppar emottagit en förtjusande tacksägelse, förrän modren såg upp från sitt arbete med ett tydligt begär att se högtidlig ut och tilltalade mig med en röst, hvars första ljud bebådade, att jag hade en förebråelse att vänta.

»Min herre», sade hon, knyckande på nacken, »jag tackar er för den beredvillighet, hvarmed ni åtagit er att blifva min dotters bibliothekarie, men det är en gammal vana i vårt hus, att den lektyr, som får blifva i hennes smak, redan skall vara i *min*; och ni har därför mistagit er ganska mycket, i fall ni tror att den franska litteraturen här kan vinna några sympathier. Jag är långt ifrån att vilja förneka ungdomen den angenäma förströelse, som man kan finna i romanläsning, men jag vill icke att dessa romaner skola vara af den beskaffenhet som blott förleder fantasien till vådliga feberdrömmar och förvilla begreppen om god moral och rena seder. Att läsa en bok är i flera afseenden detsamma, som att umgås med en människa, och såväl i det ena som det andra fallet skall jag alltid vara mån om att bevara min dotter för dåligt sällskap. — Ni känner nu mina åsigter. Har ni förstått dem rätt så vet ni också hvarför jag har den äran att, med skyldig erkänsla för er tjenstaktighet, både nu och för framtiden, undanbedja mig era franska romaner!»

Så talade den goda frun och i full öfvertygelse om att hon talade mycket bra. — Man skulle för blott tjugo år tillbaka ansett hennes ord såsom någonting alldeles oerhördt. Men smaken har sedan dess flutit upp på en helt annan våg af modets oroliga ström, och den anförda förkastelsedommen

utgör numera alls icke något undantag från den allmänna meningen hos en både talrik, upplyst och i alla afseenden aktningssvärd publik af den sköna litteraturens vänner.

Jag satt i början, som man lätt kan förstå, ganska slagen af den erhållna lexan. Småningom fattade jag dock återigen mod och bjöd till att försvara mig, så godt som jag förmodade.

— Det skulle icke vara rätt lämpligt att nu meddela hela det samtal, som till följd häraf uppstod, helst som derunder visserligen icke yttrades någonting hvarken nytt, snillrikt eller förträffligt; men just emedan den åsigt, hvilken så strängt tadelade mitt val af lektyr, ingalunda är ovanlig att påträffa, tar jag mig friheten att här lemna ett litet sammandrag, af hvad jag hade att anföra.

Först och främst måste jag nu, liksom då, för att så vidt som möjligt är ingifva något förtroende till mitt omdöme, hvilket redan, till följd af det föregående, torde vara temligen misstänkt, uttryckligen förklara att jag visst icke har för afsigt att uppträda, som något slags lofordare öfver den franska skönlitteraturen i sin *helhet*, men jag skyndar mig också att tillägga, att jag ej heller känner något annat land, hvars litteratur kunde förtjena ett så exklusift bifall. Jag vill blott med några ord fästa uppmärksamheten vid den gamla, goda satsen, att man bör låta allt gälla, hvad det kan, och i sitt omdöme göra skillnad emellan, hvad som är absolut förkastligt i och för sig sjelft och hvad som blott är stridande mot vår egen smak, våra egna tycken och lefnadsvanor.

Det finnes, som hvar man vet, en olika grad af naturliga sympathier emellan olika nationer, beroende af en mängd samhällsförhållanden, men ytterst af klimatet. Inom hvarje människobröst klappar visserligen ett hjerta, der samma passioner återfinnas hos alla folk, likväl är det långt ifrån blott en *tillfällighet*, det är en *naturalag*, som så väsendtligen urskiljer de allmänna yttringarna häraf. Vi äro vana att förklara detta genom begreppet om olika temperament, eller förutsättningen om blodets jemnförelsevis varmare eller kallare, lättare eller tyngre beskaffenhet. Den största skillnaden i detta afseende finnes emellan söderns och nordens barn. Franska nationen kan egentligen icke räknas hvarken till den ena eller den andra af dessa hufvudafdelningar, den har något af båda, och om man, som Ehrensvärd, vill räkna dess land till nordens, så måste man, också som han, anmärka att det deruti

bildar en alldeles särskild del, hvilken, inhägnad af berg och haf, »är satt i en låda».

Denna »låda» innesluter mycket, som är besynnerligt, men det besynnerligaste af allt är fransmännen sjelfva »en glad nation, full af hetsigheter», en nation, som fått förmågan att gå långt i både godt och ondt, som älskar ytterligheter, som med sina egna djerfva försök gjort hela världen stora tjänster, som ofta är beundransvärd, stundom hänförande, men alltid vådlig att efterapa. Med erkännande af denna våda, vore det utan tvifvel mycket oklokt att vilja uppmuntra vårt redan tillräckligt misslyckade begär att emellanåt spela nordens — den verkliga nordens — fransmän. Våra växande sympathier för ett annat stort kulturfolk, nemligen det engelska, kunna med all rätt anses såsom goda tidens tecken. Ja, för hvarje fosterlandsvän bör det därför vara kärt att, om också i ringaste mån, kunna bidra till lifvandet af dessa sympathier, af hvilka äro att vänta så många goda frukter för framtiden. Ett verksamt sätt att arbeta i denna berömvärda riktning är att söka sprida intresset för den engelska litteraturen, en litteratur rik på förträffliga alster, högt uppburna inom alla länder och äfven i Frankrike räknande ifriga förespråkare.

Men låtom oss icke glömma, att ett godt mål aldrig kan befordras genom okunnighet och ett ensidigt omdöme. Vi hafva mycket att lära af England, det är afgjordt, men Frankrike utöfvar i alla fall ett alltför stort inflytande på hela civilisationen för att kunna på något vis ignoreras af den, som vill med någorlunda sammanhang begripa sin tid. Och detta inflytande, vi måste erkänna det, beror icke blott af den politiska styrkan, utan fast mer af den intelligenta öfverlägsenheten. De flesta af oss sakna tillfälle att, åtminstone nog omfattande, personligen anställa några iakttagelser öfver detta märkvärdiga folk. Vi måste därför göra det i deras litteratur. Böcker äro i visst fall människornas representanter och historien ensam är icke härvidlag tillfyllestgörande, romanen bör komma derjemte; romanen, som är de historiska individernas historia, sedernas fotograf, människohjertats analys; romanen, som i vårt sekel intagit en så betecknande och betydelsefull plats.

Är nu verkligen den franska romanlitteraturens värde så underhålligt, som man inom vissa kretsar ofta hör påstås och förtjenar denna litteratur att i massa saklöst förkastas?

Fransmännen sjelfva tro det åtminstone icke. Jag vill nu hvarken åberopa den stora allmänhetens smak, eller några alldagliga tidningsrecensioner; nej, icke en gång en så snillrik och vördad kritiker som *Jules Janin*. Jag vill blott påminna om, att sjelfva den *Franska Akademien*, hvilkens omdöme dock torde förtjena något afseende, för ej längesedan invalt till sin ledamot romanskrifvaren *Jules Sandeau**).

Ja, denne samme *Sandeau*, som en gång doppat sin penna i samma bläckhorn som *George Sand*, som skänkt henne hälften af sitt namn och i hennes sällskap gjort sin debut i den litterära verlden; han har nu, för blott några månader sedan, genom sina romaner vunnit den största officiella utmärkelse, som hans land eger att skänka sina snillen, har genom sina romaner eröfrat en hedersplats, som hitintills blott varit tillgänglig för poesien, historien eller kritiken, och sålunda brutit akademiens sekelgamla traditioner.

Den franska romanen har onekligen genom detta högtidliga erkännande vunnit en ganska lysande seger; och all den stund romanskrifvaren, *Jules Sandeau*, nu verkligen sitter vid franska akademiens bord, böra vi måhända, innan vi obesedt kasta under vårt eget hela massan af både hans och hans medbröders litterära verk, åtminstone besinna oss en smula.

Med afseende på dessa romaner i allmänhet är det isyn-

*) Som det torde intressera våra läsare att lära känna hvilka personer, som för närvarande innehafva de 40 hedersplatserna i den Franska Akademien, bifoga vi följande förteckning å dess nuvarande medlemmar, i den ordning de blifvit invalda:

Villemain.	Scribe.	Rémusat.	Dupanloup.
Barante.	Guizot.	Vitet.	Sylvestre de Sacy.
Lebrun.	Mignet.	Vigny.	duc de Broglie.
Lamartine.	Flourens.	Empis.	Berryer.
Viennet.	Victor Hugo.	Ampère.	Biot.
Pongerville.	duc Pasquier.	duc de Noailles.	Augier.
Séjur.	Patin.	Nisard.	Falloux.
Cousin.	Sainte Beuve.	Montalembert.	Laprade.
Dupin.	Mérimée.	Legouvé.	Sandeau.
Thiers.	St. Marc Girardin.	Ponsard.	Lacordaire.

Den Franska Akademien utgör, jemte fyra andra lärda samfund, det berömda *l'Institut de France*; dessa äro: *l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres*; *l'Académie des Sciences*; *l'Académie des Beaux Arts* och slutligen *l'Académie des Sciences Morales et politiques*.

nerhet två anmärkningar, som tyckas mig förtjena uppmärksamhet.

Den första gäller ett förhållande, hvilket jag redan haft äran antyda, nemligen den nödvändiga olikheten i naturliga sympathier, som förefinnes emellan den franska nationen och vår egen. Denna framträder icke minst tydligt vid frågan om hemmets betydelse och hemlifvets vanor. Fransmannen har för mycket af sydländningen för att *till samma grad*, som vi sjelfva, vara beroende af trefnaden inomhus och lyckan vid den husliga härden. Utan allt tvifvel finnes det i Frankrike mångfalliga hem, som till och med hos oss och efter våra strängaste begrepp skulle anses afundsvärda; men det allmänna lynnet är der satt i en annan tonart, känslorna äro der lätrarligare, fantasien lifligare, lidelserna våldsammare. Härtill kommer äfven det mäktiga inflytande af sådana åsigter, som stå i sammanhang med dessa historiska tilldragelser, hvilka tid efter annan brutit och, så godt sig göra låtit, åter sammanskarfvat snart sagdt alla möjliga samhällsband, och till följd hvaraf uppstått så många skiftningar, så många olika tolkningar af moralens vigtigaste bud. Det är då gifvet att sederna icke under sådana förhållanden få bedömmas efter samma norm, som våra egna. Åtskilligt, som hos oss skulle vara ett bestämdt fel, finner der sin urskuldande förklaringsgrund i nationallynnets egenheter, umgängesförhållandena, det offentliga lifvet och allmänna bruket. Att i många former trifs det sköna, gäller också med afseende på både känslor och handlingar. Vi böra derfor akta oss för att anse just vår egen form, som den *enda* ofelbara och alla andra såsom misslyckade, blott emedan de äro bildade efter en annan typ. Med få ord, vi måste i detta, som i alla andra fall, vara toleranta, annars löpa vi den stora faran att helt och hållet förblindas af ensidighet och sjelfbelåtenhet, hvilka egenskaper utgöra karikatyren af en värdig patriotism, och som lätt nog bringa oss derhän, att vi slutligen i stället för att hänföras af beundran öfver den storartade mångfallden i Guds skapelse, försjunka i en trångbröstad inbilskhet, hvilken blott finner sig sjelf beundransvärd, men allt det öfriga alldeles förfeladt. — Den tolerans i omdömet öfver nationella egenheter, som här blifvit påyrkad, gäller naturligtvis icke blott dessa egenheters uppträdande i det lefvande lifvet, utan äfven inom litteraturen.

Den andra anmärkningen har afseende på en omständighet, som är gemensam för alla länder, hvilka ega något litte-

rärt lif. Jag menar den omständigheten att det öfver allt finnes *original-författare* och *efterapare*. I Frankrike, der romanen räknar en så talrik publik, icke allenast inom salongerna, utan äfven på vindskamrarna och i portvaktareskrubbarna; der, hvarest den, som gör lycka på skriftställarebanan, i och med detsamma vinner så många goda fördelar: ett smickrande anseende och en riklig utkomst; der är det också gifvet, att antalet af dem, som beträda denna lockande bana, skall vara betydligt större än det, som bestämmes af en sann och ädel kallelse. Så snart någon verklig talent genom ett snillrikt arbete satt en viss genre i ropet för ögonblicket, uppstår genast en hel skara imitatorer, kopister, spekulanter, som hufvudstupa kasta sig öfver samma genre, utan att sjelfva egentligen ega någon annan förtjenst än att med någorlunda fyndighet kunna plöja med andras kalfvar. Sålunda hafva *Hugo*, *Soulié*, *Balzac*, *Sue*, *Scribe* och mångfaldiga andra författare af första ordningen erhållit hvar och en sitt följe af efterapare, hvilket visserligen på sitt sätt kan anses som en triumf för dem, men i alla fall är långt ifrån att hafva bidragit till litteraturens höjande; alldenstund det alltid är lättare att efterapa ett fel än en förtjenst och mycket vanligt att man, då snillet fattas, tar sin tillflykt till ytterligheter och bizarrerier, som, på detta viset framställda för knalleffektens skuld, ofta väcka ett osmakligt och anstötligt intryck. Det måste också medgifvas, att en och annan af sjelfva originalstorheterna sjunkit ner till samma låga ståndpunkt och ifrån att hafva varit stora konstnärer blifvit rätt och slätt stora fabrikanter. De otaligt många tidningarnas följetonger lemna isynnerhet en god uppmuntran åt ett dylikt slags produkter. Det har blifvit kalladt: »*la littérature facile*» och med väl-förtjent stränghet bedömdt äfven af den franska kritiken. Men dessa misslyckade efterhärmmingar och fabriksmessiga reproduktioner äro blott att anse som förvridna skuggbilder af litteraturens bättre alster; och det är angeläget, att man lägger märke härtill samt rättar sitt omdöme öfver det hela derefter.

Men låtom oss rycka frågan ännu närmare in på lifvet. Kan denna litteratur, äfven sjelfva gräddan deraf, anses vara lämplig för vår ungdom, isynnerhet bland det täcka könet?

Det är omöjligt att härpå lemna ett svar, som gäller för alla fall, ty valet af all läsning bör rättas efter de läsandes olika lynne, uppfostran, bildning o. s. v. Det finnes bland

våra älskvärda damer många, som göra klokast i att hålla sig till barnböckerna, och det finnes åter andra, hvilka utan all fara, ja, till och med, med god vinst för sin intellektuella utbildning, kunna fördjupa sig i sådan lektyr, som skulle vara skadlig för mängden. Det vissa är, att äfven på den franska skön-litteraturens fält växa många herrliga blommor och att, i fall dessa icke skänka både nöje och prydnad åt dem, af hvilka de skördas, så är det åtminstone icke blomornas fel.

Men de vanligaste invändningarna af dem, som icke dela denna mening, äro icke riktade mot någon brist hvarken i snille, talang eller poesi, utan fasta sig företrädesvis vid sådana sedemålningar och uttryckssätt, hvilka en ofta alldeles missförstådd blygsamhet gerna vill inbegripa under det vidt omfattande, fast mycket obestämda ordet: *opassande*. Nå väl, det är en sanning, att till och med mängden af franska författare med en, efter *våra* begrepp, alltför stor frihet behandla vissa ömtåliga ämnen. Jag föreställer mig, att det för hvarje författare, på hvad språk som helst, skulle vara nyttigt att någongång komma i den, för de flesta utan tvifvel ganska brydsamma ställningen, att bland sina egna skrifter nödgas göra ett urval för en ung oskuld, som ligger honom med synnerlig ömhet om hjertat och hvars himmelska själsrenhet han icke för något pris ville oskära. Han skulle då, kanske för första gången, erfara en hel hop betänkligheter, som tanken på den stora publiken aldrig ingifvit honom. Svårigen kan man dock för litteraturen tillämpa ett strängare prohibitivsystem, än hvad som är möjligt i det allmänna lifvet, såvida vi icke skulle inspärra våra döttrar i klosterceller. Att vinna kunskap om den verld, i hvilken vi lefva, är angeläget äfven för dem, och detta låter sig icke göra, i fall man stegrar sin grannlagenhet ända till pryderi, i fall man tror, att oskulden insuper ett gift af hvarje yttrande, hvarje antydning om sådana hjertats känslor, som endast en tillkonstlad konvens vill bannlysa, fastän de utgöra den menliga naturens eviga sanningar. Hvar och en, som hyllar den åsigten, att oskuld och okunnighet äro ett och detsamma, råkar ovilkorligen in uti stora och högst betänkliga motsägelser; men, äfven der denna åsigt vill göra sig gällande, är det i alla fall alldeles orimligt att utan undantag befördra ett och fördömma ett annat lands litteratur. Skulle det till exempel efter denna

uppfattning kunna vara bättre att läsa *Shakspeare* och *Byron* än *Lamartine* och *Châteaubriand*? . . .

Det är för öfrigt icke möjligt att tala i detta ämne, utan att förr eller sednare råka in på den stora tvistefrågan om tendens-romanens företräden och brister i jmförelse med andra; en fråga, hvilken blifvit så ofta afhandlad och så olika bedömd. Inom franska litteraturen har den egentliga tendensromanen — åtminstone sådan, som den är efter engelskt mönster — icke skördat rätt många lagrar. Den allmänna smaken, som här ligger åt ett annat håll, har aldrig uppburit denna genre med någon synnerlig förkärlek. Sjelfva akademien tyckes i detta fall öfverensstämma med den stora publiken. *Jules Sandeau*, dess nyvalde ledamot, har aldrig skrivit någon tendens-roman och *Vitet*, hvilken i ett snillrikt hällsningstal välkomnade honom inom det vittra samfundet, lät ganska oförtäckt förstå, att akademien alls icke vill, det romanen skall uppträda såsom *en predikan, uttänjd i en berättelse*, utan endast fordrar, att den *motsvarar konstens verkliga vilkor, väl vetande att konsten och litteraturen äro till sitt sanna väsen fullkomligt öfverstämmade med moralen och att intet ämne, rätt uppfattadt och samvetsgrannt behandladt, kan på samma gång höja förståndet och förderfva hjertat*. Mången finner sig kanske böjd att till denna åsigt vidfoga åtskilliga anmärkningar; men i alla fall torde det blifva svårt att förneka, det hvarje roman, vare sig med eller utan en genomgående tendens, först och främst bör bedömmas såsom ett konstverk.

Litteraturens alster och målarkonstens erbjuda många jmförelsepunkter. Man har också, beträffande dessa sistnämnda, velat, som det heter, göra konsten till realist, en tjennarinna åt *det nyttiga*. Så har man sagt: Det är icke nog att en tafla väcker beundran genom sin tekniska fulländning, att hon är väl målad, hon bör också väcka en vacker känsla; och slutligen har man tillagt: hon bör äfven ingifva en upplyftande, förbättrande tanke, med ett ord, hon bör ega en moralisk tendens. Men efter denna lära skulle flertalet af de gamla stora mästarne komma att stå tillbaka för hvarje liten genre-målare, som skänkt oss en smånäpen skildring ur hvardagslifvet. Så är det dock icke i sjelfva verket, nej, långt derifrån. Allt som är skönt utöfvar på oss en förädlande inverkan och eger derigenom redan i sig sjelft, utan alla bifogter, ett fullt värdigt mål. Ja, till och med sådana ämnen,

hvilka, om de framställdes utan att vara odlade af snillet och konsten, skulle befinnas ganska lumpna, kunna nu i rikt mått skänka både njutning och uppbyggelse. Hvarje konst-museum lemnar talrika exempel härpå och för att nämna ett enda som är mycket lättare att iakttaga: hvem har icke någon gång påträffat ett af dessa mästerligt utförda porträtt, som ovillkorligen väcka hänförelse och beundran, fastän det lifsvande originalet alls icke har något lockande för vår uppmärksamhet. — Hvad som här blifvit sagdt om målningar i färger slår också in på målningar i ord.

De franska litteratörernas i allmänhet val af ämnen är ofta stridande mot *vår* smak, *våra* åsigter, vanor och sympathier; men hvem kan väl förneka, att det ibland dem finnes stora konstnärer, goda tecknare, förträffliga kolorister! De äro öfver hufvud taget utmärkta i förmågan af en artistisk komposition och högst få af andra länders författare kunna göra en berättelse mera liflig, mera målande och mera elegant. Med sådana förtjenster är det ganska naturligt, att äfven då sjelfva slutsumman, effekten af det hela, icke för oss är fullt tillfredsställande, så måste vi dock åt en mängd detaljer skänka vårt odelade bifall. Men framför allt ligger de franska romanförfattarnas öfverlägsenhet i en spirituel stil; och hvilket hänförande behag kan icke blotta stilen skänka!... En mängd af dessa romaner äro i detta fall verkliga mästerstycken, man må nu om dem för för öfrigt tänka hvad man vill. Att läsa en sådan, det är liksom att färdas genom ett omvexlingsrikt landskap, der vägen behagligt slingrar sig, genom stundom praktfulla, stundom leende, stundom förfärande nejder, hvar och en framträdande just i sin bästa dager, och der vandraren snart sagdt för hvarje steg erfar ett nytt, lifligt intryck, en ny känsla, tanke, aning. En dylik vandring är onékligen mycket angenäm, äfven om man vid framkomsten till målet blott skulle finna ett ganska vanligt — »*hôtel för resanden*». Och är det nu verkligen en så stor brist på god smak att emellanåt föredraga en sådan färd framför den, som genom triviala, sterila, tråkiga trakter, slutligen, efter långa mödor och besvär, leder fram till något mer eller mindre ståtligt tempel, upprest midt på torra sandheden till välment förherrligande af en eller annan bland de menskliga dygderna?...

Jag upprepar ännu en gång, att det finnes en mängd franska romaner, som jag för ingen del vill förorda hos någon, och minst hos *våra* unga damer, men det finnes också en

mängd, som jag utan all tvekan skulle vilja sätta äfven i deras vackra händer. Måhända får jag en gång tillfälle att lemna hänvisning på en eller annan sådan, jemte en närmare karakteristik öfver dess författare. Nu har jag blott velat fästa uppmärksamheten vid det förhastade i ett sådant omdöme, som vill bannlysa hela denna litteratur från hvarje godt och redligt hem.

Ja, fatten mod, mina damer! Er kunskap i det vackra franska språket kan skänka er rikare njutningar än dem, som beredes genom *gouvernantens* talöfningar eller någon liten elegant *attaché's* anmärkningar om värmen och trängseln på en bal. Tro mig, *Aimé-Martin* och *Lamartine* eger mången snillrik landsman, hvilken äfven i sina romaner har »*quelque chose à dire*», som det väl förtjenar att lyssna till; och för öfrigt är det ju ganska naturligt, att jag, som sjelf skulle skatta er ynnest så högt, måste å deras vägnar gräma mig öfver, att J. snart nog, icke ens vågen nämna deras namn, utan att rodnande redan tro er hafva sagt för mycket. Er förkärlek för Albions vittra qvinnor är visst icke att klandra, långt derifrån; låtom oss blott komma öfverens om, att ett *lefve!* för den engelska litteraturen alls icke behöfver stå i något sammanhang med ett *pereat!* för den franska.

Men det finnes en litteratur, som borde ligga oss varmare om hjertat än hvarje annan: det är *den svenska*. En god fosterländsk litteratur kan icke uppvägas äfven af den bästa utländska. Vi behöfva emellanåt att känna igen något af oss sjelfva i snillets idealiserade bilder, vi behöfva att göras uppmärksamma derpå, att också vår egen natur, våra egna karakterer och förhållanden, vårt eget nationella lif eger sin poesi. Då lifvas kärleken till vårt land, en kärlek, som alstrar frid och belåtenhet, då öppnas våra ögon för den lycka, som ligger oss närmast, då riktas vår håg åt ett mål, som är oss möjligt att uppnå.

Jeremias Munter.

Efter dessa uppmaningar att göra en närmare bekantskap med den franska skön-litteraturen (deruti icke endast romanerna inbegripna) kunna vi ej undgå att föreslå våra läsare ett lätt och angenämt sätt att inleda denna bekantskap.

För att lära känna ett lands litteratur bör man ju för-

skaffa sig någon kunskap om denna litteraturs uppkomst, dess gradvisa framsteg och utveckling — med ett ord, om dess historia. Man bör söka få en någorlunda klar föreställning om det inflytande, som de större skriftställarne utöfvat på sitt lands eller sitt sekels kultur, samt slutligen äfven söka förskaffa sig ett begrepp om arten af olika författares skrifsätt, för hvilka idéer de kämpat, i hvad riktning de sökt verka, i hvad anda de tänkt och skrivit. Blott så kan man bilda sin smak och rikta sitt omdöme, på samma gång man njuter af blotta nöjet att läsa. Ett medel att på detta sätt, grundligare, än som vanligen sker, och dock utan särdeles uppoffringar af tid och penningar, göra sig hekant med den franska litteraturen, erbjuder *F. N. Staaffs* värderika arbete: *Urval af Franska Litteraturen till dess vänners och den studerande ungdomens tjänst, efter tidsföljd utarbetadt.* (Stockholm, 1859) 2:ne delar, hvardera ämnad att innefatta 2:ne kurser.

Bokens titel är anspråkslös och skall möjligen komma någon att tro, att den endast är en skolbok — någonting snarlikt »*Les Beautés de la littérature française*» och andra, mosaikartadt hopplockade stylprof af fransysk vältalighet, hvaraf vi, litet hvar, hafva våra mindre angenäma minnen sedan skoltiden. Detta arbete är dock något helt annat; mycket mera innehållsrikt och omvexlande, än de vanliga så kallade Chrestomatierna, utgör det, genom den i tidsföljd uppställda planen, genom de, från de bästa källor hemtade, litterärhistoriska inledningarna till hvarje kurs, samt genom de bifogade intressanta upplysningarne om hvarje författare jemte väl gjorda urval ur deras förnämsta arbeten, en verklig litteraturhistoria i sammandrag. Det är visserligen i första rummet en skolbok, (afsedd dock egentligen för de högre klasserna och ej för nybegynnare) men en sådan, som ej, med afslutad skolgång, åsidosättes, utan kanske först då, under studium på egen hand, till fulla uppskattas. Vi tro oss på det högsta böra rekommendera detta arbete icke endast åt lärare, till användande i skolrummet, utan äfven åt föräldrar såsom en värdefull tillökning af familje-bibliotheken, och i allmänhet åt hvar och en, som närmare vill lära känna den franska litteraturen.

De trenne 1:sta kurserna af arbetet, omfattande de olika epokerna från och med nionde till och med adertonde seklet, äro redan trycket från utkomna, till ett, i anseende till omfånget, ovanligt billigt pris. Ju mera arbetet närmar sig vår tid, desto

högre intresse får det naturligtvis för mängden af läsare, hvarför det vore önskligt att utgifvaren, genom en välförtjent uppmantran från allmänhetens sida, sattes i stånd att göra den sista delen om möjligt ännu mera omfattande och innehållsrik, synnerligast hvad de värderika noterna beträffar, samt uppgifterna på de bästa författarnes, här mången gång, okända skrifter. Vi tro äfven, att arbetet skulle vinna om de biografiska notiserna rörande de utmärktare författarne gjordes vidlyftigare, om ock derigenom några mindre betydande skriftställare måste uteslutas. Så t. ex. skulle vi, i förra delen, hellre önskat några vidlyftigare uppgifter rörande *Pascal*, *Bossuet*, m. fl. och undvarit åtskilliga andra af mindre intresse.

Huru mycket gagn och nöje detta arbete, äfven omedelbarligen och likasom på köpet, just genom dessa uppgifter, skänker sina läsare hafva vi sjelfva med tacksamhet erfarit, då vi t. ex. här erhöillo anvisning på ett intressant verk, som förut varit för oss, och kanske för de flesta af våra läsare ännu är obekant: Victor Hugos »*Littérature et Philosophie mêlées.*» Innehållande dels spridda anteckningar — »*Idées au hasard*», såsom han sjelf kallar dem — vårdslöst utkastade på papperet, allt som vexlande händelser i den yttre verlden eller nya idéer i den inre manat författaren att likasom för sig sjelf uttala sina tankar; dels längre och mera utarbetade uppsatser i historiska, æsthetiska och litterära ämnen, alla snillrikt skrifna, utgör denna bok en af de få — kanske den enda — af *Victor Hugos* prosaiska skrifter, som man utan tvekan skulle vilja gifva en plats bland lektyr för hemmet.

Vi göra oss ett nöje af att här nedan meddela våra läsare ett par af dessa uppsatser, hvaraf den ena finnes till en del införd i Hr *Staaffs* arbete, såsom inledning till en af de mest betecknande epokerna i den Franska Litteraturen.

VOLTAIRE.

(Af *Victor Hugo*.)

François-Marie Arouet de Voltaire, så ryktbar under detta senare namn, föddes i *Châtenay*, den 20 Februari 1694, och erhöill sin uppfostran i en jesuiter-skola; der, enligt hvad man påstår, en

af hans lärare förespådde, att han skulle bli déismens coryphé i Frankrike.

Efter att hafva lemnat skolan bakom sig möttes *Arouet*, hvars talent utvecklade sig med all ungdomens styrka och naivitet, å ena sidan hos sin far af ett omutligt förakt, å den andra, hos sin gudfar, abbéen af *Châteauneuf*, af ett förderligt smicker. Fadren fördömde alla litterära studier, utan att veta hvarför, och således med en oöfvervinnerlig envishet. Gudfadren, som deremot uppmuntrade alla *Arouets* litterära försök, älskade poesi och isynnerhet sådan, som blifvit försatt med en viss *haut gout* af lättfärdighet eller kätteri. Den ene ville fängsla skalden inom embetsrummet, den andre drog ynglingen med sig i sällskapslivets hvimmel. *M:r Arouet* förbjöd sin son all lektyr; *Ninon de l'Enclos* testamenterade sitt bibliotek till sin vän *Châteauneufs* lärjunge. Således hade *Voltaires* snille, ända från barndomen, den olyckan att vara underkastadt tvenne hvarandra motsatta inflytelser, båda lika olycksbringande; den ena, sträfvande att med våld förqväfva den heliga låga, som ej låter sig släckas; den andra, närande densamma med oförnuftigt slöseri och på bekostnad af allt ädelt och aktningsvärdt så väl inom det intellektuella som inom det sociala området. Måhända var det dessa båda konträra impulser, samtidigt verkande på denna mäktiga inbillnings första rörelser, som för alltid gáfvo den en skef riktning. Åtminstone kan man tillskrifva dem de första snedsprången af *Voltaires* talent, gisslad, som den var, på en gång af kapson och sporrar.

Också anklagades han, genast i början af sin bana, för författandet af några dåliga, men mycket oförsynta verser, och insattes på Bastiljen — ett hårdt straff för några falska rim. Under dessa tvångsferier gjorde *Voltaire*, då 22 år gammal, utkastet till sitt färglösa poem, *La Ligue* (sedermare förändradt till *La Henriade*) och afslöt sitt märkliga drama, *Ædipe*. Efter några månaders fängelse återfick han friheten och erhöilo en årlig pension af Regenten, hertigen af Orléans; och på samma gång poeten tackade sin höge gynnare för omsorgen om hans underhåll, fritog han honom från besväret att vidare sörja för hans bostad.

Ædipe uppfördes med bifall, år 1718. *Lamotte*, den tidens orakel, bevärdigade denna seger med några invigande ord, och *Voltaires* rykte var grundlagdt. I dag är måhända *Lamotte* odödlig, endast för det han blifvit nämnd i *Voltaires* skrifter.

Tragedien *Artémise* följde på *Ædipe*, men föll. *Voltaire* gjorde en resa till Brüssel för att lära känna *J.-B. Rousseau* (icke den

ryktbare J. J. Rousseau) hvilken så oförtjent fått tillnamnet den store. De tvenne poeterna högaktade hvarandra före bekantskapen, men åtskiljdes som fiender. Man har påstått att de ömsesidigt afundades hvarandra.

Artémise, omarbetad och åter uppförd år 1724 under namn af *Marianne*, rönste då mycken framgång, utan att genom denna omarbetning hafva blifvit bättre. Vid samma tid utgafs *la Ligue* eller *la Henriade*, men Frankrike erhöll derigenom icke något verkligt epos. *Voltaire* utbytte i sitt poem namnet *Mornay* mot *Sully*, emedan han han hyste agg till en den store ministerns af komling. Denna hämnd, ehuru föga filosofisk, är dock ursäktlig, emedan *Voltaire*, segt förfördelad utanför P'hôtel de Sully af någon Chevalier de Rohan och vägrad upprättelse af lagliga myndigheter, ej kunde taga någon annan.

Med rätta uppbragt öfver den partiskhet lagens handhafvare visat hans föraktlige motståndare, drog sig *Voltaire*, redan ryktbar, undan till England, der han med ifver började studera de sceptiske filosofernas skrifter. Likväl upptog ej detta hela hans tid. Han skref tvenne nya tragedier, *Brutus* och *Cæsar*, der scener finnas, hvilka skulle göra heder till och med åt en *Corneille*.

Återkommen till Frankrike skref han efter hvarandra *Éryphile*, som föll, och *Zaire*, ett mästerverk uttänkt och fullbordadt inom aderton dygn, och deri man blott saknar den rätta lokalfärgen och någon mera noggrannhet i stylen. *Zaire* vann en oerhörd och väl förtjent framgång.

Under tiden ljöd redan hans namn kring hela Europa. Under sitt vistande i *Cirey* hos Markisinnan *du Châtelet*, en qvinna, som enligt *Voltaires* eget påstående, var emottaglig för allt slags vetande utom konsten att lefva lycklig, lät han sin rika fantasi förtorka under studium af algebra och geometri, skref *Alzire*, *Mahomet*, sin qvicka *Histoire de Charles XII*, samlade materialier till *Siècle de Louis XIV*, gjorde förstudier till *l'Essai sur les mœurs des nations* och skickade madrigaler till *Fredrik*, arsprins af *Preussen*. *Méropé*, likaså författad i *Cirey*, beseglade *Voltaires* rykte som dramaturg. Han ansåg sig då kunna söka *Cardinal Fleurys* plats i Franska Akademien, men fick afslag. Han hade ännu endast snille. Någon tid derefter började han dock smickra *Madame de Pompadour* och det med så lycklig påföljd, att han på en gång erhöi den akademiska fätöljen, en kammarherre-nyckel samt utnämning till Frankrikes historiograf. Denna ynnest var dock föga varaktig. *Voltaire* tillbragte sin tid än i *Lunéville* hos den godlynte *Stanislaus*,

konung af *Polen* och hertig af *Lothringen*, än i *Sceaux* hos *Madame du Maine*, hvarest han skref *Sémiramis*, *Oreste* samt *Rome sauvée*, än i Berlin hos *Fredrik*, då konung af Preussen. Han qvardröjde flere år i denna tillflyktsort, der han erhöll kammarherretitel, Preussiska mériteorden samt en pension. Han deltog i de kungliga supéerna med *Maupertuis*, *d'Argens* och *Lametrie*, atheistiska gunstlingar hos denne konung, hvilken, såsom *Voltaire* sjelf säger, lefde utan hof, utan rådkammare och utan religion. Den vänskap, som förenade dem var icke *Aristoteles'* och *Alexanders* sublimes tillgifvenhet. Några års nötning var tillräcklig för att utplåna de sympathier, som ursprungligen funnits mellan den filosofiske despotens och den sofistiske poetens själar. *Voltaire* ville rymma från Berlin, men bortjagades af *Fredrik*.

Utstött från Frankrike, bortkörd från Preussen, tillbragte *Voltaire* tvenne år i Tyskland, der han utgaf sina *Annales de l'Empire*, och bosatte sig slutligen utanför *Genèves* portar med *Madame Denis*, sin nièce.

L'orphelin de la Chine, en tragedi, der nästan hela hans snille ännu ofördunkladt framlyser, blef första frukten af hans sysselsättningar i denna enslighet, der han kunnat lefvat i fred, om ej vinningslystna bokhandlare och förläggare åtagit sig att utgifva hans nedriga verk, *la Pucelle d'Orléans*. Det var äfven vid denna tid, som han skref *le tremblement de terre de Lisbonne*, tragedien *Tancred*, en samling af *Contes* och andra smärre skrifter. Det var då han försvarade *Calas*, *Sirven*, *la Barre*, *Montbailli* och *Lally*, desse beklagansvärda offer för rättvisans misstag, med ett ädelmod, blott alltför mycket uppblandadt med ostentation. Det var då han blef ovän med *Jean-Jacques* (Rousseau) och vän med *Katharina* af Ryssland, på hvares begäran han skref *Peter den stores* historia, samt försonade sig med *Fredrik*. Slutligen var det äfven vid samma tid han blef medarbetare i *Encyclopedien*, ett arbete deruti författarne velat ådagalägga sin styrka, men endast lyckats att bringa i dagen sin svaghet.

Tryckt af årens börda ville *Voltaire* återse Paris. Han återvände till detta Babylon, som så väl förstod att sympathisera med hans snille. Helsad af ett allmänt jubel kunde den olycklige gamle, redan innan sin död, spåra huru vida hans verk gått framåt. Han kunde njuta af — eller bäfva för sin egen deraf vunna ära. Men det återstod honom ej nog lifskraft för att uthärda alla denna resas sinnesrörelser och Paris såg honom utandas sitt lif den 30 Maj 1778. »*Les esprits forts*» bedyrade att han ända ned i grafven medfört sin otro. Vi vilja ej följa honom så långt.

Vi hafva i korthet berättat *Voltaires* enskilda lif, vi vilja nu söka skildra hans offentliga och litterära existens.

Att nämna *Voltaire*, är att karakterisera hela det adertonde seklet; det är att med ett enda drag återgifva den dubbla historiska och litterära fysionomien af detta tidehvarf, som, säge hvad man vill, dock ej var annat än en öfvergångsperiod, för samhället så väl som för poesien. Det adertonde seklet skall alltid i historien synas likasom sammanpressadt mellan det århundrade, som föregick och det som följde efter. *Voltaire* var dess hufvudperson, dess typ, och ehuru utomordentlig än denne man var, synes han dock temligen dvärgaktig mellan *Ludvig den fjortondes* storartade bild och *Napoleons* gigantiska gestalt.

Inom *Voltaire* dvaldes tvenne olika naturer. Hans lif hade tvenne riktningar. Hans skrifter frambragte tvenne resultater. Det är på detta dubbla inflytande, hvaraf det ena beherrskade litteraturen, det andra ledde händelsernas gång, som vi vilja kasta en granskande blick. Vi skola hvar för sig studera dessa tvenne faser af det *Voltaire*ska snillets envælde. Dock får man ej glömma att detta dubbla inflytande stod i det närmaste inbördes sammanhang, och att verkningarne deraf, snarare blandade än med hvarandra förbundna, alltid haft någonting samtidigt, någonting gemensamt. Om vi, i detta utkast, särskilja undersökningen deraf, är det endast emedan det skulle öfverstiga vår förmåga att i en enda blick uppfatta detta ofantliga *hela*; vi imitera för denna gång konstgreppet hos de orientalska artister, hvilka, ur stånd att måla ett ansigte en face, likväl lyckas framställa det i dess helhet, genom att infatta de båda profilerna inom samma ram.

Inom litteraturen har *Voltaire* åt sig upprest ett af dessa monumenter, hvilkas anblick öfverraska mera genom omfånget än de imponera genom det sublima och storartade i plan eller utförande. Den byggnad han uppfört, eger ingenting majestätiskt. Det är hvarken ett konungsligt palats eller en fattigdomens tillflyktsort. Det är en bazar, på en gång vidsträckt och elegant, oregelbunden och komfortabel, en bazar, som i smutsen utbreder otaliga rikedomar och ger åt alla intressen, all fåfänga, alla lidelser hvad dem tillkommer; en bazar, hvilken, bländande af prakt och dock simmande i orenlighet, erbjuder njutningar af lägsta slag för frosare af alla slag; en bazar, befolkad af sysslolösheten, vinningslystnaden och sinnligheten, men föga besökt af fromheten och fattigdomen. Der finnes strålande gallerier, ständigt öfversvämmade af nya beundrande hopar; der finnes hemliga smyghål, med hvars bekantskap ingen dristar skryta. Under dessa lysande arkader,

skall ni finna otaliga smakens och konstens mästerverk, gnistrande af guld och diamanter, men förgäfves söka den antika bronzstatuens stränga och rena former. Ni skall der finna lyxartiklar för er salong och er boudoir, men fåfängt söka sådana prydnader, som anstå ert bönkapell. Och ve den svage, som icke har mer än en själ att förlora, och som utsätter den för förförelserna af detta sirén-palats, denna oerhörda tempelbyggnad, der man offrar till allt, utom till sanningen, der man tillbeder allt, utom Gud!

Om vi ock ej kunna tala om ett dylikt verk utan beundran, skall man dock tvifvelsutän ej fordra, att vi nämna det med någon slags vördnad.

Vi skulle beklaga en stad, der hopen trängdes i bazaren och enslighet herrskade i kyrkan; vi skulle beklaga en litteratur, som öfvergälfve *Corneille* och *Bossuet* för att löpa i *Voltaires* fotspår.

Långt vare det likväl från oss att förneka denne utomordentlige mans snille. Det är just emedan, enligt vår öfvertygelse, detta snille måhända är ett af de skönaste, som blifvit någon skriftställare beskärmt, som vi så mycket bittrare beklaga det lättsinniga och olycksbringande sätt hvarpå det användes. Så väl för hans som för litteraturens skull, sörja vi öfver att han *emot* himlen riktat den intelligensens makt, som blifvit honom gifven *af* himlen. Vi gräma oss öfver att detta herrliga snille icke begripit sin sublima kallelse; öfver denne otacksamme, som vanhelgat sånggudinnans kyskhet och fäderneslandets helgd; öfver denne öfverlöpare, som förgätit att skaldens trefot bör hafva sin plats vid altarets fot. Men (djupa, ovedersägliga sanning!) sjelfva hans fel innebar hans straff. Hans ära är långt mindre än den borde vara, emedan han pröfvat all slags ära, till och med Herostrats. Han har plöjt alla fält, men han kan icke sägas hafva odlat ett enda. Och som han haft den brottsliga ambitionen, att lika ymnigt utså närande som giftiga sädesslag, är det, till hans eviga skam, de giftiga som slagit de djupaste rötterna och burit den rikaste skörd. *La Henriade* är, såsom litterär komposition, långt underlägsen *la Pucelle* (hvilket dock ingalunda innebär att detta nedriga verk innehar någon verklig öfverlägsenhet, ens inom sin skamlösa genre). Hans satirer, som stundom bära en infernalisk prägel, stå långt öfver hans mest oskyldiga komedier. Man föredrar hans lättsinniga poemer, der hans cynism ofta framträder i ohöljd nakenhet, framför hans lyriska, deribland man finner ett och annat religiöst och allvarligt stycke. Slutligen äro hans *Contes*, så tröstlösa i all sin otro och scepticism, bättre skrifna än hans historiska arbeten, deri samma fel låter något mindre känna sig, men deri den ständiga frånvaron af all värdighet

står i opposition mot sjelfva arten af dessa arbeten. Hvad hans tragedier beträffar, der han visar sig som sann skald, der han ofta lyckas att teckna sanna karakterer, att träffa hjertats rätta uttryck, kan man, oaktadt många beundransvärda scener, dock ej förneka att han ju ännu står långt efter *Racine* och isynnerhet efter den gamle *Corneille*. Och här kan man så mycket mindre misstro vårt omdöme, som en djupare granskning af *Voltaires* dramatiska arbeten öfvertygat oss om hans höga och ovedersägliga kallelse för scenen. Vi betvifla ej, att om *Voltaire*, i stället att skingra sin tankes kolossala styrka på tjugö olika punkter, hade riktat dem alla samlade mot ett gemensamt mål — tragedien, han ju icke öfverträffat *Racine* och måhända upphunnit *Corneille*. Men han bortslösade sitt snille på qvickheter. Också var han oerhördt qvick. Också är snillets prägel snarare intryckt på den storartade *ensemblen* af hans verk, än på något enda af dem särskildt. Ständigt upptagen af tanken på sin egen samtid, försummade han för mycket efterverlden, hvars stränga domslut bör stå främst för hvarje skalds tanke. Täflande i nyckfullhet och lättsinne med sina nyckfulla och lättsinniga samtida, ville han på en gång kunna behaga och bele dem. Hans sånggudinna, som skulle varit så skön af sin egen naturliga skönhet, lånade ofta sin tjuskraft af sminkets falska färgglans och af koketteriets grimaser, och man är ständigt frestad att tillropa henne detta en svartsjuk älskares råd:

»spar' så'nt besvär min vän,

Ej konsten är för dig, du ej behöfver den.»

Voltaire tycktes okunnig om det behag, som är sanningen medfödt, och förstod ej att det mest sublima, kanske också är det mest okonstlade. Ty fantasien förstår att uppenbara sitt himmelska ursprung, utan att taga sin tillflykt till henne ovärdiga konstgrepp. Hon behöfver blott framträda för att visa sig som gudinna.

Om det vore möjligt att sammanfatta den mångfaldiga idé, som *Voltaires* litterära existens framställer, så kunna vi endast klassificera den ibland de underverk, som Latinarne kalla *monstra*. *Voltaire* är i sjelfva verket ett måhända i sitt slag ensamt fenomen, som kunde uppstå endast i Frankrike och under adertonde seklet. Det är den åtskillnaden emellan *hans* litteratur och det föregående seklets, att *Corneille*, *Molière* och *Pascal* mera tillhörde samhället och *Voltaire* mera tillhörde civilisationen. Man förstår, när man läser honom, att han är personifikationen af ett förslappadt, enerveradt tidevarf. Han har elegans, men icke behag, glans, men icke majestät. Han förför utan att tjusa, han vet att smickra, men förstår ej att trösta. Han lyser, utan att öfvertyga. Det felas

honom känsla och uppriktighet, utom i tragedien, hvilken är hans rätta element. Man känner att hela hans talent är resultatet af hans individuella organism och icke verkan af en gudomlig inspiration, och då en athéistisk läkare kommer och säger er, att *Voltaire*s hela geni låg i hans fibrer och nerver, tänker ni med en rysning, att kanske han har rätt. För öfrigt har *Voltaire* lika fåfängt eftersträfvat ett litterärt envælde, som en annan ärelysten man, närmare vår tid, sträfvade efter politiskt envælde. Den absoluta makten tillhör ej menniskan. Om *Voltaire* begripit sin verkliga storhet, hade han sökt sin ära i *ett* och icke i *allt*. Styrkan yttrar sig ej i en ständig rubbning, i ändlösa metamorfoser, men väl i en majestätisk stillhet. Styrkan är icke en *Proteus* — men en *Jupiter*.

Här börjar den andra delen af vår uppgift; den skall upptaga mindre tid, ty, tack vare fransyska revolutionen, hafva de politiska resultaterna af *Voltaire*s filosofi olyckligtvis erhållit en fasansfull notoritet. Det skulle likväl vara högst orättvist att endast tillskrifva »patriarkens vid Ferney» skrifter denna förfärliga revolution. Man måste framför allt deruti se verkan af en, redan långt tillbaka pågående, social upplösning. *Voltaire* och hans sekel kunna ömsesidigt anklaga och ursäktas hvarandra. För stark att ledas af sin tid, var dock *Voltaire* på samma gång för svag att beherrska den. Af denna jernvigt i inflytande uppstod, mellan hans sekel och honom sjelf, en ständig reaktion, ett ömsesidigt utbyte af händelser eller dårsaker, en oupphörlig ebb och flod af nya idéer, vid hvars vexlande anlopp alltid någon af samhällsbyggnadens gamla grundpelare instörtade. Tänke man sig det adertonde seklets politiska fysionomi; regenttidens skandaler, Ludvig den XV:s skamlösheter; godtycklighet och våld öfverallt: styrka ingenstädes; det moraliska förderfvet gradvis spridande sig från hufvudet till hjertat, från de stora till folket; den gamla monarkien, det gamla samhället vacklande på sin gemensamma grund och uppjudande, mot nyhetsmakarnes anfall, intet annat motstånd än trollmakten af det gamla Bourboniska namnet; tänke man sig *Voltaire* utkastad i detta upplösta samhällsskick, såsom en orm i ett träsk, och man skall ej mera förvåna sig att finna den giftiga smittan af hans tanke påskynda störtandet af den samhällsordning, som *Montaigne* och *Rabelais* förgäfves angripit under dess ungdom och fulla styrka. Det var ej han, som gjorde sjukdomen dödlig, men det var han, som påskyndade dess utveckling och förvärrade dess anfall. Det fordrades allt *Voltaire*s gift för att sätta denna dy i jänsning; därför

kan man också tillskrifva honom en stor del af revolutionens ohyggligheter. Hvad sjelfva revolutionen beträffar, låg det i sakens natur att den *måste* blifva fruktansvärd — oerhörd. Försynen hade förlagt den mellan den värsta sofist och den största despot. Vid dess gryning synes *Voltaire* i en saturnalisk likbegängelse*), vid dess slocknande reser sig *Napoleon* ur en massacre**).

UR VICTOR HUGOS »IDÉES AU HASARD».

Den poetiska kompositionen är resultatet af tvenne intellektuella fenomen, *meditation* och *inspiration*. Meditationen är en *förmåga*, som kan mer eller mindre uppöfvas, inspirationen är en *gåfva*. Alla menniskor hafva till viss grad förmåga af meditation, — blott högst få hafva fått inspiration. Vid meditationen är det själen, som handlar, i inspirationen lyder hon, emedan tanken finnes till inom menniskan sjelf, men ingifvelsen kommer till henne ofvanifrån. Den som skänker oss denna kraft är starkare än vi. Dessa tvenne yttringar af tankens verksamhet äro inom skaldens själ på det innerligaste förenade. Poeten framkallar inspirationen genom meditation, såsom profeterna framkallade uppenbarelsen genom bön. För att sånggudinnan skall uppenbara sig för honom, fordras att han till viss grad försänker hela sin materiella tillvaro i lugn, i tystnad, i stilla begrundande. Han måste isolera sig från det yttre lifvet, för att fullt kunna njuta af detta inre lif, som utvecklar sig inom honom såsom en ny tillvaro, det är först då den fysiska världen helt och hållet försvunnit för hans ögon, som den idéela världen öppnas för honom. Det synes som vore det i den poetiska exaltationen någon ting alltför sublimt för människans vanliga natur. Snillet's födsloarbete kan ej fullbordas om ej själen befriat sig från alla de lumpna tankar och förströelser, som man släpar med sig i det alldagliga lifvet — tanken kan ej höja vingarne förr än man afkastat de bördor hvarmed man belastat den. Se der utan tvifvel, hvarför inspirationen kommer först efter meditationen. Hos Judarne, detta folk, hvars historia är så rik på mystiska symboler, upptände presten den jordiska elden på altaret och först då sänkte sig från himlen det gudomliga ljuset.

*) Förflyttandet af Voltaires lik till Panthéon.

**) Saint Roch's bombardement.

Om man vande sig att ur denna synpunkt betrakta litteraturens alster, skulle kritiken troligen taga en ny riktning; ty säkert är, att en verklig skald, om han ock är herre öfver valet af sina meditationer, ingalunda är det öfver naturen af sina inspirationer. Hans snille, som han fått till skänks och icke förvärfvat, beherrsakar honom oftast; och man skulle, måhända ej utan sanning, kunna erkänna, att man såsom menniska, stundom är fremmande för hvad man skrivit såsom skald. Denna idé skall säkerligen vid första påseendet förefalla såsom en paradox. Men frågan är att kunna utrona i hvilken grad sången tillhör rösten och poesien skalden.

Lycklig den, hvars själ står under inflytelse af den dubbla makten, meditation och inspiration, lycklig den som fått — snille! Hvilken tid, hvilket land än fostrat honom, född i skötet af husliga olyckor, eller utkastad i en tid af våldsamma politiska omstörtningar, eller hvad som ännu värre är, i en tidpunkt af allmän liknöjdhet, må han blott förtro sig åt framtiden: ty, om det närvarande tillhör mängden, så tillhör framtiden honom. Han är af dessa utvalde, för hvilka tiden gjort tecken i sin stora kalender. För eller senare inträffar den betecknade dagen och det är då som han, med själen närd af starka tankar och höga inspirationer, modigt kan framträda för mängden, upprepande skaldens sublima utrop:

»Voici mon Orient: peuples, levez les yeux!»

SAMLADE ARBETEN AF P. H. LING.

(Stockholm 1859. I, II häftet.)

För ingen bildad Svensk kan namnet *Ling* vara obekant. Man känner det snille, som grundlagt gymnastik teoretiskt såsom vetenskap och praktiskt anordnat densamma både till kroppens härdande och helsans bevarande, samt äfven till helsans återställande efter sjukdomar; man känner ock, att detta snille diktat herrliga skaldeverk om nordens gudar och väldige kämpar; man vet, att den gamle Asa-barden vunnit sin samtids beundran och att hans rykte flugit öfver hela den civiliserade världen; men huru få hafva gjort skaldens bekantskap genom studium af hans skrifter, huru få känna dessa annorledes än till namnet? Anledningen härtill torde

emedlertid icke böra ensamt tillskrifvas liknöjdhet, utan fast mera svårighet att bekomma de för längesedan ur bokhandeln utsålda upplagorna af *Lings*, tid efter annan utgifna, episka och dramatiska diktverk. Med särdeles tillfredställelse hafva derföre alla vänner af fosterländsk vitterhet erfarit, att under förlidet år början blifvit gjord med en ny edition af *Lings samlade arbeten*. Tvenne häften hafva redan blifvit i bokhandeln tillgängliga, innehållande, utom *Lings* biografi, tecknad med mästarhand af *Bernhard v. Beskow*, allegorien *Gylfe* samt de sju första sångerna af *Lings* stora epos *Asarna*. Efter *Lings* episka arbeten lära de bästa af hans dramatiska, såsom *Agne*, *Tirfing* m. fl. skola i de följande häftena utgifvas, samt slutligen hans *lyriska* dikter och *Eddornas Sinnbildslära*; denna senare såsom i visst afseende utgörande en klav till skaldens episka sånger. Red:n af *Tidskrift för Hemmet* har trott sig böra fästa sina läsares och läsarinners uppmärksamhet på det tillfälle, som nu erbjuder sig, att genom subskription för ett ganska billigt pris (1 R:dr R:mt för hvarje häfte) förskaffa sig ett urval af skaldens förnämsta verk, och uppmanar dertill så mycket varmare, som utgifvandet af dessa för den fosterländska litteraturen så dyrbara arbeten hotar att afstanna af bristande uppmuntran från allmänhetens sida.

Lings skaldegåfva var företrädesvis af *lyrisk* natur; och dock äro just hans *lyriska* dikter de minst af allmänheten kände. Red:n vill derföre såsom prof härpå meddela följande, i Stockholmsposten den 29 Mars 1816 första gången offentliggjorda, för längesedan åt en oförtjent glömska lemnade skaldestycke, kalladt

Lifvet.

»Förbi! förbi! — Han flyr min famn!
 »han, hjertats enda, nära frände.
 »Ha! ännu känner jag hans hamn,
 »fast honom sjelf jag föga kände;
 »ack! Barndom, Barndom var hans namn.

»Än intet hopp mig då bedrog,
 »och ej af lustar hjertat brändes.
 »Naturen jag till spegel tog,
 »och huru denna spegel vändes,
 »mitt anlet' alltid deri log.

»Med sparfvens enkla morgonsång
 »jag sjöng den Högste i det höga,

»och bönhörd trodde mig hvar gång;
 »ty, Barndom! för ditt ljusa öga
 »är himlavägen icke lång.

»Men nu jag ensam, ensam går!
 »Mot labyrintens port jag skådar,
 »der evighetens lampa står.
 »Hon flämtar matt. — Ack! hon ej bådard,
 »hur eller när jag målet når.

»Förnuftet fåfängt åt sin vän
 »en skön, men bräcklig ledtråd skänkte.
 »Ack! mången knut invecklat den.
 »Ju mera jag dem lösa tänkte,
 »ju mer de snodde sig igen!

»Hvad är min vilja? Hon blef fri.
 »Men säg, hvem ödets bojor lossar?
 »Säg, gränsen för mitt slafveri.
 »Mig dygdens tunga sköld förkrossar,
 »just då mitt värn han borde bli.

»Man! — se på lifvets tafla, då
 »hon barnets gullram måst förlora;
 »hvad bilder ser du väl derpå?
 »I förgrundsskuggan stå vi stora,
 »i bakgrundsljuset blott — de små!

»Men hvad? de qvida liksom vi! —
 »Ja, kedjan se kring jorderingen:
 »hvar länk ju gnisslar deruti?
 »Af gråt den ergas; — ingen, ingen
 »kan nånsin' ren och stråklädd bli!

»Se härjaren, som lyser störst
 »i jämnens mörka, vida rike;
 »han brinner af hyenors törst,
 »han vill förbannas af hvar like,
 »blott han på jorden nämnes först.

»Se en Prelat, en himlens tolk,
 »med rån försoningsläran hylla;
 »mot korset slipa hämnens dolk,
 »och se'n med kyrkor gudligt fylla
 »den stat, han tömt på guld och folk.

»Se Våldet trädoms-tyglar sno,
 »Rättvisa! af din helga bindel;
 »se Listen plundra enkors bo. —
 »Ja, väckt ur sinnlighetens svindel,
 »se opp, o Man! och säll dig tro.

»O du, som kallas säll och vis,
 »som lärt att njutningar försaka;
 »Vålan, hvad är då lifvets pris?
 »Det kunskapsträd, som du fick smaka,
 »stod det väl i ett Paradis?

»Du himlens åskor leda plär,
 »du sferer spejar, sferer mäter.
 »Flyg, skrif ditt namn bland stjernors här;
 »men känn din visdom! — Du förgäter
 »att hon din grafskrift endast är.

»Ja, sjelfva Patriotens glaf,
 »den glaf han mot tyrannen höjer,
 »förrostas i en trampad graf.
 »Hvad är det mod, den kraft han röjer?
 »Blott bubblor på ett upprödt haf!

»Och dessa foster, alstrade
 »af tusen, tusen stormäns snille,
 »vi dem som mumier blott se.
 »Dem Minnet balsamera ville;
 »men Tiden kom, — de multnade!

»Homer, af tusen känd till namn,
 »känns han väl rätt af en? — Man tiger.
 »Han liknar blott en jättes hamn,
 »som i vår skaldkonsts midnatt stiger
 »ur gudagrafvens rika famn.

»Af Greklands Drottning, af Athen
 »hvad finns? — En skön, men krossad urna!
 »Af Rom? — Blott multna jätteben!
 »Af Scythien? — några runor, skurna
 »på bergen, hvilka brustit re'n!

»Och du, o kryp! det minsta ju
 »af alla jordens millioner,
 »mitt jag! — hvad öde väntar du?
 »I grus af tusende nationer
 »hvar storplats hoppas du ännu?

»Försvinn! Se der det mål du har.
 »Försvinn! Se der det hopp dig leder.
 »Det samma stég, som dygden tar,
 »det samma steg, som lasten träder,
 »fick lika mål: — en graf det var!» —

Så ropte jag. Mitt tröga blod
 ej mer i ådran kändes strömma.
 Tidt grep jag qvalets kalk med mod;
 jag svor att sista grumlet tömma.
 Jag drack; — men han dock rågad stod!

Jag svärmade. Jag myrten tog,
 att dermed livvets törnen dölja;
 förgäfves! — I min hand den dog!
 Jag ville dem med rankor hölja!
 men — sjelfva glädjen mig bedrog!

Min kropp mot plågan fåfängt stred,
 min själ af krampdrag hade dignat.
 Likt slafven krossad led för led.
 jag glad det nådeslag välsignat,
 som hade skänkt mig grafvens fred.

Hvad ord! -- »Du klagar, plågans slaf!»
 Så mig en magisk röst nu sade. —
 »Men hvarpå stöds ditt sällhetskraf,
 »om blott det usla värf du hade,
 »att krympas vid en törnestaf?

»Ja, denna sällhetstrånad vet,
 »han skall dig icke längre gäcka.
 »Det är den mystiske Profet,
 »som tecknande ditt hopp vill väcka.
 »Hvarom? Jo, om odödighet.

»Tro honom. Han din skymda sfer
 »i evighetens ring kan länka.
 »Männ' väl en våg försvinna plär
 »för det en våg ses henne dränka?
 »Nej! hon med massan hopsmält är.

»Tro honom. Och ej sätt ditt hopp
 »uppå en jord, som dig bedårar.
 »Den ros, som står så purprad opp,
 »hon vore utan daggens tårar
 »förvissnad, eller blott en knopp.

»Tro honom. Vet, hvar stormvind blott
 »skall snabbare din julle drifva
 »till hamnen dit ej stormar nått.
 »Ej hamnens lugn så sällt kan blifva
 »för den, som jemnt i lugn har gått.» —

Så talt. — Re'n vaknade mitt mod.
 En Engel rörde vid mitt öga;
 dess hinna brast, — brast utan blod!
 Han pekade emot det höga,
 och se! der Lifvets tempel stod.

Och nu jag flydde verdens blick,
 liksom en pilgrim flyr de sina.
 Jag svor i penitentens skick
 att söka dygdens Palestina;
 men ack! jag ännu vilse gick!

Jag svor det. — O, du Lifvets lif,
 du sista vän i dödens smärta,
 kom, Religion! min skyddsgud blif.
 Gjut helgons kraft uti mitt hjerta,
 och mig till staf din Palma gif.

Bind Hoppets bindel för min syn,
 och led mig, led mig i min yra!
 Som seglaren på böljans bryn
 plär skeppet rätt i hamnen styra,
 fast han ser böljan blott och — skyn.

OM HAFVET OCH DESS MYSTERIER.

(Efter Schleider.*)

»Känner du väl det mörka, outgrundliga djup, som döljer sig under den bedrägliga vattenspegeln? Du sjunker och sjunker allt djupare, himmelens blå och dagens ljus försvinna för dina ögon, en gulaktig eldfärg omhvärfver dig, och öfvergår småningom i flammande rött, som om dykte du ned i ett svallande eldhaf, utan glöd och utan värme. Det röda blir dunklare — öfvergår till mörk purpur, till svart — och en ogenomtränglig natt omger dig på alla sidor. Hvad som lefver och rör sig omkring dig är ett fröjd- och fridlöst lif, ett ständigt jagande och flyende, förföljande och slukande, ett ändlöst hat, ett evigt mördande — ett rastlöst skapande, blott för att förse den omätliga, aldrig hvilande döden med offer. — Och likasom här ljus och färgglans försvinna och natten inhöljer i sitt dunkel det ändlösa, stumma kriget, det ljudlösa slagandet, så spanar du äfven förgäfves efter formernas rikedom, gestalternas skönhet; till det fula och motbudande sällar sig det klumpiga, det oformliga till det förvrängda och vidriga.

»Det är ej goda andar, som herrska öfver djupet, blott falska sjötroll och bedrägliga, lockande Undiner dväljas i det hemska riket.»

Så talade folktron och utmålade i de dystraste färger denna för människan nästan otillgängliga värld, och äfven den småningom vaknande vetenskapen ökade taflan med nya, allt mera mörka och afskräckande drag.

Men för den rastlöst framåtskridande menskligheten blir ingenting jordiskt för alltid oåtkomligt; öfverallt banar hon sig väg; i sjelfva den omätliga oceanens dunkla djup nedtränger hon med forskningens fackla, och vid denna belysning erhålla många föremål ett annat utseende och visa en vänligare frånsida. Med den gamla natten fly äfven dess barn, de fasaväckande spökena. Visserligen kvarstå ännu många drag af den mörka tallan såsom sanna och outplånliga; så t. ex. nödgas vetenskapen allt mer och mer bekräfta, att lifvet på djupet underhålles blott genom ett ömsesidigt mördande och uppslukande, att bland de tusen sinom tusen arter, hvilka bilda hafvets fauna, hittills knappast en enda individ kan med säkerhet betecknas, såsom en sådan, hvilken fredligt närer sig blott af hafvets rika flora. Men då vi till ett helt sammanföra

*) *Die Pflanze und ihr Leben.* Leipzig 1857.

de spridda bilder, konturer och färgtoner, som forskarens outtröttliga flit bringat i dagen, då vi till grund för en dylik teckning lägga den totalåskådning, som lyckliga resande vid gynnsam belysning förmått afvinna det karga hafsdjupet, så erhålla vi ett galleri af landskapsmålningar ej mindre omvexlande och sköna, måhända till och med praktfullare, mera underbara och förtrollande, än jorden någonstädes har att erbjuda.

Då möter oss likväl en ny gåta. Sjelfva det skönas väsende lefver dock endast i den för detsamma emottagliga själen; icke för sig sjelf, icke för sandhopen, som omgifver henne, gnistrar diamanten i brokigt färgspel, utan för menniskoögat, hvarigenom själen beundrar henne. Icke smyckar sig dalen för berget, icke pryder sig den susande tårpilen för bäcken, hvaröfver den böjer sig, icke utbreder gräset sin mjuka, saftgröna matta den dystra barrskogen till behag; nej, blott för anden, för människosjälen, som förmår att sammanfatta allt i kärlekens, andaktens och tacksamhetens blick, har naturen blifvit skapad skön. Men om så är, fråga vi väl med rätta: för hvem har all den rikedom af prakt och skönhet blifvit utbredd, som döljes under hafvets blåa mantel, hvars spegelblanka yta återkastar ljusstrålen och oftast likasom på spe, visar den nyfikne spejaren blott hans egen välkända bild?

Finnes det då dernere äfven kännande, förnimmande väsenden, för hvilka anblicken af det sköna blir en njutning, eller rättare, genom hvilkas förmåga att känna och uppfatta det, det fysiskt likgiltiga i form- och färgsammanställning först upphöjes till ett skönt? Vi veta det icke; blott så mycket kunna vi antaga, att detta kännande väsende icke kan vara, för att tala med skaldens ord, »glittrande fisken», som »trifves så godt ner i djupet», ty alla vattendjur hafva ögonen så inrättade, att de blott äro i stånd att varseblifva de allranärmaste föremålen inom en helt liten krets, så att till och med den för elementet fremmande människan har en skarpare och mera omfattande blick för dess egendomligheter, än dess infödda medborgare. Det återstår då blott ett, för att komma till någon klarhet i denna sak. Likasom på Milano-dömens göthiska små torn, de mest fulländade statyer, blott för harmoniens skull finnas uppställda der, hvarest intet menskligt öga kan nå och beundra dem, så är också öfverallt på jorden den fysiska materiel en så ordnad, att den *måste* göra ett skönt intryck, och hela skapelsen visar sig i alla sina minsta delar, äfven utan afseende på den kännande och tänkande människan, icke blott tekniskt vist ordnad, utan ock så att säga — konstnärligt esthetiskt fulländad.

Men låtom oss vända åter till den nyss beträdda banan. Jemte de dystra drag, som hafsdjupet gömmer i sitt sköte, och hvilka vi låta kvarstå såsom skarpa slagskuggor, framträda äfven bländande dagrar och mjuka förmedlande färgtoner, som gifva taflan ett oemotståndligt behag.

Såsom ett motstycke till det ändlösa krig, som rasar ibland de otaliga varelser, hvilka bebo vattenverlden, och upphäfvande dess följder framställer sig den outtömligaste naturens alstringskraft, hvartill man ingenstädes på jorden finner maken. Man har t. ex. beräknat, att afkomman af ett kaninpar under tio år skulle, i lyckligaste fall, kunna uppgå till ett antal af en million och ansett detta resultat såsom någonting utomordentligt, någonting oerhördt. Under samma förutsättningar skulle dock afkomman af ett karp-par redan i tredje året utgöra ett tal, för hvilket vi knappast hafva ett uttryck, nemligen flera tusen billioner. Och likväl äro dylika tal blotta småsaker i jemnförelse med mängden af de små, ofullkomligt organiserade hafsinnevånarne. Hvalfisken slukar med hvarje munfull tusental af *Clio Borealis*, hvilka nästan uteslutande utgöra hans näringsämne. I närheten af Tajo hafva sjöfarande stundom observerat hafvet, på en yta af 60,000,000 kvadratmeter, vara färgadt scharlakansrött. Vid undersökning har orsaken befunnits vara ett litet rött djur, hvaraf det fordrades 40,000 för att täcka en kvadratmillimeters yta och 40,000 millioner till en kvadratmeters. Då nu den röda färgen sträckte sig på ej obetydligt djup, så är språket knappt i stånd att ens antydningssvis utsäga antalet af dessa lefvande varelser.

Den utomordentligt snabba utvecklingen af allt, vare sig vegetabiliskt eller animaliskt lif i hafvet, är äfven allmänt känd för att vida öfvergå allt hvad jorden i den vägen kan uppvisa. Lägga vi nu till individernas oräkneliga antal, samt utvecklingens snabbhet, äfven den öfvervägande absoluta kroppsstorleken (nästan hvarje djurgrupp har nemligen i vattnet sina största representanter — bland däggdjuren, hvalfisken, bland foglarne, albatrossen, bland ödlor, krokodilen etc.), så torde vi hafva sagt nog för att bestyrka påståendet om naturens mångfaldigt större alstringskraft i vattnet.

Hela underhafsvegetationen består nästan uteslutande af varieteter af en enda stor växtklass, *Alger* eller *Tångarter*. Ehuru hörande till de lägre och ofullkomligt utbildade växtarterna, ega de dock en så utomordentlig formrikedom, att ett landskap på hafsbotten knappast är mindre intressant och omvexlande än de trakter, hvilka den glödande tropiska solen förlänat all vegetatio-

nens yppighet. Den egendomliga, än geléartadt mjuka, än broskartadt sträfva, beskaffenheten af dess olika delar, den sällsamma föreningen af ömsom runda, ömsom långsträckta eller på bredden utplattade, organer, hvilka dock påtagligen förneka användandet af de vanliga uttrycken, »stjeln och blad», de praktfulla, intensiva färger i grönt, oliv, gult, rose och purpur, som ofta regnbågslikt skifta på dess bladlika ytor, gifva denna vegetation obestriddligen en helt egendomlig, sällsam och sagolik karakter. Ännu på *Linnés* tid var vår kunskap om dessa växter ganska inskränkt. De 70 arter, hvilka denne botanikens fader, vid uppställandet af sitt system, kände, hafva nu uppgått till 2000; och det är icke blott de små, lätt förbisedda formvarieteterna, utan just de största arterna, undervattensskogarnes gigantiska från 100 till 1500 fot höga jättar, med hvilka först nyare forskare gjort oss bekanta.

Den icke minst intressanta upptäckten vid dessa forskningar är den iakttagelse, man gjort, att också hafsalgerna, på samma sätt som fasta landets vegetation, äro bundna vid vissa geografiska gränser och ett bestämdt fördelningssätt. I allmänhet har man märkt, att algerna i de tempererade zonerna företrädesvis utveckla hela sin rikedom, men deremot aftaga så väl mot eqvatorn som mot polerna.

På kusterna af ön *Sitka* visar sig för dykaren denna egendomliga vegetation i yppigaste praktfullhet. Likt en urskog tränger sig här planta vid planta. De små *Conserverna* och *Ectocarperna* bekläda botten med en grön sammetsmatta, på hvilken *Hafssallaten* med sina yfviga löfverk höjer sig likt lummiga buskar. Deremellan framglänsa de mantelformigt veckade *Iridéernas* stortartade blad i prålände rosenrödt eller skarlakan; mångfaldiga tångarter hölja klipporna i dunkel olivfärg och deremellan lyser åter den undersköna *hafsliljan* med sitt milda färgspel. Skiftande i gult, grönt och rödt, än utbredande sig i jättelika fjädrar, än vaggande med strömdragen i form af gigantiska, flere fot långa och breda blad, bilda de sällsamt nätformigt genombrutna *Thalassiophyllerna* och *Agarerna* dessa skogars största busksnår; deras träd utgöras af de ofta 50 fot långa, likt breda band böljande *Laminarierna*, omvexlande med de lummigt utgrenade *Macrocystisarterna* med sina päronformiga stora blåsor, och den långstjelniga *Alarian*, från hvars stam, på ett sällsamt sätt omvirad med ett manchettlikt bladhyll, upptill utbreder sig det gigantiska, ofta ända till 50 fot långa, bladet. Men här och der resa sig högt upp öfver allt annat de märkvärdiga *Nereocysterna*; ur korallika rötter uppstiger den tråd-fina stjeln ända till en längd af 40 fot, vidgar sig småningom

kulformigt och utsväller slutligen till en kolossal blåsa, från hvilken ett tätt knippe af ända till 30 fot långa blad utspringer. Man kunde kalla dem hafvets palmer. Och denna jättelika växt är dock en produkt af blott några få månader, ty den dör årligen ut och sår sig sjelf ånyo. Marken i dessa underhafsskogar hvimla af sjöstjornor, utmed stammarne kråla snäckor och *Balaner*, mellan löf och grenar jaga de glupska roffiskarne sitt svagare byte och på de simmande öar, som bildas af *Nereocysternas* tätt sammangyttrade blad, hvilat den glänsande sjöuttern, behagligt värmande sig i solskenet, hvarför växten i vissa trakter kallas *Utterkål*. Sålunda fulländas taflan af ett landskap, hvilket det blifvit blott få dödliga förunnadt att beundra i all dess egendomlighet.

Men låtom oss nu lemna de nordiska hafvens rikhaltiga växtverld, lemna dessa gigantiska underhafsskogar med sina vegetabiliska jättar — vissa tångarter, t. ex. *Macrocystis pyrifera* uppnå i sydpolarhafven den oerhörda längden af 500 ända till 1500 fot — låtom oss med en flyktig blick skiljas från de lekande hvalfiskarne, från de talrika hjordarne af skälar, från myriaderna af torskar, sillar, laxar och thonfiskar och vända oss till de hetare zonerna för att med väntansfulla blickar utforska om naturen der, i oceanens djup såsom på fasta landet, slösat sina rikaste skatter.

Vi dyka ned i det Indiska hafvets flytande kristall och häpna öfver att plötsligt befinna oss i de förtrollade nejder, hvarom sagorna förtälja och barndomen drömmar. De sällsamt greniga busksnären bära lefvande blommor. Täta massor af *Mæandriner* och *Astræer* omvexla med *Explanarians* kalkformiga och bladlika formationer samt med de mångfaldigt utgrenade *Madreporerna*, hvilka än fingerformigt utbreda sig, än resa sig i höga stammar och än grenat sig om hvartannat i de prydligaste flätverk. Färgprakten öfvergår allt hvad man kan tänka sig: hjert grönt omvexlar med brunt och gult; de grannaste nyancer af purpur öfvergå från matt rödbrunt till djupaste blått. Klart rosenröda, gula eller persikofärgade *Nulporer* öfvertäcka liksom med en evig ungdom förmultnade massor och synas sjelfva invädda med perlfärgade strimmar af *Retiporer*, liknande de finaste utskärningar i elfenben. Nära dem vagga af och an *Gorgonians* gula eller lilasfärgade solfjädrar, genombrutna såsom de luftigaste gallerverk. Den ljusa, fina sanden på botten är betäckt med otaliga sjöborrar och sjöstjornor i vidunderliga former och färger. De bladlika *Flustrerna* och *Escharerna* hänga likt mossor och lafvar vid korallernas grenar; musslor och ostronarter, gula, gröna och purpurrandade, liknande något slags vidunderliga snäcklika insekter, suga sig fast vid deras stammar. Likt gigan-

tiska cacteer, prålande i de mest lysande färger, utbreda *Hafssipporna* sina kronor af trefvare (tentakler) på klippornas afsatser, eller pryda mera blygsamt den släta botten med någonting liknande rabatter af olika varieteter *ranunculus*. Kring blommorna i korall-lundarne leka oceanens Colibris, små lifliga fiskar, än glänssande af ett blått eller rödaktigt metalliskt skimmer, än glimmande i grönaktigt guld eller den mest strålande silfverglans.

Stilla, likt hafsdjupets andar, sväfva de mjuka, mjölkhvita eller blåaktiga *Maneterna* omkring i denna förtrollade värld. Här jaga hvarandra den violett och guldgrönt skiftande *Isabella* ¹⁾ och den flammande gula, svart- och rödstrimmiga *Koketten* ²⁾; der skjuter *Band-fisken* ³⁾ ormlik fram genom korallskogen, likt ett långt silfverband, skiftande i rosens och azurens färger. Der åter glimma i alla regnbågens nyanser de fabelaktiga *Sepierna* (Bläckfiskar m. fl.) som, saknande bestämda konturer, lefva upp och försvinna vaxelvis, slingrande sig om hvarandra, sökande sällskap och åter isolerande sig på det mest nyckfulla och fantastiska sätt; och allt detta under de plötsligaste förvandlingar och med de sällsamaste ljus- och skuggspel, vexlande med hvarje vindfläkt, hvarje den obetydligaste krusning af hafsytan deruppe. Då dagen aftager och nattens skuggor börja råda öfver djupet, smyckas denna fantastiska lustgård af en ny prakt. Millioner glödande gnistor, mikroskopiskt små *Maneter* och *Crustacæer*, dansa likt eldflugor i mörkret. *Sjö-pennan* ⁴⁾ som vid dagsljus är hjert röd, glimmar nu i grönaktigt fosforiskt sken. Det blir ljust i hvarje undanskymd vrå af det sällsamma sceneriet. Hvad som vid dagsljus måhända synes dunkelt och färglöst eller försvunnit ur åsynen bland den allmänna färgprakten, strålar nu i det gröna, gula och röda skenets magiska belysning, och för att komplettera den förtrollade nattens under ses *Klump-fiskens* ⁵⁾ silfverskifva, af sex fots bredd, glida fram med ett mildt sken bland hvimlet af små blixtrande stjernor.

Det tropiska landskapets yppigaste vegetation kan ej utveckla en så stor rikedom af former och står i mångfald och färgprakt långt efter sceneriet i denna underhafs-trädgård, så sällsamt sammansatt uteslutande af djur och icke af plantor; ty, liksom vegetationens yppighet företrädesvis karakteriserar hafsbotten i de tempererade zonerna, lika framstående är i de tropiska regionerna rikhaltigheten och mångfaldigheten af hafvets Fauna. Allt hvad skönt, underbart eller ovanligt, som uppenbarar sig i form- eller färg-

¹⁾ *Holocanthes Ciliaris*. ²⁾ *Holocanthes tricolor*. ³⁾ *Lepidopus argyreus*. ⁴⁾ *Veretillum cynomorium*. ⁵⁾ *Orthogarisca mola*.

varieteter ibland de taggskaliga stråldjurens (*Echinodermernas*), *Maneternas* och *Polypernas*, *Snäckornas* och *Musslornas* otaliga arter, ser man hvimla i den tropiska oceanens varma, kristallklara djup, hvilat på den hvita sandbotten, bekläda de skrofliga klipporna, hänga sig likt parasiter fast vid hvarandra, der ingen plats finnes, eller simma fritt omkring i det genomskinliga elementet, medan vegetationen jemnförelsevis är långt mindre rikhaltig. Det är eget, i afseende härpå, att samma lag som är gällande på land och enligt hvilken djurriket, såsom varande bättre utrustadt för att lämpa sig efter yttre omständigheter, har större utsträckning än växtriket (så t. ex. hvimla i Polarhafven hvalar, skälar, hafsfoglar, fiskar och tallösa arter af de lägre djuren ännu sedan hvarje spår af växtlighet längesedan försvunnit i den evigt stelnade isregionen, hvars kalla vatten icke ens alstrar något sjögräs) — att denna lag, säga vi, gäller äfven för hafvet i afseende på dess djup. Ty, då dykaren sänker sig mot hafsbottnen, finner han vegetationen mycket förr upphöra än djurlifvet, och till och med från djup, dit ingen ljusstråle förmår nedtränga, har sänklodet bragt i dagen exemplar af lefvande infusionsdjur.

Det är ej vår afsigt att vidare utveckla hvarken den stora rikedomen inom den animaliska vattenverlden, dess märkvärdiga egendomligheter eller dess mångfaldiga beröring med människan och hennes hushållning; det skulle härtill fattas oss både utrymme och förmåga. Meningen med denna, i några hastiga drag affattade, skizz är därför endast att gifva läsaren en aning om de skatter hafvet döljer i sitt sköte, ej att beskrifva dem. Ännu ett drag må dock tillåtas oss att teckna, för att fullända det sagolika i den förtrollande taffan. Då den ensamme vandraren, hvilken af vetgirighetens outsläckliga törst blifvit drifven ända till Ceylons kuster, för att der i det genomskinligt klara elementet söka aflocka djupet dess hemligheter, om aftonen återvänder med sina vunna skatter hem till sin boning, ljuder emot honom från den närbelägna stranden genom den förtrollande månljusa natten en vemodig, melodisk musik såsom af *Æolsharpor*, hvilkas vexlande tonfall, ehuru milda och smekande, dock öfverljuda bränningarnes svall. Den gamla sagan om *Sirénsången* lefver upp på nytt och blir verklighet. Det är de »sjungande musslorna»^{*)}, hvilka från stranden låta förnimma sina ljuft klagande toner.

Men vi återvända än en gång till det animaliska landskap, vi med några spridda drag försökt att teckna. Ibland de många bil-

*) Se *Athenæum* 1848. N:o 1089, pag. 915.

der, hvaraf det är sammansatt, taga korallerna, dels genom sin skönhet, dels genom sin sällsamma ekonomi, och dels slutligen genom det underbara inflytande de utöfva på bildandet af fastlandet, företrädesvis vår uppmärksamhet i anspråk. Redan af grekerna kände och af dem "Hafsjungfrur" *) kallade, hafva de från äldsta tider utgjort ett älsklingsföremål för forskningen, men äfven för de sällsammaste fabler och vetenskapliga misstag. Öfverraskad att finna de skönt färgade, sirliga blom-formationerna, så snart de upptagas ur sitt element, förvandlas till stenartade, oformliga massor, vidhöll man länge den öfvertygelsen, att de verkligen voro ett slags mjuka och veka hafsväxter, hvilka vid första beröring med luften förstenedes. Ännu i förra århundradet var denna öfvertygelse så förherrskande, att *Réaumur*, då han 1727 meddelade pariser-akademien en afhandling rörande korallernas djurnatur, skriven af en lofvande ung vetenskapsman, trodde sig böra af skonsamhet förtiga hans namn, på det att denna nya, skenbart så dåraktiga, åsigt ej måtte beröfva den uppåtsträfvande unge naturforskaren allt anseende. Först 1740 satte den odödlige holländske vetenskapsmannen *Trembley* korallernas djurnatur, samt deras förvandelskap med de öfriga polyperna, utom allt tvifvel.

Redan förut hade man dock märkt, att åtminstone vissa af dessa djur i sitt inre afsöndra ett stenartadt ämne, hvilket, bestående af kolsyrad kalk, bildar den på mångfaldigt sätt sig gestaltande, än grenformiga, än i platta lager utbredda polypstammen, på hvilken de talrika polypdjuren, ständigt afsöndrande nytt kalkartadt ämne, oupphörligt uppbygga nya lager och utskjuta nya grenar, bildande på detta sätt en hel, lefvande och dock oskiljaktig, familj. Snart fann man att korallerna på detta sätt voro i stånd att bilda hela stora klippmassor och upptäckte slutligen 1780, att hela öar i sydhafven hade koralldjurens byggnad att tacka för sin tillvaro.

Innan vi vidare fördjupa oss i detta intressanta ämne, torde det vara skäl att gifva en hastig skildring af sydhafvets korall-ref och öar. Knappast har någonting så förvånat sjöfarare, allt från *Cooks* och ända till vår tid, eller eggat deras skarpsinnighet till verksamhet i så många riktningar, som de så kallade *Lagunöarne* eller *Atollerna*. En ofta knappast hundra steg bred, obetydligt öfver hafsbrynet sig höjande ringformig ö, på alla sidor kringbrusad af de vildaste bränningar, omsluter en bassin af fullkomligt lugnt vatten. Några få växtarter, hvaribland *Cocos-palmen* alltid är

*) *Kure halos*, deraf benämningen *Coralium*, senare *Corallium*, korall.

den öfvervägande, bilda likasom en grön krans omkring den inre bassinen. Det klara genomskinliga lugnvattnet i dessa laguner, hvilkas botten endast utgöres af bländande hvit sand, skimrar, under lodrät solbelysning, i den bjertaste gröna färg; dess blanka yta, ofta mer än en mil bred, skiljer sig från det omgifvande dunkla, nästan svarta hafsvattnet genom en krans af snöhvita bränningar, mot hvilka palmernas fina teckning och friska grönska med underbar skärpa framstå; och öfver allt detta höjer sig himlahvalfvets azur, oskymd af moln, öfver allt lika klar, lika djup, lika ändlös. — — Ännu underbarare förefaller anblicken af stora kretsformiga bränningar, som innesluta ett orörligt lugnvatten, utan att ens den ringaste landremsa framskyntar i vattenbrynet för att angifva gränsen. Dessa påträffades först af *Cook* i Stilla Hafvet. Större korall-skär omgifva ofta med sin krans af grönskande palmer på mer än en mils afstånd en klippö, uppstigande midt utur den inre bassinen, och en skönare anblick låter knappast tänka sig än från foten af en dylik skogbeväxt klippa, der man ser sig omgifven af den yppigaste tropiska vegetation, under det man har framför sig lugnvattnets klara, genomskinliga spegel, begränsad af en krans af palmer och der bortom de skummande bränningarne och den ändlösa oceanen. Andra öar hafva tätt invid stranden en smal krans af korall-bankar, medan deremot utanför de större kusterna, t. ex. Australiens, mäktiga korallbankar, ofta på 5 till 10 mils afstånd, bilda fördämningar af stundom ända till 300 sjömil längd; åter finnas andra öar, der, längs med stranden, men högt öfver vattenbrynet, höga och breda vallar af döda koraller resa sig. Alla dessa olika formationer måste sammanfattas i *en* bild af den, som vill söka förklara sig den egendomliga korallbildningen i Stilla och Indiska hafven, ty ett förklaringsförsök, som blott sysselsätter sig med ett enstaka fenomen och lemnar alla dermed sammanhängande åt sitt värde, måste nödvändigt misslyckas.

Af alla korallbildningar äro tvifvelsutan *Lagunöarne* de märkvärdigaste. Tusentals öar, spridda kring en betydlig del af Söderhafvets yta, visa alla samma formation. Alla uppstiga de från ett betydligt djup blott några få fot öfver hafvet, alla omsluta de ringformigt ett vatten-bäcken, alla bildas de uteslutande, dels af ännu lefvande korallers byggnad, dels af derifrån lösryckta stycken, hvaraf en del, söndermald genom vågornas kraft, förvandlas till den glänsande hvita sand, som betäcker den ringformiga ön. Detta land, byggdt af polyper under vattnet och som blott genom de lösbrutna stycken, hvilka vågorna uppslungat, förmått höja sig öfver vattenbrynet, måste äfven af samma vågor befolkas och för-

ses med växter. Vågen bär frön, bär hela träd och med dem mången gång skalbaggar och andra insekter till det nya landet och vattenfoglar af många arter bosätta sig snart på den ensliga ön.

De första resande, hvilka blott ytligt betraktat de märkvärdiga *Lagunöarne*, tillade de små koralldjuren förmågan att ända från hafsbotten, ofta på omätliga djup, uppföra dessa ringformiga murar ända till vattenbrynet, för att i den sålunda sjelfbyggda, för bränningarne skyddade, lugna hamnen inom ringmuren, kunna lefva i ro, till dess hafvets svall fyllt detta rum med sand och krossade snäckor samt drifvande trädstammar, frön och foglar tagit det nybildade landet i besittning och undanträngt dess första rättmätiga egare. Ehuru man sedermera bevisat, att de klippbyggande korallerna ej kunna lefva på större djup än 50 fot under vattenytan, hade dock denna lära mycken sannolikhet för sig och troddes äfven länge; så äfven en senare tids orimliga antagande, att hvar och en af de otaliga korallöarne skulle hvila på den ringformiga kratern af en vulkan. Först i vår tid har den snillrike engelske rese-nären och zoologen *Darwin*, såsom det synes, funnit den slutliga och riktiga förklaringen på de vidsträckta korallbildningarne i Stilla hafvet.

Korallbyggnadens högsta möjliga gräns bestämmes af hafvets lägsta vattenstånd, emedan koralldjuren, så snart de träffas af sol-ljuset och luften, ögonblickligen dö. De bygga aldrig i grumligt och aldrig i lugnt vatten, utan, underbart nog, blott midt uti de häftigaste bränningarne, så att här kraften af det lefvande går segerande ur kampen mot vågornas förstörande makt, för hvilken till och med de hårdaste klippmassor eljest duka under. Då *Darwin* på det nogaste tagit i betraktande alla egenheter och skiljaktigheter i korall-refvens bildning, kom han till det öfverraskande resultatet att egentliga grunden till det egendomliga i dessa formationer var att söka, icke i koralldjurets sätt att bygga, utan i en småningom skeende höjning eller sänkning af jorden på den punkt, der djuren först börjat sitt arbete. Det är i sanning beundransvärdt, huru genom detta antagande alla de till utseendet så sällsamma egenheterna låta sig så enkelt härleda från ett och samma geologiska fenomen. Tänka vi oss en ö i trakten af de klippbildande korall-polyperna, så sätta dessa sig fast rundt omkring densamma på högst 50 famnars djup och börja bygga, dock så småningom aflägsnande sig från ön, för att ej störas af det genom vågsvallet mot stranden uppgrumlade vattnet. Då djuren på detta sätt byggt en ringmur kring ön så högt som till lägsta vattenståndet, kunna de ej gå högre, men endast bygga till något på bredden utåt. Nu göra dock vågorna sin makt gällande; månget stycke

lösryckes från korall-klippan och uppkastas på banken, der det söndermales till sand, som, blandad med hafsvattnet, fyller och liksom igenkittar remnorna och ojemnheterna i vallen och så småningom uppdrager muren till en höjd, der bränningarne icke mera nå den. Stundom höjer sig nu hela ön, såsom Tahiti, genom vulkaniska krafter långsamt öfver djupet. då koralldjuren dö vid beröringen med luften och de inre, högre delarne af ön befinna sig omgifna af en krans af korall-klippor, utanför hvilken först den plattare stranden vidtager. Än mångfaldigare blifva dock formationerna, då en ö, sedan den blifvit omgifven med en korallbank, i stället för att höja, sänker sig. Landet förlorar sig här ohjelpigen i djupet, men icke så korall-refvet, ty allt som landet sjunker, vinna polyperna mera rum att bygga på höjden och medelst uppkastade lösryckta stycken och sand höja bränningarne ständigt vallen närmare vattenbrynet. Ganska snart befinner sig dock derigenom banken långt aflägsnad från den ständigt sjunkande ön, hvilken, omgifven af det klara lugnvattnet, bildar den tjusande tafla vi härofvän beskrifvit. Slutligen är den sista högsta spetsen af ön försvunnen i djupet och då återstår endast den ringformiga korallbanken, omslutande ett mot bränningarne och vågsvallet skyddadt lugnvatten. Inträder då en ytterligare sänkning af den nu under vattnet osynliga ön, och sker den så hastigt att de byggande korallerna ej hinna följa med, då uppstår ett sådant blott af kretsformiga bränningar betecknad undervattens-skär, som det *Cook* först upptäckte.

Att på denna grund alla, äfven de obetydligaste, egenheterna i korall-öarnes formationer låta fullständigt förklara sig, är lätt insett, men utrymmet nekar oss att härom meddela några ytterligare detaljer. Hvad sjelfva antagandet om jordytans gradvisa höjande och sänkande *) (äfven utan alla våldsamma vulkaniska symptomer) beträffar, är denna åsigt af vetenskapsmännen nu mera så allmänt antagen och bevisad, att den ej vidare torde behöfva styrkas. Vanligen betraktar man landet såsom jordklotets fasta och oföränderliga del, hafvet deremot såsom dess mest rörliga och vexlande. Och likväl är, för naturforskarens ögon, förhållandet aldeles omvänt. Hafvet bibehåller oförändradt sin medelhöjd, hvaremot landets läge måhända på större delen af jordklotet, i förhållande till denna oföränderliga niveau, märkbart rubbas. Af alla facta, som vanligen anföras för att bevisa detta förhållande, och hvilka numera äro temligen allmänt kända, vilja vi blott påminna om ett, eller huru den gamla Dogernas stad, det minnesrika Venedig, gradvis men oupp-

*) Se härom Tidskriftens 1:sta årgång häft. 2 sid. 175.

hörligt sjunker djupare i hafvets afgrund. Redan då, år 1722, Marcustorget måste höjas $1\frac{1}{2}$ fot, fann man, vid den gamla stenläggningens upprifvande, fem fot derunder en ännu äldre, som då befann sig omkring $3\frac{1}{2}$ fot *under* vattenytan. Och redan nu går vattnet vid flodtiden ända in i magasinerna och kyrkorna i närheten af detta torg.

Enligt den af menniskor skrifna historien, utspelas den menskliga utvecklingens drama på jordens så kallade *fasta* land och man talar om huru bjert detta dramas rörliga och vexlande gång kontrasterar emot skådebanans antagna, geografiska oföränderlighet. Berg och dal förblifva desamma, säger man, men af hvilka stora förändringar, af hvilken underbar utveckling är ej menskligheten mäktig, och hvilka oerhörda framsteg har hon ej redan gjort! — Kanske förhåller det sig dock icke så! Måhända kommer det blott an på från hvilken ståndpunkt, vi betrakta tingen. Användandet af ångkraften har gifvit menniskan förmåga, att, till viss grad, göra sig oberoende af afstånden och att på jemförelsevis kort tid sätta sig i förbindelse med tvenne från hvarandra långt aflägsna orter. Vore det henne förunnadt att en gång göra sig på samma sätt oberoende af tiden — att med en enda blick omfatta tilldragelser, mellan hvilka seklerna sänkt sitt dunkla förhänge och skåda jordens historia med Hans öga, för hvilken årtusenden äro såsom sekunder — huru annorlunda blefve ej då anblicken! Vi skulle se "fastlandet" böljande höja och sänka sig såsom den stormupprörda oceanen, än uppstigande öfver vågorna och än försvinnande i djupet, sköljdt af det liknöjda, oföränderliga hafvet. Och menniskan deremot, månne vi ej städse skulle återfinna henne densamma, skapad efter Guds beläte, till en ursprunglig skönhet, som hon förlorat, till en storhet, från hvilken hon affallit, till en lycka, som hon förverkat; börjande och slutande sitt lif under den tusenåriga, aldrig utkämpade, striden mellan *pligt* och *böjelse*?

L—d.

ERIK GUSTAF GEIJER.

En man han var, en hugstor man,
 Ursprunglig, kraftfull, mild,
 I ord som handling lika sann,
 En ädel mandoms mönsterbild.

Vårt Nordens rika bildningsskatt
 Med siarns trölmakt upp han bröt
 Ur sagans och ur häfdens natt,
 Och nytänd dag deröfver göt.

De skilda tiders sammanhang
 Hans tankes mål beständigt var,
 Och tidens dunkla Sphinx han tvang
 Att på hans kärlek ge sitt svar.

Och fast han var en tankens man,
 Han så i dikt som i musik
 Uti sitt verk en guldtråd spann,
 På tro och snille lika rik.

Och så, du svensk, hvem helst du är,
 Vill du vår bildnings höjder nå,
 Igenom *honom* vägen bär,
 Och bättre väg du kan ej gå.

En man han var, en hugstor man,
 Ursprunglig, kraftfull, mild,
 I ord som handling lika sann,
 En ädel mandoms mönsterbild.

O. E.

BARMHERTIGHET.

Det var en Fru Patronessa
 På landet en vinterqväll.
 Hon låg i sin sammetssoffa,
 Ställd på en Angorafäll.

Hennes barn, en bortskämd engel
 Med lockar kring rosenhy,
 Låg lekande vid hennes sida,
 Halft gömd i en sidensky.

Det var helt tyst i salongen,
 Och blekt var solar-lampans sken.
 Man hörde studsaren picka.
 — Men utanför stormen hven.

Och stormen den växte och växte
 Kring knutarne utanför.
 Men vår Nåd förstår ej dess röster.
 Hennes "lugn" den allenast stör.

Och så sätter hon sig till pianot
 Och sjunger helt öfvadt och nätt
 Romanser om kärlek och lycka
 Så lifligt och ljufdigt och lätt.

Hon sjunger. — Hur tonerna vexla!...
 De skalkas, de sucka, de be.
 Hon sjunger »la Bajadère;»
 Hon sjunger »la charité.»

Det är, som om hennes känsla
 Vore färdig att bryta sitt skal,
 Och ur lyckans leende dvala
 Väckes upp till medvetandets qual.

Men bladet hon vänder, — och åter
 Hon drillar en "air varié".
 Och när slut hon sjungit, — i soffan
 Hon gnolar: »la charité.»

Men i stormen der utanföre
 Står en mor med sitt barn också.
 Hon gnolar ej hon, hon qvider,
 Hvar skall hem hon för natten väl få?...

Man visat henne på dörren
 I slottet helt nyss, gud nå's,
 Hennes Nåd i sin sammethimmel
 Tar ej mot hvem som helst, förstås.

Hennes Nåd hon sjunger: var svaret,
 Som kallt och vresigt hon fått.
 Ack ja . . . charité . . . Den Nåden
 Hon sjunger, hon sjunger den blott.

O. E.

BREF TILL EN VÄNNINNA I LANDSORTEN.

Min kära Lina! I en bortgömd vrå
 Af stora, vida världen jemt du sitter,
 Dess larm och oro aktar du ej på,
 Men låter den sig sköta bäst den gitter.

Ditt lilla hem, se der *din* hela värld,
 Der vandrar du förnöjd den gamla stråten,
 Men riksdagsbråk och politik och flärd
 Och lustbarheter gifver du på båten.

Helt annorlunda har *mitt* lif förgått,
 Se'n sist vi fingo språka med hvarandra;
 Ty stora världen nu jag skåda fått
 Och många fjät på Stockholms gator vandra.

Min man vid riksdan är, som du väl vet,
 Och jag, hans bättre hälft, fått honom följa,
 Fått blicka in i mången hemlighet
 Och gungats hit och dit på nöjets bölja.

Rätt eget är det lefnadssätt jag för,
 Du kanske tror att trög och lång blir dagen —
 Ack nej, min vän, fast jag platt intet gör,
 Hvarenda timme är likväl upptagen.

Man här i *Stockholm* har ett eget sätt,
 Ej att förkorta blott, men döda tiden,
 Och denna konsten lär man sig så lätt,
 Att, förr'n man vet, är dagen re'n förliden.

En timmas ledighet dock nu jag har
 Och den, min Lina, jag åt dig vill egna,
 Samt utan uppskof penna, papper tar
 För att med litet Stockholmsnytt dig fägna.

Jag sett och hört och lärt så många ting,
 Att du mot mig nu är en landtlig lolla —
 Men kanske, när allt kommer rätt omkring,
 Är du den kloka och jag sjelf en fjolla.

Härom jag dock ej rasonnera vill,
 Du vet, jag är ej stark i reflexionen,
 Ett fält, som sägs ej höra qvinnan till,
 Om hon ej sjelf hör till oppositionen.

Hur under vintern jag mig roat har,
 På bal, concert, på midda'r och supéer!
 Till slut ej håg, ej kraft jag hade kvar
 För *Vieuxtemps'*, *Bulls* och andras matinéer.

Ja, dansat har jag, så att jag är trött,
 Fastän jag gerna följer med i dansen,
 Och dansskor, liksom tiden, jag förnött
 Allt sedan jag togs in i *Innocencen*.

Jag dramer, op'ror, komedier sett,
 Åt *Slutbal'n* skrattat, tjusats utaf *Drömmen*,
 Med *Märtha* gråtit och med *Anna* lett —
 Här gäller blott att följa blindt med strömmen.

Och flyga kring så länge vingen bär
 En fogel lik, nyss lössläppt utur buren —
 På språng min kära man nu ute är
 För att biljetter få till *Trubaduren*.

Men våren kommer, staden blir för trång,
 Dess luft är qvaf, dess gator lukta illa,
 Till Djurgåln är likväl ej vägen lång,
 »Charmant» Herr *Lumbye* spelar på Novilla.

Till promenad man gör sin toilette,
 I ekipaget vårdslöst man sig kastar
 Och kusken ordres får: »till Djurgålns slätt!»
 Ty *le beau monde* i dag dit säkert hastar.

Se, skogen löfvas — åh, det är charmant!
 Hör, trastar sjunga — magnifikt de drilla!
 Se, hvilket ekipage — hur elegant!
 Grefvinnan E. — åh ja, hon är ej illa!

Så njuter man utaf natur'ns behag,
 Beundrande och häcklande hvarandra;
 Man ropar hänryckt: »hvilken herrlig dag!»
 Hörs sedan skoningslöst sin nästa klandra.

Artificielt är dock det lif man för,
 Liksom de blommor, hvarmed man sig pryder,
 Ty nöjet man till hufvudsaken gör
 Och modets lag mer än förnuftets lyder.

Men nog derom — vi tröttna begge två,
 Och nu en stund till politik oss vända,
 Så att *du* ock får liten reda på
 De stora saker, som i verlden hända.

Den *norska* frågan — känner du väl den? —
 Har varit riksdans viktigaste fråga.
 En gnista, ej så lätt att släcka, se'n
 Den alla sinnen satt i eld och låga.

Den *svenska* sidan segrade — ibland
 Är svensken mån om fosterlandets ära —
 Att taga skeden uti vackra hand
 Man önskade vår norske broder lära.

Man lagar stiftat har för dråp och mord —
 Och måtte lagen goda frukter bära —
 Man tvistat har hur vidt man får Guds ord
 För andra tolka och åt andra lära.

Se'n har man också talat vidt och bredt,
 Båd' klokt och oklokt, som du väl kan tänka,
 Om qvinnans egen giftomannarätt,
 Om hand som hjerta sjelf hon bort får skänka.

Den frågan föll — det var en stor förtret,
 Fast kanske mången jublade deröfver,
 Jag, mina herrar, tror med säkerhet,
 Ej endast qvinnan giftoman behöfver.

Men på sig sjelf ej blott man tänka bör,
 Och på sitt land — det finnes andra Stater,
 Som mera väsen uti verlden gör
 Med sina krigare och diplomater.

Napoleon — du känner honom ju
Par renommée som jag och många andra? —
 Han är en slipad karl, min kära du,
 Som ej plär raka, breda vägen vandra.

I fjol han räckte ut en hjälpsam hand
 Åt kungen af Sardinien — vind sig vänder —
 I år han ta'r ett stycke af hans land,
 Savoyen ta'r och tvager sina händer.

Uti Italien står det illa till;
 Det sköna landet se'n kung *Bombas* dagar
 Har lidit nog — nu tycks det som man vill
 Kung *Frans* med allvar föreskrifva lagar.

Ty *Garibaldi* ilar raskt framåt
 Och flätar friska lagrar kring sin tinning.
 Må segern, lyckan följa honom åt!
 Siciliens frihet är en ädel vinning.

Till hemmet åter, ty jag gömt till sist
 Vår konungs kröning, de festiviteter,
 Som följde den — du vet att rojalist
 Jag är som allt hvad qvinna heter.

Från slottets fönster tjusta blicken såg
 Ett böljande, ett brokigt menskohvimmel,
 Bland det skred fram ett ståtligt kröningståg,
 Deröfver hvälfde sig en högblå himmel.

En bild af mannakraft och ungdomsmod,
 Vår konung, smyckad med sin gyllne krona,
 Red på en eldig häst af ädelt blod,
 Mildt allvar sågs på furstens panna throna.

Hell dig, kung *Carl!* så ljöd från folkets hop,
 Hell dig, kung *Carl!* så ljöd från slott och hydda —
 Ur svenskahjertans djup ett lefverop —
 Må goda englar dig och Sverge skydda!

Se'n kom vår drottning, vänlig, huld och mild —
 Hon mer än drottning är, en ädel qvinna,
 Som maka, mor en värdig förebild —
 Ett »lefve» skallade för vår furstinna.

Ja, mycket fick man skåda denna dag
Christinas vagnar, tolite *Carls* drabanter,
 Och uniformer utaf många slag
 Och damer, blixtrande af diamanter.

Fyrverkeri på qvällen man fick se
 Hvertill, jag tror, ej Stockholm har sett maken,
 Revy, spektakel, hyllning, bal paré,
 Och mera dylikt hörde ock till saken.

Men fast det smakat, visst det kostat har
 Att dessa fester *comme il faut* bevista.
 Tom är min plånbok — men dock med jag var
 Ifrån den första till den allrasista.

Nu får man spara — också för i år
 Jag har ej heller råd prenumerera
 På *Hemmets Tidskrift*, men i stället får
 Mig nöja *Stockholms Dagblad* att studera.

Men ifrån Stockholms qvalm jag längtar ut,
 Till landets ro, som lockar mig långt mera.
 Att riksdä'n snart må ta ett lyckligt slut
 Nu önskas hjertligt utaf din

—ra.

SANNINGENS SPEGEL.

Komedi i en akt.

Fri bearbetning efter en Fransysk idé.

Personerne:

Robert de Valligny. — *Céleste*, hans fru. — *Placide, Mornange*, hans vänner. — *Césarine*, ung enka, *Placides* trolofvade. — En betjent.

Första scenen.

ROBERT. CELESTE.

CELESTE. Ack, min vän! du är den förträffligaste af alla männer.

ROBERT. (*Strykande sina mustacher.*) Lilla smickrerska!

CELESTE. Nej. Jag ser dig blott sådan du är: godare än sjelfva godheten, mild som en engel, dygdig, som en predikan af fader Rovignan, och poetisk, som en af Lamartines meditationer.

ROBERT. Jag tror man är alltid god, då man är lycklig, min Céleste. Hur förtjusande har ej denna första tid af vårt giftermål varit!

CELESTE. I sanning förtjusandel! Vi ha lefvat här, långt från verldslifvets buller, endast för hvarandra; jag för dig och du...?

ROBERT. (*Tyst gäslande.*) Endast för dig, min dyra Céleste!

CELESTE. Jag har ännu aldrig upptäckt något fel hos dig.

ROBERT. (*Afsides.*) Det börjar verkligen också bli tröttsamt att dölja dem.

CELESTE. Inga dispyter, inga småaktiga tvister ha kommit att störa vår ljuftva lycka; intet lumpet, intet materielt och hvardagligt har fått makt med oss... vi ha lefvat, snart sagdt, på ingenting annat än kärlek och solsken, blomdoft och poesí...

ROBERT. (*Afsides.*) Det är också ej utan att icke det börjar stöta litet på svältkur... och ändå... (*Högt.*) Hvad du är skön, min Céleste!

CELESTE. Hvad du är vacker, min Robert!

ROBERT. Hvad du är älskvärd!

CELESTE. (*Lindrigt gäslande.*) Hvad du är god!

ROBERT. En hustru sådan som du får man leta efter. (*Gäspar, afsides.*) Det var då f—n till besynnerlig gäspsjuka också!

CELESTE. En man sådan som du finns icke. (*Gäspar.*)

BÅDA. (*Gäslande.*) Hvad vi äro lyckliga!

CELESTE. Jag vet inte... jag känner mig litet nervös i dag.

ROBERT. Ack, min vän, var för all del rädd om din dyrbara helsa... så der... luta dig der i soffhörnet en stund, tag en bok... någon af dina älsklingsförfattare här... och hvila dig.

CELESTE. Som du vill, min vän. Dessa stunder af tyst samspråk med odödliga snillen föra ändå alltid min själ tillbaka till det odödligaste inom mig — min kärlek till dig! — Och jag älskar dessa stunder.

ROBERT. (*Rörd.*) Ack, det gör jag också, min Céleste... jag älskar dem obeskrifligt... (*Afsides.*) Det var just vid den här tiden jag plägade ha mina små delikata ungarls-frukostar... (*Högt.*) Men gör mig nu till viljes och hvila... också jag vill tillbringa en af dessa ljufliga stunder, då man i minnet genomgår hvad man skönast upplefvat, för att sedan med så mycket mera hänförelse kasta sig in i den berusande verkligheten.

CELESTE. Nå väl... som du vill då... jag tänker i alla fall bara på dig.

ROBERT. (*Ömt.*) Och jag på dig.

(*Céleste lutar sig tillbaka i soffan till höger och läser tyst.*)

ROBERT. (*Halfhögt för sig sjelf.*) Hon är förtjusande, och jag är verkligen den lyckligaste af männer... men det här fullkomlighetssystemet, som man måste följa, börjar trötta mina ner-

ver... Mina små trefliga ungarls-ovanor... hvad jag saknar er ändå! Dessa utsökta små middagar... dessa déjeuners à la fourchette... O hur delikata! (*Kysser på fingret.*)

CELESTE. (*Ser upp.*) Jag tror du kysste på fingret, Robert?

ROBERT. (*Ömt.*) Jag tänkte på dig, min engel!

CELESTE. (*Leende.*) Tokiga Robert!

ROBERT. Älskade Céleste!

CELESTE. (*Med låtsadt allvar.*) Se så min herre, stör mig nu icke vidare... det är obehöfvadt... det är verkligen indélicat!

ROBERT. (*Afsides.*) Hon visste ej, hon, hvilka delicatesser det gällde! Man kallade mig gastronomen bland mina vänner på klubben, och jag måste väl tillstå att jag förtjenade tillnamnet;... men, de skulle se mig nu, de goda gossarne... ingenting annat än diner de mon coeur et souper de mon âme veckan om... och det kan då ingen kalla för gastronomiska anrättningar. Ack... hur förtjusande det för öfrigt är... om bara våra sällhets paroxysmer då och då omvexlade med enliten ostron-frukost... en extra gåslefsverpastej till middagen... en eller annan liten öfverraskning aux champignons eller aux asperges... en soupe à l'anglaise... en omelette à l'italien... (*Höjer omedvetet rösten.*) Hur gudomligt skulle det inte vara!

CELESTE. Hvad är det, som skulle vara så gudomligt, om jag får fråga?

ROBERT. (*Afsides.*) Det är då f—n också att jag inte kan stäfja min enthusiasm! (*Högt.*) Jag tänkte på huru kärleken förädlar hvarje ren njutning, min Céleste!

CELESTE. (*Skämtsamt.*) Det är nu andra gången ni afbryter min lektyr med era svärmerier... säg, tycker ni det är artigt, min herre?

ROBERT. Ack, det skall ej hända mer... läs du, min Céleste... jag vill slå mig ned här... (*Sätter sig i en soffa längst till venster och fortfar, halfhögt.*) Jag gick förbi en boklåda i dag och såg »Den fullständige Kocken» paradera bland andra litteraturens alster, och jag köpte den, för att, som en af mina vänner sade, ändå ha litet föda för min själ. (*Ser sig om.*) Min hustru är fördjupad i den lilla volymen af poesier och legender, som jag gaf henne... jag vill taga tillfället i akt och kasta en blick in i den fullständige kockens mysterier. (*Läser.*) Vol-au-vent på foreller... skönt!... griljerade dufvor à pommes d'amour... det är ju riktigt idylliskt, passar alldeles för vår kasus, ... petits pâtés aux champignons... ah! det riktigt vattnas i munnen på mig... ragout på oxgommar...

CELESTE. Hvad är det du läser med så mycket intresse, min vän?

ROBERT. (*Afsides.*) Jag är förlorad. (*Högt.*) Hvad jag läser, min engel...

CELESTE. Är det något af våra favorit-poeters arbeten... någonting af Victor Hugo... af Lamartine?

ROBERT. (*Tvekande.*) Hm... jag vet inte så noga... det är en samling af åtskilliga — godbitar.

CELESTE. Nå, det är detsamma; jag vet, du väljer alltid någon af våra bäst inspirerade poeter, min Robert, hvilkas ord tyckas tagna liksom ur djupet af din egen själ.

ROBERT. (*Trycker med låtsad pathos boken till sitt hjerta.*) Du har rätt, jag känner en innerlig, en oemotståndlig sympathi med dessa stora andar.

CELESTE. Du läser så väl vers... låt mig höra något vackert!... ser jag rätt, så är boken min, och då vet jag att der står ett litet poem, heter Hjertat, som just är ett af mina älskingsstycken... Säg, du vill ju läsa Hjertat för mig, eller hur?

ROBERT. (*Afsides.*) Jag känner kallsvetten i min panna! (*Högt.*) Jag tror det vore bättre vi gjorde en promenad. (*Stiger upp i det han stoppar boken på sig.*)

CELESTE. Visst icke, min herre... jag vill, jag fordrar... jag befäller att ni läser för mig.

ROBERT. (*Låtsar leta.*) Min vän, jag har förlagt boken.

CELESTE. Bevars, hvad du är tankspridd; du stoppade den ju nyss i fickan. Se så... sätt dig nu bara, och slå så rätt på Hjertat.

ROBERT. (*Afsides.*) Slå rätt på hjertat i Den Fullständige Kocken!... jag ser inte annat än oxhjertan... (*bläddrar*) och gåshjertan... och fårhjertan... hur skall jag bära mig åt!

CELESTE. Jag vet, att du känner det lilla stycket, vi ha läst det tillsammans förr...

ROBERT. (*Som förut.*) Om jag bara mindes början på det olycksaliga hjertat!

CELESTE. Men har du då aldrig slutat att bläddra... det är straxt i början... skall jag hjälpa dig?

ROBERT. (*Ifrigt.*) Nej, nej... här har jag det, tror jag... (*Afsides.*) Ändtligen kommer jag ihåg första stancen. (*Håller upp boken framför sig och läser med något osäker röst:*)

»Mörker rädde i mitt sinne,

Kallt mitt arma hjerta kändes,

Innan kärleken derinne

Af en vänlig engel tändes.»

CELESTE. Gudomligt!

ROBERT. (*Afsides, vändande ett blad i boken*) Det var kapitlet om tryfferade raphöns. (*Fortsätter.*)

»Kärlek, om du fjerran drager

O! hvad står oss då väl åter? —

(*Afsides.*) Nu är det slut... för mitt lif kan jag inte minnas slutet af versen... (*högt*) hm... hm... jag är litet enrhumerad. (*Slår igen boken.*)

CELESTE. Nej, fortfar. Din son de voix är så ren, så öm... du har någonting, att jag så må säga tårfullt i rösten, som är obeskrifligt rörande. Jag ber dig, börja om sista versen igen.

ROBERT. (*Bläddrar åter i boken och läser.*)

»Kärlek, om du fjerran drager

O! hvad står oss då väl åter?

(*Vänder ett blad och läser vidare med samma rörda röst.*) Gåsleferpastej med tryff... (*Slår sig för hufvudet.*) Ah!

CELESTE. (*Häftigt.*) Hvad är det du läser? (*Står med ett språng bakom honom och rycker ifrån honom boken.*)

ROBERT. Hur kunde jag dumma mig så!

CELESTE. (*Stel af förvåning.*) Den fullständige Kocken!

ROBERT. (*Hemtande sig.*) Nå ja... än se'n, min lilla Céleste... i äktenskapet har man allting gemensamt, till och med hvarandras fel och svagheter. Och... jag måste väl fram med bekännelsen... jag är hvad man kallar litet gastronom.

CELESTE. (*Nedstämd.*) Men, Robert, du skulle kanske kunna vänja dig af med detta fel.

ROBERT. På min ära, min vän, det lönar mödan att försöka. Och efter jag nu en gång råkat låta masken falla, så vill jag genast gå att ge din kokerska några goda råd. Sedermera skall jag ge dig några lektioner, så kan du sjelf dirigera henne, och hädanefter skall vid våra tète à tète den ädla kokkonsten, omvexlande med poesien, utgöra ämnet för våra ljufva samtal. Oss emellan sagdt är ändå den Borgerliga Kokfrun den bästa sånggudinnan... men nej... jag narras... hon är allt för simpel... den inspirerade Apollo är Den Fullständige Kocken, och i stället för lyra har han ett stekspett i handen. Se så, gråla inte nu, min söta engel... jag skyndar att ordinera en middag i min smak. (*Går.*)

Andra scenen.

CELESTE ensam.

O! Bittra missträkning!... Bleknade illusioner!... Detta är då den poetiske, den för allt högt och stort och skönt svärmande natur, jag trodde mig hafva valt till make... En gastronom! (*Fal-*

ler ned på en stol, stöder armbågen mot bordet, suckar och lutar sorgsen pannan mot handen. Ser åter upp, stryker håret ur pannan, som ville hon bortskaka sina dystra tankar, tar tankespridd åter den uppslagna boken och läser några rader.) Ah... en ingifvelse... en förhoppning... en ljusning! (*Hon ler och läser följande.*)

»Vulkan fick en dag en oemotståndlig lust att bese Paris och begaf sig af på en underjordisk jernväg, hvilket gick så mycket lättare, som i hans land eld och ånga fås för intet. Efter en lycklig och hastig färd hamnade han, som andra resande, i Hôtel du Louvre, och efter att hafva beställt sig en frack och ett träben på sista modet, gick han ut att bese staden. Men döm om hans harm, då alla Parisare skrattade honom midt i ansigtet. Vulkan, såsom många andra skapelsens herrar, trodde sig vara en Adonis, i trots af alla madame Vulkans försäkringar om motsatsen. Men han hade aldrig sett sig sjelf, emedan det ej lärer finnas några speglar i underjorden, hvilket, i parentes sagdt, skulle kunna komma en att tro det alla qvinnor komme till himlen. Flat öfver det allt annat än smickrande uppseende, han väckte på gatan, tog Vulkan sin tillflykt till närmaste butik, som till hans lycka befanns vara ett spegelmagasin. Han såg sig omkring och uppgaf ett rop af förskräckelse. De Venetianske speglarnes strålande glas återgäfvotroget alla hans lyten, hans krokiga gestalt, hans diaboliska, brinnande ögon och hans förskräckliga skägg, svedt vid Ætnas svafvel-lågor.

Vulkan insåg nu hvad som fattades honom, han rätade upp sin böjda gestalt, mildrade sina ögons glöd, rakade af sig skägget och blef charmant, elegant och fashionabel, *ty han hade utplånat de vanställande lyten, som blifvit honom uppenbarade af Sanningens Spegel.*»

(*Talar.*) Denna allegori... hvarför skulle den ej äfven kunna tillämpas på moraliska lyten? Hvarför skulle ej jag, genom att troget återspegla min mans fel, kunna utrota dem hos honom?... Jag vågar försöket... jag vill bli en Sanningens spegel för min Robert! (*Springer emot Robert, som inkommer.*)

Tredje scenen.

CELESTE, ROBERT.

CELESTE. (*Ifrigt.*) Ah! der är du min vän!... Nå väl, har du ordinerat en riktigt läcker, en riktigt artistisk middag?

ROBERT. Det intresserar dig då?

CELESTE. Om det intresserar mig!... sade du inte nyss att

i äktenskapet äro till och med felen gemensamma? Nå väl... nu har också jag ett helt litet fel, mycket snarlikt ditt... jag är litet, hvad man kallar gourmande.

ROBERT. Ah!... Det tycks som skulle det passa förträffligt.

CELESTE. Ja, gör det inte?

ROBERT. Lika godt... det är i alla fall bra eget... du, som är så fin, så etherisk; ty, vare det sagdt utan allt smicker, min fru, mitt val kunde aldrig fallit på någon mera förtjusande liten qvinna än ni är.

CELESTE. Det blir väl någonting bastant till förrätt, hoppas jag, och sedan en äggrätt!

ROBERT. (*Otåligt.*) Vi skola tala om det der sedermera.

CELESTE. Ja, men ägg måste vi ha till middagen; låt oss välja bland Den Fullständige Kockens äggrätter.

ROBERT. Céleste, från första stunden egnade jag dig en ömhet...

CELESTE. (*Afbrytande, läser ur kokboken.*) à la coque?

ROBERT. (*Allt mera bevekande.*) Hjertats varmaste känslor...

CELESTE. (*Som förut.*) Stekta vid långsam eld...

ROBERT. (*Med stigande värme.*) Våra ljufvaste förhoppningar...

CELESTE. (*Allt som förut ur boken.*) Förlorade passar bestämdt bättre.

ROBERT. (*Ond.*) Kan du då ej tala om något annat än den gamla middagen!

CELESTE. Ah!... se här ha vi fiskrätterna (*bläddrar i boken*) lax... foreller... ål... låt se!

ROBERT. Céleste, när mannen älskar...

CELESTE. (*Som förut, läsande.*) à la tartare...

ROBERT. Är det med en kärlek, brinnande och djup...

CELESTE. (*Läser.*) Med skarp sås...

ROBERT. (*Ond.*) Lägg då en gång bort den odrägliga boken, Céleste!...

CELESTE. Så kommer steken.

ROBERT. Jag ber, jag besvär dig!

CELESTE. Med färska bönor...

ROBERT. (*Bevekande.*) Célestel!...

CELESTE. Och rörd sås...

ROBERT. Jag tror du vill reta mig.

CELESTE. Med en tillsats af kapriser...

ROBERT. Du älskar mig då ej mera?

CELESTE. (*Vändande ett blad.*) Se så, der ha vi deserten...

ROBERT. Men nej... du skämtar blott... ditt hjerta är ännu lika varmt som vår första...

CELESTE. *(Fortfar att läsa.)* Glace-budding...

ROBERT. Hur kan du plåga mig så, Céleste! du vet då ej mer hvad kärlek betyder?

CELESTE. Crème brulée... låt se hur den anrättas. *(Läser.)*

ROBERT. Kärleken, Céleste, den...

CELESTE. *(Läser.)* Tages efter behag... ah ha, jag förstår *(Läser vidare.)*

ROBERT. Den sanna kärleken...

CELESTE. Blandas med några pikanta kryddor och sockras väl...

ROBERT. En kärlek, som aldrig kallnar...

CELESTE. Sättes genast på lagom eld...

ROBERT. Den bor i själens djup...

CELESTE. Och hålles i jern rörelse att den ej må torka vid...

ROBERT. Den brinner... lågar... sjuder...

CELESTE. Men aktas väl att den ej kokar öfver.

ROBERT. *(Utom sig.)* Céleste, Céleste, svara då! Den är ju min för hela lifvet, denna kärlek, och med ljufva omsorger, med ömhet och uppmärksamhet hoppas jag alltid kunna bevara den.

CELESTE. *(Som förut.)* Serveras helst varm, ehuru den i somliga hus begagnas kall i hvardagslag och värmes blott upp vid högtidliga tillfällen.

ROBERT. Men det här är afskyvärdt!... ingen möjlighet att få ett samtal i gång... är det då förbi med dessa ljufva, ömse-sidiga meddelanden, som utgöra lifvets högsta lycka.

CELESTE. *(Låtsar ej höra.)* Se, der går kokerskan öfver farstun med den stora nybakade pastejen, Marianne, Marianne! *(Springer ut i dörren och återkommer genast med en stor skifva pastej i handen, hvori hon biter.)* Du sade någonting om vår kärlek, tror jag?... *(Tuggande.)* Ah, hvad den pastejen är delikat!

ROBERT. *(Ond.)* Min fru... en man är skyldig sin hustru att säga henne sanningen: du är ful, så att du kan skrämma mig på dörren, då du talar så der med munnen full... ditt ansigte får den allra disgraciösaste min.

CELESTE. Se der den första sottise, du sagt mig sedan vi gifte oss.

ROBERT. Det är också det första fel jag upptäckt hos dig.

CELESTE. Hvad vill du!... Jag har en glupsk aptit... det är ett medfödt fel.

ROBERT. (*Förskräckt.*) Men, min fru... jag älskar endast smärta och etheriska gestalter... det var ett bland era största behag, då jag valde er. Men på detta sätt skall ni ju lägga allt mer och mer på hullet.

CELESTE. Hvad angår det er i det hela, min herre... om det behagar mig.

ROBERT. (*Stampande i golfvat.*) Men jag vill inte ni skall lägga på hullet, min fru.

CELESTE. Det är likväl min rättighet. Giftermålsbalken förbjuder det icke... det kan ej väcka åtal om skiljsmessa.

ROBERT. (*Saktmodigare.*) Hör på, Céleste... det skulle vara grymt att beröfva mig alla illusioner efter blott en veckas giftermål. Om du vill behaga mig, så måste du att börja med undvika detta ständiga ordande om den lumpna maten... du måste lägga bort denna gourmandise; det är ett vulgärt, ett motbudande, vedervärdigt, prosaiskt fel, som jagade Adam och Eva ur deras jordiska paradiset och som skulle jaga mig ur mitt också.

CELESTE. Verkligen!... du odlar ju sjelf likväl denna lilla synd... Men lika godt, efter det misshagar dig, så lofvar jag att lägga af detta fel. Men du förstår väl, att om du ständigt frestar mig med ditt exempel, om du oupphörligt talar med mig om din Fullständige Kock, så skall det vattnas mig i munnen och jag skall återfalla i min gamla synd.

ROBERT. (*Lifligt.*) Den fullständige Kocken! orsaken till vår första tvist... se här, offerar jag den åt samma eld, hvartill han dömt så många små oskyldiga fjäderfän. (*Han kastar boken på elden.*)

Fjerde scenen.

DE FÖRRE, EN BETJENT.

BETJENTEN. Madame de Lormier. (*Går.*)

Femte scenen.

DE FÖRRE.

CELESTE. Ah! min martialiska cousine... jag har ej sett henne sedan vi gifte oss.

ROBERT. Med din tillåtelse aflägsnar jag mig, min vän... jag är ännu i min morgontoilette.

CELESTE. Som du vill, min Robert... kom bara snart tillbaka.

ROBERT. Och vår lilla tvist är glömd, min Céleste?

CELESTE. Ingen vill hellre glömma den än jag.

ROBERT. Adieu således... madame la gourmande!

CELESTE. Farväl så länge... monsieur le gastronome.

ROBERT. Au revoir, Céleste!

CELESTE. Au revoir, Robert! (*Robert går.*)

Sjette scenen.

CELESTE. CESARINE. PLACIDE.

CELESTE. Välkommen, bästa Césarine; hvad det var längesedan vi träffades!

CESARINE. Ingen under, min kära Céleste... du har ju allt sedan du gifte dig slagit till reträtt från alla dina vänner... hållit alla dina marcher hemliga och lemnat världen i okunnighet till och med om hvar du bivuakerar.

CELESTE. Ah! Du är dig alltid lik... kan aldrig förgäta att din salig man... eller kanske rättare du sjelf kommenderade ett af de tappra lancier-regementena.

CESARINE. Du har rätt, min vän... och likväl har jag kommit för att presentera för dig hans efterträdare... Monsieur Placide... och här, min herre, ser ni min barndomsvän Céleste... jag mins inte ditt nya tillnamn, men det är också detsamma.

CELESTE. (*Förvånad.*) Min herre.

PLACIDE. (*Bugande.*) Min fru.

CESARINE. Du skall veta, Céleste, att herr Placide nyss förtrott mig att han skall duellera i afton... han vet att sådant intresserar mig. Han ser emellertid långt ifrån modig ut, och då man kommenderat 4:de lancierregementet, så kan du förstå att man i andra giftet fordrar en tapper man. Jag har därför varit obeveklig för Herr Placides böner ända till i dag, då jag fann att jag misstagit mig om honom.

CELESTE. Ni är således...

PLACIDE. Ja visst, min fru.

CESARINE. Min fästman, min vän.

CELESTE. Min herre, jag har den äran...

PLACIDE. Jag ber, min fru... äran är min.

CESARINE. Se så, mina vänner, inga komplimenter kamrater emellan... räck hvarandra handen till ett ärligt handslag och låt det se'n vara slut.

CELESTE. Min herre.

PLACIDE. Mjuka tjenare...

CELESTE. Men duellen, som du talade om, Césarine... det är ju förfärligt!

CESARINE. Oaktadt min oro är jag dock långt ifrån ledsen deröfver; det är, som sagdt är, just duellen, som gjort att jag ändtligen beslutat mig. Jag har länge värderat Monsieur Placides goda

egenskaper, ehuru han har det stora felet att tillhöra civilstaten i stället för arméén, att kalla sig Placide i stället för Cesar och att aldrig förut ha haft den allra minsta tillstymmelse till ett gräl.

CELESTE. Men det är ju idel förtjenster allt det der. Jag anser mig åtminstone lycklig af att hafva gift mig med den mildaste och mest fredälskande menniska i verlden, ty du skall veta, att min man är den fullkomligaste af alla männer.

CESARINE. Verkligen? Du borde då visat honom vid 55 års exposition, så kunde du fått stora medaljen för din acquisition. (*Till Placide.*) Efter hvad ni sagt mig, måste likväl vår antagonist, som jag ej känner ens till namnet, vara temligen narraktig; han tar ju till anledning för utmaningen...

PLACIDE. Den uslaste obetydlighet, jag bedyrar, ett skämt, som jag tillät mig yttra öfver hans jockeys livré, och hvaröfver han blef så uppbragt, att han slöt med att kasta hatten i ansigtet på mig.

CESARINE. Ha! det är en blodig skymf! Då vi kommenderade det 4:de fingro vi en handske i ansigtet. Vi duellerade kan ni väl förstå...

PLACIDE. (*Med tillkämpad fattning.*) Naturligtvis.

CESARINE. På värja.

PLACIDE. (*Som förut.*) Alldeles...

CESARINE. Och blefvo sårade.

PLACIDE. (*Skälfvande.*) Ja, se det... det... det är just hvad som misshagar mig med det der duellerandet.

CESARINE. Lugna er, jag respekterar den olyckliges tapperhet, ett ärr i ansigtet afskräcker mig icke en gång; det är en hedersmedalj, som kommit litet för högt upp, det är allt. Om jag ser er återkomma förbunden eller med armen i band, skall jag icke dessto mindre säga er: Se här min hand, Placide; den är er för att trösta er och främst af allt för att vårda er.

PLACIDE. Ack, denna hand, så fin och vit, hvad underverk skulle den ej kunna åstadkomma!.. den borde kunna göra sjelfva... sjelfva haren till ett lejon.

CELESTE. Jag för min del tycker att det är oförlåtligt af tvenne män att skära halsen af hvarann som tvenne vildar. Er motståndare, min herre, är då en af era hätskaste fiender?

PLACIDE. Tvertom, min fru... det är en af mina äldsta och bästa vänner. Jag kan dock aldrig tänka mig en mera stolt och ursinnigt häftig natur och i skolan kallade vi honom alltid Robert le Diable.

CELESTE. (*Orolig.*) Robert! Heter han Robert?

PLACIDE. Just så, min fru. Robert de Valligny.

CELESTE. Är det möjligt? min man?

PLACIDE. Er man!

CESARINE. Hennes man!

CELESTE. O! Jag besvär er, min herre, uppgif all tanke på denna duell!

PLACIDE. Ack, huru gerna...

CESARINE. (*Strängt.*) Min herre... ni glömmar...

PLACIDE. Ack ja, det är santt... min fru, jag glömde...

CESARINE. (*Fattar Célestes hand.*) Mod, min stackars Céleste! Det är grymt... det är förfärligt, jag medger det, men det är en point d'honneur. Placide skall säga dig detsamma.

PLACIDE. (*Med tvungen ton.*) Alldeles... en point d'honneur!

CELESTE. Men, min herre, er blodiga point d'honneur... det är ju detsamma som en bödel!.. Ack, jag olyckliga!

CESARINE. Stackars Céleste! Jag ser att vår närvaro blott plågar dig... vi aflägsna oss således.

CELESTE. Denna grymma tanke skall taga lifvet af mig! När är den bestämda dagen?

PLACIDE. Vi skola mötas... ack, min fru!.. redan i afton. Som jag ej på länge sett Robert, visste jag ej hvar han bodde, men våra sekundanter ha gjort upp saken med en verklig förskräcklig beredvillighet.

CELESTE. Men jag säger er, min herre, det skall ingen duell bli af. Jag skyndar in till Robert, jag skall tala vid honom, han skall röras af mina tårar... jag skall beveka honom. Ack, det blir ej svårt! Han är from som ett lam, som en dufva. (*Går.*)

Sjunde scenen.

CESARINE. PLACIDE.

PLACIDE. Hon vet ej hon, att det är en ulf i fårakläder... en gam i dufvoskepnad. (*Afsides.*) Och jag arme är gamens rof!

CESARINE. Det gör mig ondt om henne.

PLACIDE. (*Afsides.*) Om det ändå ville göra henne litet ondt om mig i stället!

CESARINE. Men allt måste vika för vår point d'honneur. Kom, låt oss gå! (*De gå.*)

Åttonde scenen.

CELESTE med ROBERT vid handen, dragande honom med sig.

CELESTE. (*Fattande båda hans händer och seende honom i ögonen.*) Robert, älskade Robert... säg mig, du är ju mild som en engel... icke santt!

ROBERT. (*Skrattande.*) En besynnerlig fråga, på min ära!

CELESTE. Svara mig; det är en fråga, som gäller lif eller död. Du är god och fredälskande... är det icke så?

ROBERT. Som Numa Pompilius sjelf.

CELESTE. Nå väl... hur kan du då tänka på att duellera... i afton?

ROBERT. Duellera... hur vet du?

CELESTE. Det är detsamma, men jag sätter mig deremot... det får, det skall icke ske... (*Drar ut en låda och tar fram ett par pistoler.*) Jag gömmer undan dina vapen.

ROBERT. Det är sekundanterna, som medföra vapen... jag tänker icke begagna de der, det tjenar i alla fall ingenting till att tala om saken. Jag har en hämnd att utkräfvä och du skall ej kunna förmå mig att vika en hårsman ifrån mitt fattade beslut.

CELESTE. Du vill då verkligen slåss med din ungdomsvän.

ROBERT. (*Allt häftigare.*) Tig, säger jag dig! Nämn ej den uslingen!

CELESTE. En vän, som trycker din hand, kan ej trampa dig på foten, utan att du hämnas med att skära halsen af honom.

ROBERT. (*I vredesmod.*) Jag säger dig... jag har aldrig tålt en förolämpning och skall aldrig hädanefter göra det. Lär att känna sanningen... jag är icke så lugn och from och beskedlig, som du trott. Jag är ej den suckande herde, den ömme trubadur, du drömt dig. Jag är en man af mod... jag har haft flere dueller... en, två, tre... jag kan ej hålla räkning på dem... Du skall kanske kalla mig öfversittare, slagskämpe... må så vara; men aldrig har ett ohöfligt ord susat förbi mitt öra, utan att jag svarat med en kula... minsta knuff har jag gäldat med ett värjstyg;.. min heder, min heder framför allt, Célesté!

CELESTE. (*Afsides.*) Ve mig! Se der den engel, jag trott mig välja! men det är en förstörelsens engel! (*Högt.*) Af nåd, Robert, lugna dig! Om du blir offret, skall också jag dö och om du segrar, så besinna att han, till hvars mördare du gjort dig, är en barndomsvän... en stackars ung man, som föreföll mig god och mild som ett barn.

ROBERT. (*I raseri.*) Nej, tusen gånger nej! Det är en skurk, en bof, en usling; och jag skall krossa denne eländige Placide lika lätt som denna japanska vas, prydd med figurer, lika vedervärdiga som han sjelf. (*Slungar i golvet en dyrbar vas, som stått på kaminen.*)

CELESTE. Men han är ju förfärlig. Hvad skall jag göra?... Ah!.. Sanningens spegel! (*Högt, fattande Roberts hand och kra-*

mande den hårdt, i det hon hemligen astorkar sina tårar.) Ack!.. det är bra, Robert... det är bra! Jag har velat pröfva dig, men om du, likt en feg stackare, samtyckt att offra din heder för din hustrus böner skulle jag... föraktat dig... föraktat dig, hör du! Himlen, som skapat oss för hvarandra, har gjort mig till din afbild... Jag är min modige Rogers Bradamante... min tappre Tancreds Clarinde... O! Jag hade all möda att qväfva min harm, då du talade om att man förolämpat dig!.. Man har skämtat öfver din jockeys livré, vid alla himlars himmel... det kräfver blod, blod!

ROBERT. (*Bestört betraktande henne.*) Hum! Hvad hör jag!

CELESTE. Hvarför är jag ej annat än en stackars qvinna? Jag skulle varit din sekundant, jag! om jag haft den lyckan att vara en man, ser du, så skulle jag varit alldeles sådan som du. Jag skulle ha inträdt på kafféerna med näsan i vädret och hatten på ena örat, och om någon sett snedt på mig... om någon knuffat till mig med armbågen... blod! blod! Jag skulle spetsat mina antagonisterna på värjudden som fjärilar på en knappål. Jag skulle med ett ord varit den tappreste af de tappa.

ROBERT. Och du skulle gjort dig obeskrifligt löjlig.

CELESTE. (*Glömmande sin rôle.*) Är det ditt allvar? Du tänker då inte sjelf duellera mera.

ROBERT. (*Häftigt.*) Hvem säger det, min fru?

CELESTE. (*Afsides.*) Jag trodde mig för tidigt ha segrat.

ROBERT. Jag har aldrig undandragit mig hedrens fordringar.

CELESTE. Ah! du talar, som en man egnar och anstår. Och jag är dig värdig. Du vet ej, du, att jag var den skickligaste vid målskjutnings lektionerna, som vår gamla Onkel gaf oss på landet om somrarna;.. på hundra stegs afstånd träffade jag prickerna. Jag skulle som ett intet sveda min motståndares hjerna.

ROBERT. Qvinnorna äro ämnade att sveda hjertan och icke hjernor.

CELESTE. (*Som lekt med en af pistolerna medan hon talat, närmar sig nu fönstret, som ligger åt trädgården.*) Svava, svava, mitt lejon, är du nöjd med din lejoninna?

ROBERT. (*Afsides, i det han suckar.*) Jag skulle föredragit ett lam. (*Högt.*) Efter denna nya insigt i din karakter, förmodar jag således, att du ingenting har emot duellen... och i afton?..

CELESTE. I afton skulle jag önska mig vara i ditt ställe. Jag skulle höja mitt vapen mot den oförskämde och jag skulle döda honom, såsom jag dödar den lilla dufvan der i trädgården. (*Hon skjuter och stöder sig sedan vacklande mot fönsterposten, i det hon*

säger afsides.) Min arma hvita dufva! du skulle då bli offret för min makes räddning.

ROBERT. (*Uppbragt.*) Det är afskyvärdt! En stackars liten oskyldig dufva. Hvad hade han då brutit, den arme fogeln? Se, hur han lider... hur han kämpar mot döden. En stackars fogels dödsqual... det är lappri kanske... men det är du, som förorsakat dem. Han väntades måhända i dufslaget... han hade sitt lilla hem, der han var älskad, och den blå rymden, der han fritt kunde sväfva omkring. Och nu... se, huru din kula sargat hans vingar... betrakta honom då... med en sista ansträngning lyfter han dem ännu en gång och söker höja sig på dem, liksom för att klaga för himlen att man utgjuter oskyldigt blod på jorden. Men... han faller... han vrider sig i plågor... han ligger orörlig... han är död! och hvarför? Jo, en kvinna... en kvinna har valt honom till mål för sitt grymma skryt... men nej... det är ej en kvinna, det är ett vilddjur... Den arma lilla dufvan hade undkommit hökens förföljelser, men undslapp ej tigrinnans klor.

CELESTE. (*Reser sig blek och upprörd från sin nedböjda ställning och vänder sig emot honom.*) Ah!.. du förebrår mig då att hafva sigtat på en fogel... du får tårar i ögonen vid anblicken af hans död, medan du ännu har i tankarne att sjelf beröfva din barndomsvän lifvet. Du frågar mig hvad min arma lilla dufva brutit... jag frågar dig, jag... hvad har din vän brutit? Har han förolämpat din hustru eller mor?... Nej, han har gifvit din fåfånga ett litet knappålsstygn och din grymma fåfånga svarar med ett värjstygn. Det är nödvändigt, påstår du, för att bibehålla namnet af en man af heder; men jag säger dig, att en man af heder är den, som försvarar sina vänner och ej den som dödar dem;... ty, blir du ej offret, så skall du vara bödeln. Den arma lilla döda fogeln skall utan tvifvel bli ett bittert minne för mig... men vålnaden af en mördad vän skall förfölja dig under långa sömnlösa nätter.

ROBERT. (*Afsides.*) Det ligger en oneklig sanning i hennes ord.

CELESTE. (*Med värma.*) Robert, jag ber, jag besvär dig... afstå från denna duell! Det är nödvändigt för ditt lugn, för din glädje, för ditt samvete, för din sömn. Ah!.. du blir rörd af mina ord... jag kan då beveka dig... älskade!.. du afstår... icke sannt?

ROBERT. (*Rörd.*) Nå väl! Jag lofvar dig det, så vidt jag kan det, utan att beskyllas för feghet. Du har rätt, min Céleste, våra dueller äro barbariska. Du är min goda engel och jag skall hela mitt lif vara tacksam för den lärdom, du gifvit mig.

Nionde scenen.

DE FÖRRE. En Betjent.

BETJENTEN. Monsieur Placide. (*Går.*)

Tionde scenen.

DE FÖRRE.

CELESTE. Redan... men det är ju ej afton ännu.

ROBERT. Du ser... jag kan ej mera draga mig tillbaka...
det beror ej längre på mig.

Elfte scenen.

DE FÖRRE. PLACIDE.

PLACIDE. Min herre... jag kar kommit före den utsatta
tiden... ni har förolämpat mig och min pligt bjuder mig...

ROBERT. Att slåss med mig... icke sannt?

PLACIDE. (*Afsides.*) Det är då fasligt hvad han har brådtom
också.CELESTE. O, Monsieur Placide, jag besvär er... haf förbar-
mande med mig! Döda honom icke... ack, min herre, döda ho-
nom icke!PLACIDE. (*Högtrafvande med handen på hjertat.*) Min fru,
jag skall vara ur stånd dertill... Jag har insett att jag har en
helig pligt att uppfylla.

ROBERT. Hvad då?

PLACIDE. En pligt af mensklighet. Jag träffade för en timma
sedan din hustru här; hennes smärta vid underrättelsen om vår
förestående strid rörde mig på det djupaste. Jag kan ej bringa
sorg öfver en aktningstvård familj. (*Med stigande pathos.*) Kan
ej se en enka och faderlösa små. (*Trycker näsduken mot ögonen.*)

ROBERT. Ni glömmet, min herre...

PLACIDE. Ah... ja så... inga faderlösa... nå, det är det-
samma; det skulle i alla händelser ändå bli en enka. Jag har så-
ledes blåst ut min vredes låga, släckt den som en fackla, och jag
har sagt till mig sjelf: Se här, Placide, ögonblicket att gifva ett
verkligt bevis på mod... du måste afstå från denna strid... för-
nuftet bjuder det... hjertat ålägger dig det.ROBERT. (*Halfhögt till Céleste.*) Hvad han är lycklig, den
stackarn, att ha påfunnit ett svepskäl för att komma undan.CELESTE. Tig då, elake! (*Högt.*) Ädle, förträfflige Mon-
sieur Placide!

PLACIDE. Mitt häftiga och vildsinta lynne förledde mig i bör-

jan; men vid lugnare sinnesstämning frågade jag mig sjelf... har du blifvit en tiger efter du vill mörda din vän?

ROBERT. (*Skrattande.*) Och du svarade med Corneille »Nej, låt oss vara vänner Cinna, det är jag som ber derom!»

PLACIDE. (*Förtjust.*) Ah... det var alldeles hvad jag tänkte... just dessa ord förestafvade mig mitt rörda hjerta.

ROBERT. Nå väl! Se här min hand till förnyande af vår gamla vänskap.

PLACIDE. (*Med eftertryck.*) Till förnyande af vår gamla vänskap. (*Afsides.*) Jag är som vore jag tvättad om hufvudet.

CELESTE. Och jag är färdig att ingå som den tredje i ert vänskapsförbund, så glad är jag åt den lyckliga utgången af det farliga äfventyret. Tusen, tusen tack, Monsieur Placide!

PLACIDE. (*Förlägen.*) Min fru... jag ber... ack, jag hade ännu något mera att säga... någonting som ligger mig på hjertat... Robert, känner du Madame Césarine Lormier?

ROBERT. Nej, hvad slags person är det?

PLACIDE. Det är en förtjusande qvinna, skön, älskvärd och behaglig... men ack... rysligt noggrann i fråga om så kallade hederssaker. Hon känner vår tvist och fordrar att den skall utkämpas med värjan i hand och skulle säkerligen aldrig förlåta mig det... hm... det...

ROBERT. (*Leende.*) Det lysande bevis på mod du nyss ådagalagt?

PLACIDE. Just så... moraliskt taladt, min vän, moraliskt taladt. Jag skulle därför vara dig mycket förbunden, om du ville lofva att icke nämna något för henne om hvad vi sins emellan uppgjort.

ROBERT. Jag lofvar det.

PLACIDE. Det är således en öfverenskommen sak att vi ha duellerat.

ROBERT. På lif och död!

PLACIDE. Nej, ser du, det skulla förefalla misstänkt efter vi ändå lefva både. Olyckligtvis, eller, oss emellan sagdt, lyckligtvis, hafva vi båda sluppit helskinnade undan. Ack, du känner ej, du, min Amazon; hon skulle vara i stånd att neka mig sin tappra hand under förvändning att jag undvikit striden... kunde jag blott ge henne ett litet bevis... vore det blott en rispa... den allra minsta lilla caresse af värjpetsen bara...

ROBERT. (*Skrattande, i det han fattar en af pistolerna.*) Jag kan ju krossa en arm på dig.

PLACIDE. (*Dragande sig baklänges.*) Intet skämt med sådant jag ber... men, à propos, arm ändå... om jag tordes föreslå dig en sak...

ROBERT. Hvad då?

PLACIDE. Jag vet intet intressantare än en arm i band... om jag på detta sätt kunde infinna mig hos min förtjusande Césarine, är jag säker hon skulle säga mig... »se här min hand till ersättning för er arm.»

(*Robert och Céleste skratta hjertligt och den senare tar fram ur en låda en lång svart silkeshalsduk.*)

CELESTE. Se här, Monsieur Placide... det tillhör ju alltid qvinnan att vårda de sårade. Fall på knä och böj er arm, min tappre hjelte... så... det är bra... jag måste draga säkert till knuten, det är ju hymens band jag knyter... Men kom ihåg jag har er hemlighet; det är jag, som förbundit er arm... om jag förrådde er... om Césarine visste...

PLACIDE. (*Sätter förskräckt handen för ögonen.*) Min fru, min fru!

CELESTE. (*Med låtsadt deltagande.*) Lider ni mycket af er blessyr?... Var lugn, jag skall vara tystlåten. Men om jag nånsin har behof af er, så är ni min slaf.

PLACIDE. Jag svär det, min fru.

CELESTE. Och nu, min herre, skyndar ni tillbaka till Césarine, visar er för henne i den nya intressanta dagern som sårad... berättar att vid åsynen af det gjutna blodet den glömda vänskapen återupplifvats, att förlikning blifvit uppgjord och att er vän och hans unga fru bjuda den sårade och hans trolofvade till souper, för att fira en återföreningens fest.

PLACIDE. Min fru, jag skyndar att åtlyda er befallning... farväl, Robert.

ROBERT. Au revoir, min tappre Placide.

CELESTE. Se så, skynda er nu och kom snart igen med Césarine.

PLACIDE. Jag flyger... (*Går.*)

CELESTE. (*Springer skrattande efter honom.*) För all del, Monsieur Placide, akta armen.

ROBERT. (*Vid fönstret.*) Der flyger den stackar'n åstad med lättadt hjerta sedan han sluppit undan sin första och säkerligen enda duell för så godt pris.

CELESTE. (*Kommer tillbaka.*) Robert, det är en herre der ute som söker dig. Han säger han är din vän; men han ser alls icke älskvärd ut.

ROBERT. Väl möjligt, bästa Céleste... jag har många vänner, och det är ej sagdt, att alla ha förmågan att göra sig älskvärda i damernas ögon. Men sade han ej sitt namn?

CELESTE. Jo, han kallade sig Monsieur de Mornange.

ROBERT. Ah... det är sannt... jag hade ju glömt.

CELESTE. Här kommer han...

Tolfte scenen.

DE FÖRRE. MORNANGE.

MORNANGE. Jag ber om ursäkt, min fru, att jag kommer och beröfvar Er er mans sällskap, men han hade stämt möte i afton med några vänner, som skulle samlas på klubben... klockan är redan mycket och jag har därför tagit mig friheten att komma och hemta honom.

(Robert hotar och ger honom några hemliga tecken.)

CELESTE. Men om ni vilja samla några vänner, mina herrar, hvarför då inte samla dem här. De äro alls icke artiga era klubbar och era soirées af idel svarta frackar. Man påstår ju, att vi damer utgöra skönaste hälften af människoslägtet och ni lemna ingen plats för den!

MORNANGE. *(Leende.)* Döm oss ej så strängt, min fru, vi hafva alltid plats för hjerter dame, för ruter fru... för fröken klöfver och grefvinnan spader.

ROBERT. *(Fortfar med samma teckenspråk och hostningar och säger afsides.)* Nu står jag der vackert!

CELESTE. Ni tillbringa således era aftnar med att spela?

MORNANGE. *(Utan att förstå Robert.)* Alldeles, min fru.

CELESTE. Och ni spela högt?

MORNANGE. Åh... bara lappri!.. Det roulerar på några lumpna tusental. Robert har i år förlorat omkring fyratiotusen francs tror jag.

CELESTE. *(Förskräckt.)* Robert, är det möjligt?

ROBERT. Nå ja... jag vet inte hvarför jag längre... skulle göra en hemlighet af en ganska förlåtlig böjelse. Jag är rik och kan ha råd att förlora några tusental på ett tidsfördrif, som roar mig.

CELESTE. *(Afsides.)* Spelare... Det felades ännu!

ROBERT. Kom därför Mornange... whist-bordet väntar oss derborta... Lefve spelets berusande feber!

CELESTE. *(Afsides.)* Så hjälp mig ännu en gång, du Sanningens spegel! *(Högt.)* Ja, lefve spelet! Det är en ädel passion, som ingalunda är mig okänd. Spelen, mina herrar... men inte på

klubben utan här. (*Ropar i dörren.*) André, ett spelbord och kort. Jag spelar med er, mina herrar.

ROBERT. (*Bestört.*) Du?

CELESTE. Ja... ty också jag har passion för spel. Jag älskar den sköna duken, stjernströdd med glänsande guldmynt, som en gräsmatta med vårblommor. Jag älskar att med klappande hjerta och flämtande andedrägt tillbringa hela natten med blicken stirrande på korten. Bestämdt, min vän, har icke himlen skapat oss för hvarandra.

ROBERT. (*Afsides.*) Jag har således en hustru, som är gourmande och spelerska. De kvinnorna, de kvinnorna!.. man tar dem för englar och de äro ej annat än skrymterskor.

CELESTE. (*Som under tiden hjälpt till att ordna spelbordet, bryter ifrigt kortlekarne.*) Se så, mina herrar, tagen plats och bestämmen pointen.

ROBERT. Se här en femhundra francs-not.

MORNANGE. Låt gå för det!

Trettonde scenen.

DE FÖRRE. CESARINE, PLACIDE, arm i arm.

CELESTE. Ah! ni kommen alldeles lagom, mina vänner. Vi stå just i begrepp att börja spelet och vänta blott på fjerde man. (*Vändande sig till Mornange.*) Jag håller tusen francs på min man.

ROBERT. Huru, tusen francs! En sådan summa?

CELESTE. Hvem parerar emot mig?

CESARINE. Inte jag åtminstone. Jag afskyr allt spel... schack undantaget likväl, ty det återför mina tankar till bataljfältet. (*Sakta till Placide.*) Spelvrmen är en låg passion och jag skulle aldrig samtyckt att gifta mig med en spelare.

CELESTE. Men ni, Monsieur Placide?

PLACIDE. Jag, min fru... jag spelar aldrig.

CELESTE. Se så, min herre, inga invändningar. Jag håller på min man... och ni?

PLACIDE. Min fru... jag håller på ingen människa... jag... jag... jag skulle anse det stridande mot... mot all belevnhet... jag håller intet... jag håller aldrig min fru.

CELESTE. Icke ens era löften, Monsieur Placide?

PLACIDE. (*Förtviflad.*) Min fru, min fru.

CELESTE. Se så, låt oss nu börja bara.

PLACIDE. Men jag säger er jag bör... jag törs... det vill säga, jag vill inte spela. Jag kan dessutom intet annat spel än Dumpetter, och tili och med det går krent nog.

CELESTE. Marriage är också ett spel, Monsieur Placide; och ni tör förlora det, om ni ej lyder mitt råd och parerar emot mig. (*Närmar sig honom och hviskar.*) Gör som jag säger, förlusten blir min.

PLACIDE. (*På samma sätt.*) Men, min fru... Césarine afskyr spel... och om jag också säger henne, att det ej är på allvar, skall hon icke tro mig.

CELESTE. Parera eller tar jag igen min svarta halsduk.

PLACIDE. (*Afsides.*) Hvad är att göra? (*Högt.*) Låt gå för tusen francs, min fru.

CESARINE. (*Uppbragt.*) Är det möjligt? Ni är spelare!

PLACIDE. Ack, hvad jag ändå är olycklig!

CELESTE. Se så, Monsieur Placide, var lugn nu.

PLACIDE. Skall jag vara lugn, min fru?

CELESTE. Skynda då... ni ger så långsamt, min herre, jag brinner af otålighet.

ROBERT. (*Afsides.*) Hon är förfärlig... hennes ögon brinna... hennes kinder glöda... och detta är min hustru!

CESARINE. Hade jag kunnat tro detta, min herre!

PLACIDE. Dyra Césarine, om du visste...

CELESTE. Men se då på spelet, min herre... se bara, hur lyckan förföljer er!

PLACIDE. (*Ser sig om.*) Förföljer?

CELESTE. Det är ni som proponerar.

PLACIDE. (*Bestört.*) Jag som proponerar?

CESARINE. Nej, det här går för långt... är det verkligen ni sjelf min herre, som proponerat?

PLACIDE. Jag! jag! men hela världen är då som den vore förryckt. Jag bedyrar det är ett nedrigt förtal... jag skulle proponera!.. och proponera ett fruntimmer till! Det är då riktigt embarrassant för en ung man, att bara höra talas om något sådant.

CELESTE. Se der! Robert förlorar... också jag förlorar... det är ni, som vinner, Monsieur Placide.

PLACIDE. Är det jag, som vinner min fru?

CELESTE. Mod, Robert! Bättre lycka nästa gång!

MORNANGE. Här går nästa spel.

CELESTE. Ah! mitt blod sjuder... mina pulsar slå... det svartnar för mina ögon... Nu är det afgörande draget

ROBERT. (*Afsides, betraktande henne.*) Jag afskyr henne!

CELESTE. Ah! åter förloradt.

ROBERT. (*Stampande i golfvet.*) Alla helvetets makter ha då sammansvurit sig mot mig.

CELESTE. Se der, Monsieur Placide, går lilla slam...

PLACIDE. Stor eller liten, min fru, så är det jag som blir slammad.

CELESTE. Men det är ju ni, som har all fördelen af spelet; det är ju ni, som trumfat ut oss.

PLACIDE. Sannerligen, min fru, tycker jag icke att det är jag, som blifvit både uttrumfad och intrumfad och jag hade god lust att inte låta trumfa med mig längre.

CELESTE. Men låt oss fortsätta spelet, mina herrar... Robert har förlorat...

ROBERT. Jag har förlorat tretusen francs... men... lika godt. Jag vågar hela summan... qvitt eller dubbelt!

CELESTE. (*Afsides.*) Jag vill våga det yttersta. (*Högt.*) Monsieur Placide!

PLACIDE. (*Med jemmertlig ton.*) Ja, min fru.

CELESTE. Jag ämnar föreslå er ett eget spel.

PLACIDE. (*Som förut.*) Jag tycker det är eget nog det här, min fru, om jag får säga min tanke.

CELESTE. Men det är ni, som har varit den lycklige, Monsieur Placide.

PLACIDE. Jag lycklig, min fru! ack!

CELESTE. Och tänk bara hvad honneurer se'n!

PLACIDE. (*Betraktande Césarine.*) Jo, det lär väl bli sköna honneurer.

CELESTE. Jag parerar ständigt med er och jag sätter upp min kupé mot er tilbury, Monsieur Placide.

ROBERT. Detta är mer än passion... det är raseri. Man har då uppfödt er i Baden-Baden, min fru?

CELESTE. Huru, min vän... gläder det dig ej att se mig dela din smak? Men, jag ser, du är litet nedstämd af våra förluster; mod likväl, och du skall få se att lyckan snart vänder sig till vår förmån.

ROBERT. (*Vänder sig med ovilja ifrån henne.*) Fortfar Mornange. Insatsen är tretusen francs.

CELESTE. (*Till Placide.*) Ni har naturligtvis en tilbury, Monsieur Placide; hvem har inte det nu för tiden?

CESARINE. (*Sakta till Placide.*) Min herre, om ni går in på detta galna vad, slår jag reträtt och ni skall aldrig bli min man.

PLACIDE. Jag är den olyckligaste af alla olycklige! (*Till Celeste.*) Ni får ursäkta, min fru, men jag har ingenting att sätta upp emot er kupé. Jag har till min disposition endast en droska... eller på sin höjd en hyrd gigg... ja, jag må så gerna bekänna, att det

för det mesta inskränker sig till blott en enda liten trång plats i en omnibus... och ni kan väl förstå...

CELESTE. Må vara då! Hur står det till med er blesstyr, Monsieur Placide?

PLACIDE. Jag parerar, jag parerar. Jag kommer ihåg... jag kan ju sätta upp min vackra ridhäst. Jag hade ju alldeles glömt den appelkastade bläsen... jag menar den bruna foxen... eller kanske snarare... skymmeln.

ROBERT. Det är som det vore förhexadt... återigen förloradt... men fortfar... jag vågar nu sextusen francs.

CELESTE. Och jag sätter upp mitt lilla landställe, Monsieur Placide.

ROBERT. Men det är ju en galenskap. En dylik hustru är en olycka... en ruin...

CELESTE. Nå, Monsieur Placide?

CESARINE. Ni har hört hvad jag sagt, min herre.

PLACIDE. Hört... ja, det är just olyckan det... kunde jag bara stoppa till mina öron.

CELESTE. Hvad säger ni om mitt landställe, min herre?

PLACIDE. Att jag har ingenting annat än ett enda litet rum för lustfärder i Montmorency.

CELESTE. Tillåt mig fråga, Monsieur Placide, hvem som förser er med svarta silkesdukar.

PLACIDE. (*Lifligt.*) Ah! Nu erinrar jag mig! Jag har ju en liten villa i Pontoise.

ROBERT. (*Stiger häftigt upp.*) Återigen förloradt!

MORNANCE. (*Stoppas pengarne på sig.*) Jag får tacka dig, min vän, liksom din älskvärda fru, för en högst angenäm stund... högst angenäm... och skyndar nu till mina vänner på klubben. (*Går.*)

Fjortonde scenen.

DE FÖRRE utom MORNANGE.

ROBERT. (*I vredesmod.*) Du är galen, ursinnig! Vår kupé, vårt landställe... allt är förloradt! Du skulle på några dagar förstöra hela vår förmögenhet. Jag vet ingenting afskyvärdare, ingenting vedervärdigare än en qvinna, som spelar. Om du visste hvad passionen gjort dig ful. Dina kinder, som voro rosenröda, äro nu som scharlakan, dina ögon brinna som glödande kol...

CESARINE. (*Till Placide.*) Om ni visste hvad passionen gjorde er löjlig... Ni skälfde vid hvarje kort, som drogs och bleknade vid hvarje trumf, som motståndaren lade upp. Från att vara ett såradt lejon blef ni en förskrämd hare.

PLACIDE. En hare! .. Ack, min engel . . . om jag bara kunde . . .
(*Till Césarine.*) Var då litet barmhertig.

ROBERT. Jag har fått leda för spel af att se dig spela . . . jag skall aldrig mera taga kort i hand . . .

CELESTE. Du är då botad?

ROBERT. Det kan qvitta dig lika eftersom jag lemnar dig för alltid

CELESTE. Du lemnar mig?

CESARINE. Och jag, min herre, kan ej fördraga en man, som älskar spel.

PLACIDE. Som älskar . . . ack, gudomliga, om du visste! (*Till Céleste.*) Min fru, det är för mycket.

ROBERT. Jag skall aldrig lefva tillsammans med en spelerska . . . farväl, min fru!

CELESTE. Du öfverger mig!

CESARINE. (*Till Placide.*) Och jag skall aldrig gifta mig med en spelare . . . farväl, min herre!

PLACIDE. Men hör då, min vän, min vän!.. (*Till Céleste.*) Jag tycker det vore tid att rättfärdiga oss, min fru.

CELESTE. (*Till Robert.*) Du vill då söka skiljsmessa . . . är det ditt fasta beslut?

ROBERT. Ingenting skall förmå att rubba det.

CELESTE. Då kan jag ej längre tveka . . . också jag vill taga mitt beslut. (*Närmar sig ett bord*)

ROBERT. Ämnar hon kanske kasta sig ut genom fönstret!

CELESTE. (*Som tagit en bok, närmar sig åter bläddrande i den.*)

ROBERT. Huru! då jag lemnar dig för alltid . . . då dina förfärliga karakters fel tillintetgjort hela vår lycka . . . sätter du dig helt lugnt att läsa?

CELESTE. (*Läser högt.*) »Vulkan, som aldrig sett sig sjelf, »skådade en dag sin bild i en venetiansk spegel och uppgaf ett rop »af fasa, ty spegeln återgaf på det noggrannaste hans lyten: hans »krokiga gestalt, hans infernaliska ögon och hans förskräckliga »skägg, svedt vid Ætnas svafvellågor.»

»Men Vulkan rätade upp sin gestalt, mildrade sin blick, rakade af sig skägget och blef intagande och förtjusande, ty han hade »utplånat de lyten, som hans trogne vän, *Sanningens spegel*, uppenbarat för honom.»

ROBERT. Hvad betyder detta?

CELESTE. Det betyder, min Robert, att jag för dig varit en *Sanningens spegel*. Jag är hvarken gourmande eller spelerska . . . vårt spel var ej annat än en fiktion . . .

ROBERT. Hvad hör jag? Du är då åter min älskliga och milda, min goda, ljufva, intagande Céleste?.. (*Omfamnar henne.*)

PLACIDE. (*Till Césarine.*) Min fru, ett så vackert exempel kan ni väl ej neka att följa.

CELESTE. Césarine, du kan tryggt gifta dig med Monsieur Placide... han är ingen spelare... och han är en mycket tapper man. Hvad dig beträffar, min Robert, så är du ju botad för dina fel... icke sannt? Ty... *Vulkan fann sig ej skön, då han såg sin bild i Sanningens spegel.*

—i—

ETT BESÖK HOS INGEMANN.

(*Ett blad ur reseanteckningar.*)

Tidigt en vacker Augustimorgon 1856 begaf jag mig med min värdinna till Jernbanegården för att resa till Sorö och der uppsöka »Digteren» *Ingemann*. Glada, söndagsklädda menniskor strömmade från Köpenhamn ut till Tivoli och till andra lustställen. För första gången i min lefnad skulle jag fara på jernväg. Då jag med klappande hjerta köpte min biljett, såg mannen, som sålde den, medlidsamt på mig och sade i deltagande ton: »Fra Sverige, og ene.»

Ett ögonblick kände jag denna ensambet rätt sorglig, då jag mindes hur det förr varit ämnadt att detta besök skulle ske i Atterboms och hans döttrars sällskap. *Ingemann* var Atterboms vän; jag kände den danske Skalden blott som författare, men hade fått ett vänligt bref af honom.

Det var litet underligt att lemna sig i den flåsande jerndrakens våld. Men, då jag satt der bredvid en fryntlig dansk borgarfamilj och det bar af i susande fart, glömdes all fruktan för intresset att se landet, man flög igenom. »Moer, hun har aldrig seet Storke», ropade den ena danska flickan och visade mig dessa foglar, som jag blott kände genom beskrifningar och genom Andersens Sagor och hvilka jag nu med nöje såg gravitetiskt promenera i gräset, eller stå på vakt vid sitt bo på något tak. Den bördiga slätten hade nästan ett Upländskt tycke.

Snart sågo vi Roeskildes torn och Ringsted, der Drottningarne Bengjerd och Dagmar hvila. Det är rikt på historiska minnen och

vi hade gerna betraktat dess märkvärdigheter om blott den brådskandle draken unnat oss liten tid.

Nu gick vägen genom en bokskog, jag började finna det roligt att flyga. Då trainen stannade, ledsagades jag af en ung student, bror till en bekant från studenttåget, till *Ingemanns* idylliska boning. Det var en vacker väg och jag genomgick under vandringen i tankarne *Ingemanns* historiska romaner, som fröjdat mig från barndomen: *Waldemar Seier, Kung Erik och de fredlöse, Prins Otto af Danmark, Eric Menveds barndom &c.* samt alla de älskliga småsånger, hvilka dels med *Wennerbergs*, dels med *Weisses* melodier klinga så ljufligt. Närmast föresväfvade mig den vackra sången:

»Tidt är jeg glad, og vill dog gerne græde,
Ty intet Hjerte deler helt min Glæde,
Tidt är jeg sorgefuld og maa dog lee,
Att ingen skal den bange Taare see.»

Med min följeslagare talade jag några ord om *Ingemanns* arbeten, dessa verk, som rättvist tillvunnit honom namn af Danmarks *Walter Scott*. Är han egentligen mer lyrisk än episk skald? Hvarför ej båda delarna. — Men nu voro vi framme.

Jag infördes i ett rum, prydt af många målningar och med utsigt åt sjön. Der emottogs jag hjertligt af en äldre Fru med sköna, mörka ögon och en egendomlig, för hennes personlighet passande, drägt. Jag vet icke hvarför tanken på »Frau Minnetrost» i *Fouqués* Zauber-ring trängde sig på mig, när jag såg henne. Det var en innerlig huldhet i hennes sjäfulla blick, som intog mig. Ingen kall nyfiken undran mötte främlingen, det var som om han helsat en längesedan bekant. Nu kom också den älsklige gamle Skalden, hjertligt välkomnande, emot mig. Hans blida, af silfverhvitt hår omgifna, ansigte påminde något om *Atterbom*. Om denne vän ville han gerna höra talas och mottog hans helsningar med värma. Han gick med mig först ut i trädgården, der rosor och liljor blommade och bin surrade i lindarna, sedan i kyrkorna, der han visade mig flere märkvärdigheter, bland annat altartaflan (föreställande *Nattvarden*), hvarom han skrifvit en berättelse, och *Drost Peders* vapen, *Bisp Absalons* graf m. m., derifrån till *Akademiehaven*, der vi lustvandrade vid sjöstranden. Samtalet var lifligt — det föreföll oss båda, som hade *Atterboms* ande varit oss nära. *Ingemann* berättade mig om sina två sista arbeten, »*Tankebreve fra en Afdød*» (hans föreställning om öfvergången till ett lif efter detta.) Jag har sedan med stort intresse läst dem. Han införde mig i en nunnecell och i »*Philosophiska gången*» samt sist i sin hustrus atelier. Hon målar altartaflor och skickar dem omkring på landet, till och med till *Grönland*. Dessa taflor kunde jag hvarken

beundra eller kritisera. I dem funnos idel vackra, barnfromma, poetiska tankar, men målariinnan hade ej teknisk färdighet nog att gifva dem fulländad form. »Säkert ger Gud henne en lyckligare pensel i ett annat lif» tänkte jag, och mindes mina försök som barn i den vägen.

Porträttet af hennes man, som gosse eller yngling, var dock ganska lyckadt, äfvensom några mindre taflor. Om man än önskat henne mer förmåga som konstnärinna, älskade man henne äfven i detta, fastän ofullkomliga, uttryck af hennes fantasi och hjertrika qvinlighet.

Vi åto middag och gingo i trädgården, hvarifrån jag fick sköna rosor. Så godt jag kunde, sjöng jag för dem Wennerbergs melodi till *Liden Harpepiges Klage* och hade den glädjen att höra författaren gilla kompositörens uppfattning af ämnet. *Bellman* var den af våra svenska skaldar, som *Ingemann* ej kunde uppfatta. Men han hade aldrig hört hans sänger *sjungas* — att blott läsa dem, kan ej bli detsamma.

Man måste vara svensk för att tycka om honom, menade han. Vi talade om *Paludan Müller*, hvars *Adam Homo* jag nyss läst, och om *Ch. Winther* m. fl. Den förstnämndes bekantskap är svår för främlingar att få göra, ty han lefver mycket ensligt. *Ingemann* värderar honom mycket, äfvenså håller han af *A. Munch* både såsom människa och skald. Men under detta lifliga utbyte af tankar flögo timmarne undan och vi måste skiljas. Det gjorde mig ondt att nödgas afslå den vänliga bjudningen att stanna. Ännu en blick på den klara insjön med sin båt, (jag hade hört *Andersen* beskrifva deras segelfärder vid solnedgången med en Eolsharpa i masten de somrar, han varit der), ett farväl åt den susande bokskogen och derpå omfamnade jag frun, som så moderligt huldt sade: «Gud välsigne dem, kom tillbaka.» Af *Ingemann* fick jag hans stolta »*Drottning Margrethe*», till sällskap och beskydd på återfärden, samt en teckning af deras hem, och af frun hans porträtt. Med dessa bilder i hjertat och händerna fulla med rosor och liljor, återvände jag, åtföljd af den gamle skalden, i hvilken jag tyckte mig hafva funnit en faderlig vän. Jag fruktade att han var trött, men nej, han ville gå med, och först då vi flögo af, såg jag den vördnadsvärde gestalten långsamt återvända till sitt fridsälla hem. Jag tänkte med Geijer:

Så är den herrligaste dag förliden,

Kan ingen fröjekalk dig rusa, Tid!

Att du på vingen hvilar och förgäter,

Vid klangen af ett hjertas melodier,

Att rusa framåt. Är det blott för sorgen

Som du står still, med dufna, fällda vingar

Och stirrar men'skan i förgråtna ögat?

Jag kan, jag vill ej träta med dig, skynda, flyg,

Tag famnen full af sköna englar, strö dem

Som rosor in i mina vänners drömmar

Och bed dem alla helsa ifrån mig.»

Ofta motsvarar ej en författares personlighet den föreställning, hans skrifter ingifvit, men hos *Ingemann* voro människan och skalden i fullkomlig harmoni. Hans väsende är enkelt och sannt, så äfven hennes, med en tillsats af värma och hjertlighet. En fläkt af oskyldig romantik, så olik den torra alldagligheten, andades man här. Han har nu dragit sig tillbaka från offentlig verksamhet och tillbringar sin stilla lefnadsafton på Sorö, ännu produktif och varm för sitt sångarkall. Ej längesedan emottog han, såsom äreskänk af Danmarks ungdom, ett gyllne, skönt arbetadt dryckeshorn.

De danska och norska folken älska sina skalder och erkänna dem såsom tolkar af mensklighetens och nationens inre lif. Många har jag hört med tacksamhet tala om *B. S. Ingemann*, senast en ung Norrman, på hvars bildning umgänget med honom och hans skrifter haft stort inflytande. — Det gick med natt och mörker tillbaka till staden. Nu sprutade vår jerndrake gnistor; ett annat tåg mötte vårt och man såg in i de klart upplysta vagnarne. Då trainen stannade följde Herr C. mig hem. Det var som en dröm att jag sett och talat vid den, som gladt min barndom och ungdom. Nu var jag åter i mitt lilla rum, staden hvimlade ännu af folk, men jag somnade godt, sedan jag kastat en blick på Fruekirke i månskenet.

Bland ouppfyllda önskningar blir väl den att ännu en gång få vandra under Sorö bokar med dessa ädla hjertliga människor, som den svenska gästen aldrig glömmer. Sympathi är dock en egen sak och man måste glädjas åt, att, om än aldrig så kort, fått vara tillsammans med personer, hvilkas närvaro verkar på själen som dagg och solljus på en planta. Lifvet blir derigenom friskare och hvardagslifvets stoft och dam bortfläktas från det förtyngda sinnet. Hvarje landsman, som kommer till Köpenhamn och har sinne för annat än det vanligaste, vill jag derföre råda att ej försumma en lustfärd till Sorö.

T. K.

KEMISK KOK- OCH HUSHÅLLS-BOK.

Af H. Klencke, bearbetning af W. Kjellgren.

Anmälan af en Kokbok är ju alldeles på sin plats i en Tidskrift för Hemmet. Någon torde ock dervid gillande tänka, att damerna ändtligen insett sanningen af det gamla ordspråket »*Skomakare, blif vid din läst.*»

Af den populäre författaren H. Klencke hafva tvenne mindre arbeten utkommit i svensk översättning. Det senast utgifna, *Skapel-sedagarna*, hafva vi åtskilliga gånger sett fördelaktigt recenseradt. Det förra deremot har, såvidt vi veta, ännu ej erhållit hvarken anmälan eller recension, ehuru förtjent af en talrik publik, isynnerhet inom hemmen. Redan titeln, *Kemisk Kok- och Hushålls-bok*, visar, att arbetet företrädesvis väntar sig läsarinor, ehuru den lilla bestämningen *Kemisk* torde för många bland dem vara afskräckande. En sådan deras fruktan är dock onödig, ty boken är lättfattlig och lämplig såsom en god praktisk rådgifvare och en intressant theoretisk lärare. Det är ett förnyadt och glädjande bevis på omfånget och styrkan af den åsigt, som fordrar, att äfven till de samhällsmedlemmar, som sakna vetenskaplig bildning, kännedom om vetenskapens resultater måtte utsträckas för att vidga deras åsigter, skärpa deras omdöme, lifva deras deltagande för verkliga och nyttiga föremål samt göra deras arbete mer intressant och mer fruktbärande. Sådant tycks ändamålet vara med denna lilla skrift, hvilken skänker åt den qvinliga syssel-sättning, som rör sig inom kökets och skafferiets prosaiska områden, ett nytt intresse; ty i stället för de vanliga slentrianmessiga föreskrif-terna vid matberedningen förklaras här orsaken till och verkan af hvad i köket företages.

I praktiskt hänseende är boken af stort värde, ty genom den djupare insigt der gifves i matberedningens väsendtligaste delar erhålles en mångfaldigare och säkrare kunskap, än genom detaljbeskrifningar kan förvärfvas. Der läres, hvilka beståndsdelar de vanliga födoämnen innehålla, samt huru och i hvad grad dessa äro för fysiken närande. Vidare upplyses om de kroppens olika behof, som de olika födoämnen äro bestämda att tillfredsställa och med hänseende härtill gifves en uppsats på de näringsämnen, som böra tillsammans förtäras för att underhålla helsa och krafter. Författaren visar, att mången matmoder genom okunnighet härutinnan än slösar genom att

på en gång gifva en alltför kraftig föda, än åter bjuder sin omgivning blott sådana rätter, som ej gifva tillräcklig näring, samt hvilken skadlig inverkan detta förfaringssätt utöfvar på helsan. I anseende till konsten att förvara födoämnen meddelas också goda råd och föreskrifter, stödda på klart framställda grunder. Sist följer ett bihang, som gifver anvisning på den olika näring, som fordras under olika sjukdomar.

Äfven såsom lektyr är boken mångenstädes ganska underhållande. Författaren redogör för den kemiska förvandling, födoämnen undergå genom sin beredning; — för orsaken till nordbons kärlek för feta, kraftiga rätter och starka viner, och söderlänningens öfvervägande smak för växtrikets alster och de lätta vinerna. Rätt intressant är framställningen af, huru människan, ledd af instinkt och lång erfarenhet, oftast hittat på just de sammansättningar af födoämnen, som vetenskapen sedermera funnit vara mest egnade att gifva kroppen sin passande näring.

Detta arbete ingifver dessutom ett varmt medlidande med den befolkning, som vintertiden måste lida dubbelt, emedan den ej kan förskaffa sig, hvarken den kvantitet eller den kvalitet af födoämnen, hvilken mäktar hos människan bibehålla den animaliska värma, som fordras för att kunna motstå kölden i illa omsedda boningar. Den manar husmodren att med kraftig spis förse sina arbetare i det den visar, huru kölden, hvori de under den långa vintern vistas, jemte deras tunga arbete förorsaka hos dem ett ökad behof af näring. Genom författarens framställningar kan man ock lätt fatta, hvilken frestelse det måste vara för den hungrande och frusna dagakarlen att taga sin tillflykt till glaset för att, om ock blott för ett ögonblick, värma sina frusna lemmar, qväfva sin hunger och glömma sina sorger. De lägre klassernas omätliga begär efter kaffe får der ätven sin förklaring, och åsynen af kaffe pannan i den fattiga torparstugan skall efter läsningen af detta arbete ej mer uppväcka ett så skarpt tadel. I dessa hänseenden innehåller boken ett kraftigt: »*Dömer icke!*»

Af ofvanstående finner man lätt, huru nyttigt och underhållande detta lilla arbete på 200 sidor är, och att det bör vara en *connaissance à faire*.

VÅR PORTFÖLJ.

Hvem som helst kan lätt göra sig en ganska tillförlitlig barometer genom att upplösa $\frac{1}{2}$ lod kamfert, $\frac{1}{3}$ lod salpeter och $\frac{1}{3}$ lod salmiak i 18-gradigt sädesbränvin, hvilken blandning väl omskakas och slås i en aflång Eau de Cologne-flaska, som korkas och förseglas. För att lätta kamfertens upplösande, behöfver man kanske något värma blandningen eller nedsänka flaskan i varmt vatten. Den kan sedan sättas i fria luften vid ett fönster åt norra sidan samt anger på följande sätt väderleken: *Klar vätska*, betyder vackert väder. — *Grumlig vätska*, regn. — *Is i flaskans botten*, mulet väder, köld. — *Grumlig vätska med små stjernor*, (kristallbildningar) åskväder. — *Stora flingor*, tung luft, mulen himmel, snö. — *Trådar, som draga sig uppåt*, blåst. — *Små punkter*, dimma, fuktig luft. — *Små stjernor om vintern vid klart solsken*, snö, följande eller nästföljande dag.

En biskop i en liten italiensk stad hade många fiender och afundsmän, men visade aldrig minsta ovilja eller bitterhet mot sina ovänner. En af hans vänner frågade honom, hur han alltid kunde bibehålla sitt sinneslugn vid mötande obehagligheter. — Jag vill yppa denna hemlighet för dig, svarade biskopen. Jag har derföre att tacka mina ögon och det sätt, hvarpå jag använder dem. — Hur då? frågade vännen. — Vid hvarje pröfning upplyfter jag dem först mot himlen, erinrande mig att der är mitt rätta lefnadsmål, sedan blickar jag ned på jorden och betänker hur obetydligt rum jag en gång skall behöfva der, och slutligen skådar jag omkring mig på mina medmenniskor, besinnande huru många, som ha mycket sämre än jag. Allt detta lärer mig, huru föga jag är berättigad att beklaga mig öfver lifvets vedermödor.

Eng ung fru, erhöll af en gammal tant en vackert inbunden hushållsbok med följande inskriptioner: Såsom måtto på första sidan:

»Sparsamhet är oberoendets och frikostighetens rätta källa.»

Till öfverskrift på afdelningen för utgifterna:

»Den som är klok har alltid trenne kockar, hvilka krydda den simplaste föda: *måttlighet, arbete och förnöjsamhet.*»

Såsom ordspråk vid kontot för välgörenhet:

»Gifver med godt hjerta, ty gladan gifvare älskar Gud.»

Och slutligen på sista bladet, der besparingarne för hvarje månad skulle införas, följande ordspråk af en gammal kinesisk filosof:

»Tid och tålmod förvandla mullbärsbladet till silke.»

Några herrar, som på ett värdshus hade reqvirerat ett par hundra ostron, men tyckte antalet nog knappt, frågade därför uppas-serskan: »hur många ostron räknar man då här på hundra't?» »Sjuttio», svarade hon, helt naivt.

En pratmakare är lik ett slagur, som kommit i slag och som slår jemnt utan att någon har gagn deraf.

Amerikanskt Bärvin. Svarthallon eller s. k. Björnbär användas vanligen härtill, men hvilken sort saftiga och väl mogna bär som helst kunna vara lika lämpliga, blott en större quantitet socker tillsättes i den mån bären äro syrligare än det här uppgifna slaget.

Beredningen tillgår på följande sätt: bären uppmätas i ett för ändamålet passande trädkärl och sönderstötas väl med trädstötar. Der-efter tillblandas $1\frac{1}{2}$ kvarter friskt vatten för hvarje kanna bär. Massan öfverhöljes och får stå orörd 12 timmar. Då urkramas saften, och tappas på ankare tillsammans med $2\frac{1}{2}$ skålpund brunt pudersocker för hvarje kanna saft. Något tomrum bör alltid lemnas i ankaren till den förestående gäsningen.

Det kärl, som härtill begagnas, bör vara försedt med kran och hvila på block samt lemnas alldeles orördt för nära ett år. Den grumliga massa, som vid tappningen först och sist utrinnes, förvaras till nästa vinberedning, men det klara vinet buteljeras och harzas, samt är efter ett par dagar färdigt att begagnas.

BREFLÅDA.

Till våra Insändare. Som vi hafva begagnat oss af Edra godhetsfullt lemnade bidrag, anhålla vi att på detta sätt få betyga Er vår varma erkänsla för desamma.

Till Keiner. Ni torde vara god och låta afhemta 2:dra årgångens 1:sta häfte på vanligt ställe.

Till Pilgrimen. Er fråga är omöjlig att besvara. Vidare framdeles.

Till J. S. & H. S. Edra omdömen äro ganska uppmuntrande och emottager Red. med tacksamhet Edra välönskningar.

